

N. M. Farré i Barril

LES RELIGIONS DE LLEIDA: CREURE EN LA DIVERSITAT

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

QUADERNS

IREL

Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

200719/20

© Núria Montserrat Farré i Barril

Edita: Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida - IREL i Pagès editors.

C/ Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida - Tel./fax 973 28 15 38

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida - Tel. 973 23 66 11 - Fax 973 24 07 95 - www.pageseditors.com

Primera edició: abril de 2008

Dipòsit legal: L-14-2008

ISBN: 978-84-9779-611-8

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

Presentació

M'és grat poder-vos presentar el llibre *Les religions de Lleida: creure en la diversitat*, que l'Ajuntament va encarregar a l'Institut Superior de Ciències Religioses, amb la finalitat d'aplicar el dret a la llibertat de consciència i de religió i, alhora, visualitzar i tenir un coneixement directe de l'espai religiós a la nostra ciutat.

Quan parlem de convivència a la ciutat, no es poden oblidar les relacions interculturals i interreligioses que s'hi esdevenen, ja que, dins d'un mateix espai urbà, trobem col·lectius de persones amb pautes i valors diferents.

En *Les religions de Lleida: creure en la diversitat* es poden veure els canvis i la transformació de Lleida pel que fa al component humà. En pocs anys, hem passat d'una ciutat amb una religió predominant a una ciutat que, malgrat tenir una religió majoritària, té una diversitat de religions important.

És en aquest nou espai on les administracions hem de fer l'esforç perquè els ciutadans i les ciutadanes es coneguin i es respectin, ja que així caminarem cap a una ciutat dinàmica, plural i cohesionada.

Les religions de Lleida: creure en la diversitat pretén esdevenir una eina didàctica de consulta tant al món acadèmic i als òrgans de govern com per als tècnics locals, però també al conjunt de la societat civil.

Des d'aquí us convido a la lectura de *Les religions de Lleida: creure en la diversitat* i desitjo que en gaudiu força, ja que ens mostra la riquesa que ens aporten les diferents tradicions religioses que, avui, conviuen a la ciutat.

Àngel ROS i DOMINGO
Alcalde de Lleida

Pròleg

Conèixer per respectar i estimar

Les realitats socials són canviants i les esglésies formen part de les realitats socials que canvien. A més a més, no és fàcil fer una delimitació sobre el paper de quantitats i proporcions de referents com l'adscripció a una determinada església quan aquesta adscripció és una qüestió de consciència i per tant d'absoluta intimitat. També cal dir que el nostre entorn cultural i la nostra contemporaneïtat són tan líquides i plurals que fan difícil poder fer dibuixos teòrics de realitats canviants i diverses. I malgrat tot val la pena fer aquesta mena de foto fixa d'allò que anomenem estudi de la diversitat religiosa de Lleida.

I val la pena ja que tot i acceptar que pel que fa a dades sabem que caldrà revisar-les amb una certa freqüència, la revisió es farà sobre un punt de partida que serà aclaridor. A més a més, ens permetrà entendre els canvis que es puguin anar produint al llarg dels anys vinents. També, i sobretot, aquesta instantània ens aporta uns coneixements que podran ajudar a desfer molts prejudicis que no ens deixen conèixer i, per tant, acabar de respectar, i fins i tot estimar, l'altre. Si, a més a més, a tot això hi afegim que aquest document, amb aquestes virtuts, està molt ben fet, per les premisses que ha usat, la metodologia i els objectius proposats, tal com ho ha fet la Núria Montserrat Farré, resulta que tenim una eina molt important per conèixer i estimar millor la realitat social i religiosa de Lleida. La Núria Montserrat va rebre l'encàrrec d'elaborar aquest estudi de les religions a Lleida a través de l'IREL (Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida). L'Ajuntament de Lleida va prendre com a referent acadèmic de la ciutat de Lleida, i del territori de Ponent, en l'àmbit de les religions l'IREL, i és per això que pensà encarregar l'elaboració d'un document en el qual es recollissin les ubicacions, les dades i breus descripcions

de les tradicions, ritus, calendaris i altres de les diferents esglésies i comunitats religioses i confessionals de la ciutat.

D'altra banda, l'estudi de les religions de Lleida que us presentem també pretén superar el prejudici que està instal·lat en alguns àmbits intel·lectuals, que la religió és quelcom ja superat i mig abandonat. Constatem que la religió, amb formes diferents, això és cert, és vigorosament present en la nostra societat. Podríem dir que ens ajuda a constatar la idea que tenim de partida que la religió ajuda a fer créixer les persones i respon a una dimensió pròpia de la naturalesa humana: la d'obrir-se a la transcendència. L'estudi de les religions de Lleida, per tant, ens ha de ser útil en el coneixement de la dimensió religiosa i de com aquesta s'organitza, encara que sigui en l'àmbit local.

Així doncs, us proposem un text que vol ser útil en el coneixement de Lleida i la seva realitat social i d'aquesta manera ajudar a respectar-nos una mica més tots plegats, a la vegada que aquest coneixement des del singular tingui la possibilitat de generalitzar-se en l'universal humà i en el seu vessant religiós.

Josep Maria FORNÉ I FEBRER
Membre del consell tècnic de l'IREL

Agraïments

Aquest treball ha estat possible mercès al finançament rebut de la Regidoria de Drets Civils de l'Ajuntament de Lleida. Agraïxo l'ajut i suport que en tot moment he rebut de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida en les persones de Josep M. Forné i Carles Sió, membres del seu consell tècnic. El meu reconeixement més sincer als antropòlegs Carles Salazar i Keith Kardiner, per la seva paciència i accessibilitat absoluta. Voldria agrair també la inestimable col·laboració del jurista i antropòleg Karl von Königsmarck-Krupp, amb qui m'uneix el gust per la recerca, tot i la massa freqüent escassetat de recursos, i per la bellesa quotidiana, senzilla i lluminosa, que ens envolta. Tota la meva gratitud a en Marc Solanes, perquè malgrat la distància i l'heterodox protocol que ens regeix, la seva presència ha estat constant; a la Ruth I. i Salomé H. Schnabel-Cohen, per les seves brillants perspectives, sempre més enllà de mitjanit, i a la Cecília B. Ollé, autora de les il·lustracions, a manera de glossari visual. Finalment, un agraïment molt especial a tots aquells homes i dones de la ciutat de Lleida que amablement em van fer participar de la riquesa de les seves creences i de la seva vida religiosa.

Als obsedits per la forma, que almenys la prenguin com ho feia Henri Bergson: "La forma només és una instantània presa d'una transició."

Introducció

L'objecte d'estudi d'aquest llibre són les religions que conviuen a la ciutat de Lleida, els seus orígens, el contingut de les seves creences i rituals, la seva organització i implantació. La creixent diversitat cultural dels nostres pobles i ciutats ha esdevingut un dels fenòmens més remarcables de l'actualitat, i la diversitat religiosa n'és potser l'aspecte més visible. La raó es troba en el fet que la religió constitueix i ha constituït per als éssers humans de tots els temps un element fonamental en la construcció de la seva identitat i la seva personalitat cultural. Malgrat que les ideologies sobre la modernització ens havien augurat un futur sense religió, tothom pot comprovar avui que els sentiments religiosos en els països anomenats desenvolupats són ben lluny de desaparèixer. Els llibres sobre religió i sobre espiritualitat es multipliquen a les nostres llibreries com mai ho havien fet abans. És com si la suposada secularització que ens havia de portar la modernitat hagués acabat invertint el seu trajecte. Però hi ha potser una diferència notable entre el món de la religió actual i la religiositat d'èpoques passades. Abans el concepte de religió apareixia sempre associat a idees d'uniformitat, de jerarquia, de poder i, sovint també, d'intolerància. Avui moltes d'aquestes nocions poden no haver desaparegut del tot, però hi ha un altre concepte que cada cop esdevé més inseparable del nostre paisatge religiós. És el concepte de diversitat. Avui, parlar de religió vol dir parlar de diversitat i entendre la religió vol dir entendre, també i molt particularment, la diversitat.

El gran historiador de les religions Mircea Eliade deia que la religió era un fenomen estructural en la història humana, existeixen les religions des que existeixen els humans i, possiblement, només l'extinció de l'espècie humana podria fer desaparèixer les

religions. Per això tenim la impressió que quan ens endinsem en l'estudi de les doctrines, de les creences i dels ritus religiosos entrem en allò més profund i permanent de l'existència històrica de la humanitat. Totes les religions, però, són fruit d'una paradoxa. Amb les religions, els humans intentem acostar-nos a allò invisible, transcendent, allò que mai no podem acabar d'entendre i que tanmateix necessitem pensar d'alguna manera. Tota religió no és res més que una recerca inacabable de l'ésser humà per trobar la sortida d'ell mateix sense mai aconseguir-ho, o mai aconseguir-ho del tot. Les religions, en tant que productes de la història i de la cultura, mai no poden ser transcendents, tot i que és justament això el que busquen, la transcendència. Per aquesta raó, tot i la gran diversitat de creences i de modes de pensament que constitueixen la religiositat humana, no es fa difícil veure que les religions poden ser commensurables en la seva multiplicitat. Al capdavall, les grans preguntes que els humans ens hem estat fent des de l'inici de la història són sempre les mateixes. Diferim en les respostes però no en allò que volem saber amb aquestes respostes. Cada religió en particular construeix el misteri de la vida humana a la seva manera, però aquests misteris diversos no són més que les múltiples cares d'un mateix interrogant. Per tant, no ens hem de deixar intimidar per l'aparent complexitat i varietat de les doctrines religioses. Els humans, en definitiva, sempre volem saber allò mateix. Allò que varia són les maneres com pretenem arribar a aquest saber.

I per què tantes respostes diferents per a unes mateixes preguntes? Justament perquè la resposta definitiva no la tenim. Quan la veritat última resulta inabastable, les veritats parcials es multipliquen. Si totes aquestes veritats es veuen a elles mateixes com a efectivament parcials, i cap d'elles s'intenta atorgar el coneixement absolut d'allò que en darrera instància és incognoscible, l'anomenat diàleg interreligiós esdevé no una possibilitat sinó una necessitat. Però el diàleg només és possible a partir del coneixement mutu. Com en tota relació humana, només podem parlar amb aquell a qui coneixem d'alguna manera, encara que sigui poc i superficialment. Si no sabéssim res de ningú de res

no podríem parlar. La coneixença mútua ens fa conscients de les diferències i de les similituds, ens fa entendre que la vida es pot veure de maneres molt diferents, que no hi ha ningú que tingui sempre la raó, encara que molts la tinguin en determinats moments. Els mateix succeeix amb les religions, car les religions són diverses perquè diverses són les formes de pensament i de vida humana. Conèixer la vida religiosa dels humans és potser una de les millors maneres d'entendre l'ànima humana.

Les religions són diverses perquè diverses són les formes de vida humana i també perquè tota religió és sempre una forma de vida. Quan pensem en una religió no pensem únicament en doctrines, teories i creences sinó també en formes d'organització i vida social. Per això en les pàgines que segueixen hem intentat abordar la dimensió organitzativa del fet religiós igual com la seva dimensió doctrinal més estricta. Intentem així que el lector pugui fer-se una idea no només del que significa creure i pensar d'una determinada manera, sinó també què significa viure en una comunitat determinada, amb unes regles i unes formes de relació determinades. Heus ací una diferència important entre la religió i altres formes de pensament com ara la ciència, la filosofia, la literatura o l'art. Ni els físics, ni els biòlegs, ni els novel·listes s'uneixen per viure en comú llur passió per la ciència o per la literatura. Però el cas de la religió és diferent. La religió és pensament i també és vida en comú, i així cal que l'estudiem.

Ara, la diversitat religiosa, igual que tota forma de diversitat cultural, no pot ser teoritzada, com acostumen a dir els filòsofs, només pot ser descrita. La diversitat, per definició, mai no pot ser abstracta, sinó que és sempre la diversitat en un lloc determinat, en un temps precís. Aquest petit llibre és un intent d'aproximar-nos a aquesta descripció per al cas particular de la ciutat de Lleida. En aquesta ciutat, com en moltes ciutats de Catalunya, la diversitat religiosa ha esdevingut en els darrers anys un component de gran rellevància en la configuració del paisatge urbà. Sabem quantes i quines religions conviuen en la nostra ciutat? D'on vénen? Què ens ensenyen sobre el món i sobre la vida? Quins són els seus ritus més importants? Quines són les seves institucions?

Com s'organitzen els seus creients? I què creuen exactament? En aquest llibre volem respondre aquestes preguntes de la manera més simple i entenedora possible. Les religions són sistemes de creences a voltes complexes que responen a tradicions i formes de pensament molt diverses. Un estudi aprofundit de qualsevol de les religions que aquí tractem podria ben bé ocupar tota la vida del millor dels investigadors. I és que la història de les religions es confon al capdavant amb la història de la cultura, amb tot allò que els humans hem fet i pensat des que som humans. Però no cal dir que l'objectiu d'aquest llibre és força més modest. El podríem condensar en un parell de frases. Voldríem simplement que el lector aprengués a pensar la religió en tant que manifestació genuïna de la diversitat humana, perquè el repte de la diversitat és un dels reptes més importants de les societats contemporànies.

12

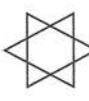
Ens queda només dir algunes coses sobre la manera com hem decidit organitzar el text que ve a continuació. Aquest és un llibre de síntesi. El lector veurà que cada religió, disposada segons la seva cronologia, es divideix en un seguit d'apartats comuns que permetran identificar més clarament els punts de contacte i de divergència entre unes i altres religions. Però a banda d'aquests apartats comuns n'hi ha d'altres que no són els mateixos en totes les religions. El cas és que les religions que aquí hem estudiat no només són diverses, sinó que són heterogèniament diverses, tant pel que fa a les seves doctrines, ritus i formes d'organització com també per la seva implantació a la nostra ciutat. Per això no podíem mesurar-les totes exactament pel mateix patró. Pensem també que d'aquesta manera es facilita la lectura i s'agilitza la comprensió d'uns llenguatges que a vegades potser poden semblar un xic esotèrics.

En definitiva, endinsar-nos en l'estudi de la diversitat religiosa de la ciutat de Lleida ens permet descobrir una nova dimensió de la vida ciutadana. Es tracta d'una dimensió que fa participar els habitants de Lleida en xarxes culturals extenses que connecten moltes cultures diferents, sovint força allunyades. És com si la nostra ciutat esdevingués el nòdul on s'entrecreuen els fils de multiplicitat de teixits de gran abast, potser universals. Del que

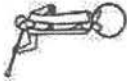

es tracta és de contribuir al fet que aquests teixits de textures tan diverses aconseguixin efectivament entrellaçar-se els uns amb els altres en un marc de convivència, coneixement mutu i respecte.

Lleida, 24 de juny de 2007

Quadre sinòptic de les tradicions religioses

TRADICIÓ RELIGIOSA	FUNDADOR / ORIGENS	TEXTOS	DIVINITATS	PROPÒSITS	PRÀCTIQUES	MÉS ENLLÀ
 HINDUISME	Fonamentada en la tradició i història de l'Índia (s'origina vers l'any 2000 aC).	<i>Srutí</i> (Vedes, Upanishads), <i>Sarití</i> (Ramayana, Mahabarata, Bhagavad Gita).	Un Suprem Esperit, Última Realitat, l'Absolut, Brahman, que es troba més enllà de l'enteniment humà i que es fa visible en forma de diversos déus i deesses.	Vida centrada en la relació entre cos (món material, canviant i imperfecte) i ànima o <i>atman</i> (part de la realitat espiritual de Brahman, perfecte i última veritat). Recerca de l'alliberament del renaixement portant una vida de caritat i accions desinteressades. L'objectiu és el <i>moksha</i> , final dels <i>samsara</i> o cicle de renaixements.	Mantrès, càntics rituals, meditació, ioga, recitació de la sagrada síl·laba Om, pregària i devoció a un deïtat, deïtat o deessa, pelegrinatge a llocs sagrats, etc. Una bona part són vegetarianes (o si més no eviten el porc i la vedella). Abstinència de begudes alcohòliques (a vegades també de cafè, cebes, alls, botets, etc.).	Successives reencarnacions fins arribar a la il·luminació. Un mal karma es tradueix en que l'esperit o <i>atman</i> renaix en un nivell més baix.
 JUDUISME	Religió dels jueus (la més antiga de les religions monoteïstes —les calcula uns 4.000 anys d'antiguitat). Els seus fonaments es troben en el pacte entre Déu i Abraham descrit en el llibre del Gènesi. Més tard, Moisés rep de Déu els "Deu Mandaments". Després de la destrucció del 2n temple de Jerusalem (any 70), el culte del temple (sacrificis) és substituït pel culte sinagagal (pregaries).	Bíblia (Tanakh): com té la Torà (Pentateuc o Llei de Moisés), els Profetes (<i>Nebiim</i>) i els Escrits (<i>Ketubim</i>). Talmud (format per la <i>Mishnà</i> i comentaris posteriors anomenats <i>Guemará</i>).	Un Déu, Jahvè. Esperen la vinguda del Messies.	Viure segons la Llei de Déu.	Circumcisió dels nomenats, <i>bar mitzvà</i> (per als nois de tretze anys; compromís de complir els preceptes), <i>bat mitzvà</i> (versió per a les noies), assistència a la sinagoga, observança dels dissabtes (dia de descans totalment dedicat a Déu), productes <i>kosher</i> ("nets", ritualment purs), diversos festivitats: <i>Rosh Hashaná</i> , <i>Yom Kippur</i> , <i>Sucot</i> , <i>Simhat Torà</i> , <i>Hanukà</i> , <i>Purim</i> , <i>Pesaj</i> o <i>Pesaj</i> , <i>Shabuot</i> , etc.	Déu ressuscitarà els morts. La mort, tot i que trista, és inevitable i ha de ser la conclusió d'una vida ben viscuda. El Talmud ensenya que el difunt comença el seu viatge vers l'eternitat.

TRADICIÓ RELIGIOSA	FUNDADOR / ORIGENS	TEXTOS	DIVINITATS	PROPOSITS	PRACTIQUES	MÉS ENLLÀ
 BUDISME	Siddhartha Gautama (anomenat Buda Sakyamuni o Buda històric, 566-486 aC).	<i>Tripitaka</i> (únic text canònic pel budisme Theravada). Tradició Mahayana, s'hi afegeix el sutra del Lotus (<i>saddharma Pundarika</i>), sutres de la Terra Pura, i Prajnaparamita.	Els budistes creuen en una realitat última (que no anomenen déu). Buda ensenya que res no és permanent. Sovint es parla més del budisme com a filosofia de vida que com a religió.	Allunyar el dolor i el patiment, aconseguir la il·luminació, el desvetllament, i superar el cicle dels renaixements fins a arribar al nirvana (en el seu defecte, guanyar a través dels mèrits un millor renaixement).	Cinc preceptes: no manlleva la vida de cap ésser viu, no agafar res que no sigui propi, no practicar cap activitat sexual incorrecta, no menjar, no prendre res que intoxici el cos. Meditació, pregària, recitació de mantres, elaboració de cions commemoratives de la vida de Buda o d'altres bodhisattvas, etc.	<i>Samsara</i> : cicle de reencarnacions (sense immortalitat de l'ànima) fins arribar a la il·luminació, al nirvana, a l'extinció de les flames de la passió i de l'ambició. La suma de les accions humanes o karma influeix directament en la futura existència de l'ésser humà.
 CRISTIANISME (CATOLICISME, ORTODOXIA, PROTESTANTISME)	Jesús, el Messies (4 aC-30 dC).	Sagrades Escripures (Bíblia): Antic Testament i Nou Testament.	Un únic Déu, Trinitat de Pare, Fill i Esperit Sant.	Seguir en tot el missatge de Jesucrist (uns defensen únicament la justificació per la fe, mentre que per uns altres les bones obres són centrals en la consecució de la salvació).	Eucaristia (Sant Sopar, Santa Synaxis), observança del diumenge com a dia del Senyor, pregària, estudi bíblic, etc.	La glòria celestial o l'infern (possibilitat d'estada temporal en el purgatori).
 ISLAM	Fundada pel profeta Mahoma (570-632) vers l'any 622 (any de l'hegrira: sortida del Profeta de la Meca i exili a Medina, data que marca l'inici del calendari islàmic).	L'Alcorà (revelació divina). Hadis (tradició).	Un únic Déu, Al·là.	L'ésser humà ha de sotmetre's a la voluntat de Déu (islam) per aconseguir el Paradís després de morir.	Els cinc pilars: fe, pregària, almoïna, dejú, peregrinació. Assistència a la mesquita en la pregària dels divendres. Ablucions abans de pregar. Alimentació <i>halal</i> (s'evita el porc, la sang, animals aquàtics sense escates, l'alcohol i els animals terrestres no sacrificats ritualment). Les dues festes principals són l'Id al-Fitr (fi del Ramadà), i l'Id al-Adha (festa del sacrifici).	Paradís o infern. Creuen en la resurrecció del cos i en la vida després de la mort.

TRADICIÓ RELIGIOSA	FUNDADOR / ORIGENS	TEXTOS	DIVINITATS	PROPÓSITS	PRÀCTIQUES	MÉS ENLLÀ
 <p>ESGLÉSIA DELS SANTES DELS ÚLTIMS DIES</p>	<p>Joseph Smith (1805-1844)</p>	<p>Bíblia, <i>Llibre del Mormó</i> (considerat un "altre testament de Crist"), Doctrina i Convenis, compendi de revelacions recollides des de la restauració de l'Església i <i>La Perla de Gran Preu</i>, antologia de textos de Joseph Smith. Ambdós llibres es consideren "inspirats".</p>	<p>Déu Pare, el seu Fill Jesucrist i l'Esperit Sant són tres éssers individuals, separats. La revelació divina és possible avui (així, qualsevol membre de l'Església la pot rebre i, si és acceptada, se suma a la doctrina ja existent).</p>	<p>Es persegueix la salvació per la fe en Crist, el seguiment dels preceptes que són en el Llibre del Mormó, les bones obres, les ordenances, etc. Els humans existint com a esperits abans d'aquesta vida, la salvació és el nostre retorn a Déu.</p>	<p>Celebració setmanal del sant sopar amb pa i aigua. Abstinència de begudes alcohòliques, cafè, te i tabac. Dejunis durant dos apats d'un dia al mes. Rituals vicaris (extensius als difunts), matrimoni segellat, vestimenta específica sota la roba ordinària, estudi del Llibre del Mormó. Commemoració del Nadal i la Setmana Santa (sense rituals específics).</p>	<p>Paradís pels justos, infern en cas contrari. Cap dels dos indrets és etern: es pot passar d'un lloc a l'altre (amb l'acceptació dels rituals vicaris). Després de la batalla d'Harmagedon, els justos ressuscitaran i regnaran durant mil anys amb Crist. Un cop acabat, tots els morts ressuscitaran i tindrà lloc el judici universal. Segons el veredict, s'anirà a l'infern definitiu, a la glòria intermèdia, a la "terra restaurada" o a la glòria celestial.</p>
 <p>TESTIMONIS DE JEHOVA</p>	<p>Charles T. Russell (1852-1916)</p>	<p>Traducció pròpia de les Escriptures (Traducció del Nou Món).</p>	<p>Un Déu i el seu nom és Jehovà (Jesus, fill de Jehovà, només és un mestre bondados, exemple d'obediència perfecta a Jehovà).</p>	<p>Salvació per la fe i per l'obediència a la llei de Jehovà. El final del món és proper.</p>	<p>Prohibició de transfusions sanguines (defensa d'unitats de cirurgia sense sang). Rebuig de creus i imatges religioses, no se celebra la nativitat de Jesús, ni els aniversaris propis (es considera pagà). Reunions en el Saló del Regne, baptisme d'adults, predicació, estudi de textos bíblics (traducció pròpia), lectura de les seves revistes, etc. En general, prohibició d'aliments amb sang en la seva composició. Rebuig a participar en actes amb altres confessions o on es vegi vulnerada la seva neutralitat política.</p>	<p>Vida eterna reservada als 144.000 testimonis escollits ("petit ramat"); pren força en els últims temps la idea de la salvació de la "gran multitud", a la que se suma els "justos de l'A.T." i aquells que en el decurs del mil·lenni acceptin el missatge de Déu. Els altres seran anihilats. No existeix l'infern, només la mort definitiva.</p>

TRADICIÓ RELIGIOSA	FUNDADOR / ORIGENS	TEXTOS	DIVINITATS	PROPÒSITS	PRACTIQUES	MÉS ENLLÀ
 ADVENTISTES DEL SETE DIA	Sorgeix del moviment adventista liderat per William Miller (1782-1849). L'Església Adventista del Setè Dia es funda l'any 1863. La figura d'Ellen White (1827-1915) és fonamental en la seva consolidació.	Bíblia (es tenen en especial consideració els nombrosos escrits d'Ellen White per tal d'arribar a una adequada interpretació de les Escripatures).	Un Déu, Trinitat de Pare, Fill i Esperit Sant.	Imminent Segona Vinguda del Crist (Parusia). Salvació per la fe en Crist, observança estricta de la llei de Déu (el setè dia, dissabte, dia de descans i adoració, etc.).	Estricta observança del dissabte (dia dedicat a Déu), celebració del sant sopar amb pa àzim i suc de raïm, baptisme per immersió, especial èmfasi en una vida saludable (vegetarianisme, etc.).	Crist tornarà per alliberar el seu poble i restaurar totes les coses. Els morts justos ressuscitaran i seran conduïts al cel amb els justos vius. Els injustos moriran. La 2a resurrecció d'impius tindrà lloc mil anys després. Entre la 1a i la 2a resurrecció, Crist i els seus sants regnarán en el cel durant mil anys. Al final, Crist retorna a la terra, ressuscita els morts en pecat que es consumiran en el foc de Déu. Els redimits viuran en un lloc etern.
 FE BAHÀ'Í	Bahá' u'lláh "Glòria de Déu" (Mirza Hussayn 'Ali Nuri (Teheran, 1817, Acre, actualment Akko, 1892).	Escrits de Bahá' u'lláh.	Un únic Déu que s'ha manifestat a través d'una revelació progressiva inclosa en les principals religions del món. Unitat de Déu, unitat de religions, unitat de la humanitat.	Desenvolupament espiritual i aproximació a Déu. La humanitat madurarà i el món serà un, en pau i amor, en una societat governada per principis universals com els de Bahá' u'lláh.	Pregària diària (dirigida vers la tomba de Bahá' u'lláh i precedida d'una ablució purificatòria de cara i mans), lectures, dejuni, prohibició d'alcohol, drogues, sexe premarital i adulteri. El matrimoni és l'estat ideal. Celebracions commemoratives de la vida del seu fundador.	El cel i l'infern són estats de consciència. En morir, l'ànima se separa del cos i inicia un viatge vers Déu, o bé en sentit contrari.

* Tot i no que no hi ha implantada a Lleida (ara per ara) cap comunitat jueva, hem decidit afegir el judaisme en el quadre perquè el considerem fonamental en la comprensió de l'evolució del monoteïsm.

Hinduisme

L'hinduisme és el corrent religiós majoritari de l'Índia, l'origen del qual se situa entorn de l'any 2500 aC. És, per tant, la més antiga de les religions que recollim en aquest llibre. Els hindús s'anomenen a ells mateixos adeptes del *sanatha dharma*, és a dir, de la "lleï còsmica universal sense origen".

Principis doctrinals

L'hinduisme és el producte del contacte entre la cultura dravídica que habitava la vall de l'Indus i la cultura ària que provenia d'Europa. D'aquest contacte en sorgiria la religió vèdica, religió politeïsta basada en la sacralització de forces de la natura. La religió dels Vedes va donar lloc al bramanisme i finalment a l'hinduisme. La literatura sagrada de l'hinduisme són un conjunt d'escriptures distintes, redactades en èpoques diferents i molt diverses tant en la forma com en el contingut. Els texts fonamentals de l'hinduisme s'anomenen *sruti*. Aquests texts descriuen un ordre còsmic, *dharma*, que és un subtil equilibri entre déus i dimonis. Els ritus i, especialment, els sacrificis són destinats a preservar aquest equilibri precari. L'hinduisme es defineix per una ritualització minuciosa que marca els moments culminants del dia, de l'any i del cicle de la vida. A més, es caracteritza per un ordre social fonamentat en l'anomenat sistema de castes, que situa el bramane, especialista dels ritus, al cim de la jerarquia, i per una teoria política segons la qual el rei, en el segon rang de la jerarquia, és el protector del *dharma* i el preservador de l'ordre social.

Aquesta concepció fou reinterpretada en els texts de la tradició o *smriti*, després de l'aparició del budisme i del jainisme. Al ritual i a la teoria social i política en què es basava, s'hi afegí una

metafísica que admet la transmigració. Aquesta doctrina justificava l'ordre existent, que es troba segons els mèrits o errors comesos en les vides precedents. Alhora, va obrir la via de la recerca de la salvació, de l'alliberament, dels cicles de les renaixences. Després d'haver saldat els seus deutes amb els déus i els avantpassats com a estudiant (*brahmacarya*) i com a amo d'una casa (*grihastha*), l'hindú podrà cercar l'alliberament convertint-se en renunciant.

Revelació

Les religions orientals tenen un concepte diferent de revelació, car allò diví no és només de caràcter transcendent, sinó també immanent. En l'hinduisme, però, hi ha una certa concepció de revelació que fa referència al concepte de *sruti*: 'allò que ha estat escoltat'. Els *rishi*, que són 'els que han escoltat', són vidents que hom suposa que han rebut la revelació. Els Vedes es consideren els texts primordials en tot allò que fa referència a la revelació. Són texts anònims que, per aquesta raó, hom entén que es troben més enllà de l'espai i del temps, com si mai els hagués escrit ningú en un temps i espai determinat. Veda significa 'coneixement visual', la qual cosa vol dir que en els Vedes trobem els ensenyaments d'aquells que han après a través de la visió.

20

Els texts sagrats de l'hinduisme transformen gradualment allò extern del sentiment religiós (allò que sentim des de fora) en un fenomen intern. Així, ens trobem amb l'equiparació de l'existència individual (*aham*) amb allò absolut (*Brahman*) a través de l'*atman* o esperit. A les *Quatre grans paraules* o *Sentències* (*Mahavakya*) ens apareix el contingut de la revelació: "Tu ets Això" (*Tat tuam asmi*, Chand Up 6, 8, 7); "Jo sóc *Brahman*" (*Aham Brahmasmi*, Br Up 1, 4, 16); "Aquest *atman* és *Brahman*" (*Ayam atma*, Brahma-Mand Up 2). D'aquesta manera hom suposa que es poden superar les dicotomies, com ara mort / vida, coneixement / ignorància, ésser / no-ésser, i arribar així a l'*advaitisme*, la no-dualitat.¹

1. Recordem que l'hinduisme utilitza el terme avatar que significa 'descendiment'. En la concepció cíclica del temps que tenen els hindús és coherent que els avatars o descendiments puguin ser múltiples i successius.

Escriptures

Els texts sagrats de l'hinduisme són els *sruti*, 'allò que ha estat escoltat' i la *smriti*, que significa 'allò recordat', que normalment hom identifica amb la tradició. Dins dels *sruti* hi trobem quatre texts: els Vedes, els *Brahmana*, els *Aranyaka* i els *Upanishad*.

Els Vedes inclouen el període comprès del 2500 al 500 aC. Són un seguit d'himnes dividits en quatre grans llibres: El *Rig-veda*,² el *Yajur-veda*,³ el *Sama-veda*⁴ i l'*Atharva-veda*.⁵ El *Rig-veda* és el llibre més important, l'estudien els bramans des de la infància i és usat en els temples per a la realització de sacrificis.

Els *Brahmana* (1000-800 aC) són comentaris sobre els sacrificis rituals. Hi podem distingir dues parts: la *vidhi* —comentaris sobre el sacrifici en general—, i l'*atharvada* —comentari d'un sacrifici en particular. Els *Aranyaka* o 'llibres del bosc', s'anomenen així perquè hom suposa que calia llegir-los en els boscos. Hi trobem interpretacions simbòliques dels sacrificis.

Fixem-nos ara en la dimensió mística de l'hinduisme. La introspecció, *nivritti*, absorbeix l'activitat externa o *pravritti*. La dualitat entre acte del sacrifici i l'oficiant es converteix en unitat, com també ho són el donador i el receptor. Així ens ho expliquen els *Upanishad* (800-400 aC). El nom *Upanishad* significa 'estar assegut al costat de', per això hi trobem els coneixements que el mestre transmet al seu deixeble. Els *Upanishad* són més de dos-cents texts, però els més importants són els *Vedanta*, 'la fi dels Veda', que no arriben a dotze. El *vedanta* era un moviment religiós que criticava el valor absolut atribuït als Vedes i el fet que el seu objectiu principal consistís en la descripció acurada dels rituals. Els *vedanta* s'anomenaven a ells mateixos "renunciants" i lluitaven contra les formes més conservadores de l'hinduisme. La seva radicalització donaria lloc al budisme i al jainisme.

2. L'ètim *rik* significa 'lloar'. El formen deu llibres amb 1.028 himnes, agrupats en deu cercles o mandala.

3. És el Veda de les fórmules rituals sacrificials. *Yaj* significa 'adoració' o 'sacrifici'. El formen cinc llibres.

4. Veda de les melodies.

5. És el Veda dels encantaments i consta de fórmules màgiques, conjurs de bruixeria i oracions recopilats en vint llibres.

Mentre que la *sruti* és el dipòsit de la revelació, la *smriti* ho és de la tradició, de la memòria. La *smriti* és formada pels grans poemes èpics del *Ramayana* i el *Mahabharata*, dins del qual es troba el *Bhagavad-Gita*, fruit d'una inclusió posterior. El *Ramayana* és un poema de 48.000 versos que ens explica la història de Rama i Sita; pels hindús és font d'instrucció i consell espiritual. El *Mahabharata* té 100.000 versos i es diu que allò que no es troba en aquest poema èpic, no es troba a l'Índia (no en va és considerat el poema més llarg del món). El *Mahabharata* descriu la lluita entre dues famílies, els Pandavas i els Kauravas, que eren cosins, descendents d'un rei anomenat Bharata.⁶ La família Pandavas era integrada per cinc germans reputats per la seva fe en Déu, mentre que els Kauravas era una família de cent germans malvats. Al Punjab es lliura una batalla entre ells; el triomf és pels Pandavas, tot i que el preu final és molt elevat: tots els fills i parents pròxims perden la vida en la batalla. L'èxit dels Pandavas representa la victòria del bé sobre el mal. El *Mahabharata* ensenya que el recte camí és la font del progrés mentre que la maldat condueix a la destrucció. El *Bhagavad-Gita*, o 'Cançó sagrada', s'inclou en el *Mahabharata* i és un veritable clàssic espiritual de l'hinduisme. El relat pren la forma d'una conversa: quan la guerra del *Mahabharata* és a punt de començar, un dels germans Pandava, Arjuna, se sent afligit en pensar que ha de lluitar contra els seus familiars. Arjuna pregunta a Krixna, representat com a encarnació de Vixnú, si és correcte participar en una lluita en què es perdran moltes vides. Krixna respon que és correcte si es lluita per la rectitud. La conversa s'estén al llarg de divuit capítols i amb ella, Arjuna aprèn sobre la immortalitat de l'ànima, el deure de lluitar de la seva casta i la necessitat de fer-ho el millor possible. El *Bhagavad-Gita* afirma que es pot arribar a Vixnú / Krixna / Déu mitjançant la devoció, el coneixement o les accions desinteressades.

Els *Purana* són texts populars que també estan inclosos en la *smriti*. El seu objectiu és divulgar els Vedes a les castes inferiors. També hi trobem els *Agama*, 'allò que hem rebut', i finalment els

6. El nom Bharata és emprat per molts indis per referir-se a l'Índia.

sis *Vedangles* o ‘límits dels *Veda*’, que són diferents comentaris sobre temes diversos com ara gramàtica, astronomia, etc. (datats entre el 600 aC i el 400 dC).

Tradicció

Hem parlat de la *smriti*, ‘la tradició’, en les línies precedents. A més a més, tenim els sis sistemes teològics de l’hinduisme, el *darshana*, que fou estructurat en els últims segles anteriors a la nostra era. Donem-ne una breu notícia de cadascun: el *Samkhya* ens planteja una filosofia dualista que separa radicalment el món dels fenòmens, allò material destinat a desaparèixer (*prakriti*), i el món transcendent, espiritual i etern (*purusha*). La salvació s’aconsegueix alliberant l’esperit de la matèria. Per la seva part, el ioga palesa un doble vessant místic i pràctic. El seu objectiu consisteix a assolir la unió.⁷ Hom en distingeix vuit estadis: renúncies, adhesions, postures, exercicis de respiració, recolliment dels sentits, concentració, meditació i *samadhi* o ‘absorció’. El *Vaisesika* conté una filosofia atomista: nombrosos esperits són dins de partícules minúscules, que són els àtoms; els esperits són presoners del cicle de les reencarnacions o *samsara*, del qual només es pot alliberar aquell que arriba al coneixement d’ell mateix. En el *Nyaya* la raó apareix com el principal instrument de la interpretació i investigació. Altrament, el *Purvamimansa* o ‘reflexió profunda’, planteja que les escriptures tenen un origen sobrenatural, se centra en la interpretació i estudi dels Vedes i dels rituals. A l’últim, esmentarem el *Vedanta* (*Uttaramimansa*), on s’inclouen tres corrents diferents: l’*Advaita*, o “no dualista” de Shankara (788-820), la *Dvaita* o “dualista”, de Madhva (1199-1278) i el terme mitjà de l’escola *Vishishadvaita*.

Tots aquests sistemes teològics, breument dibuixats aquí, es mostren integrats els uns en els altres. L’hinduisme no és res més que un conjunt de filosofies diferents entre elles, però que totes es consideren vàlides. Per això l’hinduisme té facilitat per absorbir altres modes de pensament.

7. *Ioga* prové de l’arrel indoeuropea *yug*, ‘unió’, ‘jou’.

Comunitat

La *sampradaya* és la comunitat de l'hinduisme, significa 'corrent'. Formen part de la *sampradaya* distintes tradicions; les tres més destacades són els *vixnuïtes*, els *xivaïtes*, i els seguidors de la deessa Kali. Els primers rendeixen culte a Vixnu, que és el segon personatge de la *Trimurti* hindú.⁸ El deure de Vixnu és la conservació de l'ordre i la preocupació pel destí dels humans. En consonància, els vixnuïtes es preocupen per qüestions relatives a la comunitat i a la vida social. Els xivaïtes són devots de Xiva, la tercera manifestació de Brahma, que significa 'el portador de la gràcia'. Els tercers són els que rendeixen culte a la deessa Kali, esposa de Xiva, anomenada també Xacti o Parvati que representa la força femenina. Aquest corrent és també anomenat tantrisme. La finalitat de tantra és la manipulació de les energies còsmiques o *xacti* a fi de transcendir el món material i aconseguir l'alliberament mitjançant el desenvolupament de la consciència. Hom acostuma a dir que el tantrisme se centra en la banda esquerra de la religió, mentre que vixnuïtes i xivaïtes representen la dreta.

Intecessors

L'hinduisme divideix el món social en quatre grans castes: bramans (sacerdots), *kshatriya* (guerrers), *vaishya* (comerciants) i *shudra* (camperols). Els pàries o intocables són aquells que han estat exclosos de la societat hindú per diferents raons. Hom calcula que existeixen dos-cents milions de pàries.

Els bramans són els intèrprets privilegiats dels Vedes. Els bramans són els intercessors entre els humans i l'ordre etern (*dharma*). Porten a terme la seva funció de mitjancers tot comunicant-se amb els déus a través dels sacrificis que realitzen en nom de la comunitat.

Al costat del braman tenim el guru, que seria un mediador de tipus carismàtic en contrast amb el rol més institucional que realitza el braman. La paraula guru significa 'aquell que fa des-

8. *Trimurti* vol dir 'tres rostres' i és la manifestació del déu suprem de l'hinduisme: Brahma, el creador, Vixnu, el perllongador, i Xiva, el destructor-recreador.

aparèixer l'obscuritat', aquell que veu allò que els altres no poden veure. Quatre són els mitjans que permeten al guru transmetre el seu poder: la paraula, la mirada, el toc i el silenci. El primer té lloc mitjançant el mantra, que és una síl·laba o so sagrat que rep el deixeble i que suposadament es correspon amb la seva persona. Hom creu que cada so emet unes vibracions o energies particulars que poden adequar-se a la condició personal i espiritual de les persones. El *darshan* és la mirada del mestre, que suposadament també transmet energia espiritual, juntament amb el contacte físic, i finalment, el silenci. La missió del mediador és apropar a la incandescència del Misteri.

Espai sagrat

Els llocs sagrats de l'hinduisme s'anomenen *tirtha*. Poden ser arbres, muntanyes, roques i, entre altres, molt significativament, també rius. Són rius procedents de l'Himàlaia, entre els quals destaca el Ganges, que voreja la ciutat de Benarès. Els hindús creuen que qui mor en el Ganges s'allibera del cicle de les reencarnacions. En l'hinduisme, el pelegrinatge és un estil de vida que el pelegrí ha d'haver escollit lliurement, separant-se així dels seus parents i amics. El festival de *Kumbh-Mela* és potser un dels més importants. Se celebra en cicles de dotze anys en quatre ciutats del nord de l'Índia: Benarès, Hardwar, Nashik i Allahabad (Allahabad se situa on es troben els rius Ganges, el Yamuna i Saraswati). També se celebren pelegrinatges a determinats temples o als llocs de renom on segons la tradició van viure els sants importants.

25

El temple hindú s'estructura en diferents espais. En el primer trobem l'estany de les ablucions, on es realitza el bany que neteja el cos, que és el que cal fer en entrar al temple abans que cap altra cosa. Tot seguit es neteja la ment mentre es completen unes voltes al temple. Els atris i les sales amb les imatges de divinitats es troben a dins. En el centre de l'estança principal trobem un espai de reduïdes dimensions reservat als bramans. Aquests prenen les ofrenes i les posen prop de la divinitat a la qual està dedicat el temple perquè en rebin l'energia. Els bramans són els únics que poden entrar a la *Garbha Griha* o 'cova del cor', on hi ha la divinitat tutelar del temple.

Temps sagrat

El començament i el final del dia són els moments propicis per a la pràctica meditativa. Com les altres religions orientals, l'hinduisme es regeix pel cicle lunar, fent especial atenció a la lluna nova i la lluna plena. Les festes de l'hinduisme es corresponen amb les fases lunars i els canvis d'estació, que marca la fi de la collita o la commemoració d'alguna divinitat. La *Holi* és la festa més important, que té lloc durant la primera lluna plena de la primavera. Els participants són esquitxats amb aigua de colors. En l'equinocci oposat, del 21 d'octubre al 18 de novembre, hi ha el *Diwali*, que vol dir 'filera de llums'. És el primer dia de l'any segons el calendari *Vikrama*. Tots els edificis es guarneixen amb fils de llumetes i es renoven els objectes d'ús domèstic de les cases. Hom considera que és la festa de la deessa Laksmi, que és la deessa de la prosperitat, de la llum de l'autoconeixement. El *Makara Sankranti* és la celebració del solstici d'hivern. Es tracta de la festa de la segona collita de l'any i del naixement del sol. La Gran Nit de Xiva (*Mahashivaratri*) és la festa de la primera lluna nova després de l'hivern, és quan té lloc la iniciació d'aquells que volen ser monjos. El naixement de Krixna (*Krishna Janmastami*) se celebra durant el solstici d'estiu. A Bengala, es fa una festa en honor de la deessa Durga o Sarasvati, vencedora de les forces del mal. Estatuetes de fang que representen esperits malèfics es llencen al Ganges. També es força popular la festa de Ganesha, que és un déu amb cos d'home i cara d'elefant (des del 22 d'agost fins al 20 de setembre).

Juntament amb aquestes festes comunitàries, tenim celebracions de caire més domèstic. Per exemple, a cada casa hi ha altars particulars que reben ofrenes i pregàries. Cap al tard, s'acostuma a encendre un llum d'oli dedicat a Laksmi, esposa de Vixnu i deessa de la prosperitat. A partir d'aleshores la jornada ha estat confiada a la divinitat i ja no poden entrar béns materials a casa.

Per concloure aquest apartat ens detindrem molt breument en els quatre períodes de la vida de l'hindú. El primer correspondria a la infantesa i l'adolescència, que és l'etapa de l'aprenentatge amb un mestre. Això es pot fer en una escola o en un monestir.

La castedat s'imposa durant aquest temps per al cos i la ment. El segon període és el de la vida adulta, la formació de la família i el naixement dels fills. El tercer període marca l'inici de la fi de la vida, quan ja neixen els néts; és aleshores quan s'intensifica la vida religiosa. El darrer període és el de la renúncia, *sanyasa ashrama*, que és quan hom només es dedica a la meditació i oració per tal de preparar-se per al més enllà. Veiem així la importància angular que el vessant religiós té en la vida de l'hindú.

Ritus i pràctiques

Existeixen en l'hinduisme dos tipus de ritus: els actes rituals (*karma*) (que poden ser *puja*, ofrenes a les divinitats, o *yajna*, provinents de la tradició tântrica, on no hi intervé la imatge de cap déu) i els ritus perfectius (*samskara*). Els primers es poden realitzar indistintament en el temple o a casa, i consisteixen en ofrenes d'aliments i flors, acompanyant-les amb *mantra*. En canvi, els ritus perfectius només poden ser realitzats per les tres castes superiors. Són rituals que es corresponen amb els quatre moments de la vida: el naixement, la pubertat, el matrimoni i els funerals.

27

Els ioguis no realitzen aquests ritus sinó que en practiquen d'altres. Per *ioga* entenem el conjunt d'exercicis que tenen com a objectiu cercar la unió amb la divinitat. Hi ha una gran varietat d'escoles de ioga. Tal vegada el més important sigui el de *Patanjali* (entre els segles II aC i III dC), que conté vuit etapes. Les dues primeres consten de cinc renúncies (*niyama*) i cinc adhesions (*yama*). Les dues etapes següents són l'*hatha ioga*, en les quals s'adopten postures que activen diferents parts del cos que ajuden a la meditació. El *pranayama* consisteix en el control de la respiració. El *prana* és l'aire i tota l'energia que hi és continguda. Mitjançant el *pranayama* es poden desenvolupar els *siddhi* o 'poders iòguics'; són els que permeten al subjecte aguantar llargs períodes d'abstinència i aconseguir de veure més enllà, etc. El *prathyahara* és el pas següent, consisteix en l'anul·lació dels sentits com a primer pas vers la interiorització. Aquests passos es consideren com a no essencials o exteriors (*bahiranga*). A con-

tinuació vénen els tres estadis interiors o essencials (*antaranga*): la concentració, que consisteix a centrar l'atenció de la ment en un objecte, exterior (real) o interior (imaginari). La meditació o *dhyana* s'entén com la concentració de la ment sobre un aspecte determinat de la divinitat, d'un mateix o de l'univers. En acabat, arribem al *samadhi*, estat de plena absorció en la interioritat, allà on l'esperit personal s'identifica amb l'esperit universal, on les coordenades d'espai i temps deixen de tenir sentit. El resultat del *samadhi* és que el subjecte que medita s'acabi identificant amb l'objecte de la meditació: l'essència de l'home (*purusha*) entra a formar part d'allò que no es veu i va més enllà de la realitat visible (*prakriti*).

Hi ha multitud de tècniques per aconseguir la concentració en el cinquè estadi (*dharana*), com, per exemple, la repetició de mantres, característiques del *nada ioga* o 'ioga del so', i la pràctica de *Nama-Japa* o 'repetició del nom', que a més és una invocació. Per l'hinduisme, l'univers és allò que sorgeix dels sons.

28

Pel que fa al comportament en general, només apuntarem els principis anomenats *yama* i *niyama*, recollits ens els *Upanishad*, difosos per l'escola vedanta i acceptats per la majoria de grups (tot i que aquest assumpte presenta una extraordinària varietat). Els *yama* marquen els principis que han de regir la conducta amb els altres éssers humans, el *niyama* versa sobre els principis que han de regir la vida personal interna i que cal seguir quan es realitzen rituals religiosos. Els cinc principis *yama* són la no-violència (*Ahimsa*), la veracitat (*Satya*), no robar (*Asteya*), la castedat (*Brahmacharya*) i el no-aferrament als béns materials (*Aparigraha*). Per la seva banda, els cinc principis *niyama* són netedat i puresa física i mental (*Shausha*), acontentament (*Santoshya*), austeritat (*Tapas*), estudi (*Swadhyaya*) i dedicació a Déu (*Ishvara-Pranidhana*).

A casa nostra

La presència d'hinduistes a Catalunya és un fet relativament recent i conformen un grup que encara és poc nombrós. Malgrat el nombre reduït de persones que formen part de grups hinduistes, la fragmentació és extrema. A aquesta dificultat se li suma el

fet que alguns grups, tot i reconèixer les seves arrels hinduistes, no volen aparèixer com a representants d'aquesta tradició. Així, el grup que trobem implantat a Lleida, els anomenats Brahma Kumari, no s'autodefineixen com a entitat religiosa. Malgrat això, hem decidit incloure'ls per tal de conèixer la seva associació així com la seva provinença.⁹

El vincle de l'anomenada Associació Espiritual Mundial Brahma Kumaris amb la tradició hinduista neix dels seus orígens i de la filiació de part de les seves creences. El seu fundador fou Lekh Raj, també anomenat Brahma Baba, un hindú que l'any 1936, quan tenia seixanta anys, va sentir la interconnexió entre la seva ànima eterna i l'ànima suprema de Déu. El mateix any crea l'organització Om Mandali a Haidarabad (Índia). L'any 1937 el fundador i els seus seguidors es traslladen a Karachi, on practiquen un ideal de vida comunitària, mediten i es dediquen en profunditat a l'estudi espiritual. És aleshores quan el grup passa a anomenar-se Brahma Kumaris i el seu líder Brahma Baba. Aquell mateix any, Brahma Baba constitueix un Comitè de Gestió de l'organització que estarà integrat per vuit dones, i llega les seves propietats a una fundació administrada pel mateix comitè.¹⁰

Des de l'Associació s'afirma que els *brahma kumaris* són un "estil de vida". De manera que la pertinença a l'associació no és incompatible amb cap fe religiosa, car Déu és el mateix per a totes les religions i les diferències entre els uns i els altres són merament contingents. Pels *brahma kumaris* els humans posseïm una ànima eterna. Quan l'ànima humana s'encarna en un cos material adquireix simultàniament tres dimensions, com en els tres rostres del *Trimurti* (Brahma, Vixnu i Sankar, on tradicionalment hi trobem Xiva): l'intel·lecte, o capacitat de raonar, la ment, on trobem els sentiments i el record de les experiències, i

9. Quan aquest treball es trobava en portes de la seva publicació, ens ha arribat la notícia de l'existència d'un grup de Satsang a Lleida (vinculats a la Fundació Filokalia - Amics d'Amma). Ho tindrem en compte en posteriors estudis. Per a més informació, visiteu les següents pàgines: <www.amma-europe.org>; <www.ammachi.es>.

10. Tot i no haver-hi cap impediment formal per a l'accés dels homes als càrrecs de responsabilitat, des dels seus inicis l'organització ha tingut dones al capdavant. Els membres de l'associació sovint expliquen que el món actual necessita qualitats tradicionalment associades al sexe femení, com ara la tolerància, la paciència o l'esperit conciliador.

a l'últim, el subconscient, on trobem continguts els *samskara* o 'tendències' de la ment, resultat del rastre que deixa tot pensament i acció anteriors i condicionadors dels futurs. Els membres de l'associació professen la creença en la reencarnació de l'ànima, tot i que aquesta no pot mai produir-se en animals o vegetals, sinó únicament en cossos humans. Les reencarnacions obeeixen a la llei del karma, regida per les conseqüències positives i negatives que deixa cada acte i pensament humà en la persona que els duu a terme (és a dir, de la qualitat dels nostres actes avui, depèn la nostra vida futura).

Els membres de l'associació realitzen una quàdruple distinció de pensaments que poden ser necessaris, inútils, positius i negatius. L'objectiu de l'associació és potenciar els pensaments positius, com ara l'optimisme i l'autoestima. Els *brahma kumaris* propaguen les seves creences a través de trobades, cursos i seminaris oberts al públic i que habitualment se celebren en els seus propis centres. Hi trobem una gran profusió de cursos dedicats a això que anomenem "desenvolupament personal", seminaris sobre com aconseguir una vida equilibrada o cursets d'introducció al *raja ioga*. A totes aquestes activitats, se'ls sumen les convocatòries de campanyes anuals organitzades des de l'Organització de les Nacions Unides, a més de conferències de difusió sobre aquestes mateixes accions o sobre les activitats que organitza l'associació.

30

No posseeixen rituals d'adhesió a l'associació. Poden ser-ne socis tots aquells que hagin superat el curs de *raja ioga*. Els socis mantenen una relació variable amb el centre: mentre que alguns participen activament en totes les activitats proposades, d'altres només hi van de tant en tant. Segons els informants, l'organització es finança gràcies a les aportacions voluntàries dels socis, a les quals cal afegir les donacions per la "bona voluntat". Els cursos que s'imparteixen en el centre són gratuïts, sense perjudici d'acceptació de les contribucions voluntàries dels assistents.

Els membres de l'associació acostumen a realitzar diàriament una sessió de meditació a primera hora del matí i una cap al tard, per tal de propiciar l'autoconeixement. Sessions de meditació més dilatades se celebren periòdicament, durant un cap de setmana

sencer, per exemple. El vegetarianisme és prescriptiu entre els membres de Brahma Kumari, alhora que s'aconsella l'abstinència de relacions sexuals.

L'associació té la seva seu a l'Índia i una Oficina de Coordinació Internacional a Londres. Al capdavant de les dues hi trobem dues dones. Existeix també un Consell de Coordinadors Regionals que controla els centres locals i nacionals. Cada centre concret està format per un grup de persones que organitzen i atenen els assistents en les activitats convocades a escala local. El centre de Lleida es vincula al de Barcelona, que disposa d'una major infraestructura atès que és la seu de l'Associació Brahma Kumari per al conjunt de l'Estat espanyol. Per obrir un nou centre es requereix l'assentiment explícit dels òrgans centrals de govern de l'organització.¹¹

11. En anglès Brahma Kumaris World Spiritual University (BKWSU). Per a més informació sobre els brahma kumaris de Lleida i de l'Estat espanyol, vegeu <www.bkwues.com>.

Budisme

El fundador del budisme fou Siddartha Gautama, altrament conegut com Buda Sakyamuni o Buda històric. Els ensenyaments de Buda se sintetitzen en tres: no hi ha cap cosa que sigui permanent, la realitat és canviant i en nosaltres no hi ha res de realitat metafísica, res d'indestructible. L'ésser és sotmès al cicle de les reencarnacions (*samsara*) mentre l'efecte de l'acció (*karma*) no sigui aturat. L'existència és sotmesa a la desgràcia, la qual es manifesta pel sofriment, la malaltia i la mort. Aquesta és l'essència del missatge budista que enuncien les anomenades “quatre nobles veritats”: primera, l'existència humana és sofriment; segona, la causa del sofriment és el desig; tercera, per alliberar-se del sofriment cal suprimir-ne la causa (amb l'esgotament del *karma*, l'ésser serà alliberat del *samsara*); quarta, el camí obert per Buda, el “noble camí dels vuit passos”, conduirà a la finalitat última de l'existència, el nirvana, que posa fi a la successió de les reencarnacions i allibera l'ésser de manera definitiva per a la il·luminació (*bodhi*), de la qual el Buda és l'exemple.¹

Sovint es discuteix si el budisme és o no és una religió. En els seus texts “sagrats” no es planteja si hi ha o no divinitats perquè no és això el que importa veritablement, sinó com arribar al desvetllament. En aquest sentit, no existeix un déu creador que mantingui l'ordre de l'univers ni que ens meni a la il·luminació, amb què s'elimina la dificultat de conjujar l'existència d'un déu totpoderós amb la presència del mal al món. Mentre que en el budisme del sud, Buda és només un ésser humà exemplar, en el budisme de l'est i del nord budes i *bodhisatves* prenen un especial protagonis-

1. El ‘noble camí dels vuit passos’ consisteix en el coneixement correcte, la intenció correcta, les paraules correctes, l'acció correcta, l'ocupació correcta, l'esforç correcte, l'atenció correcta i la concentració o meditació correcta.

me: es tracta d'éssers “sobrenaturals” molt nombrosos als quals es rendeix culte ja que ajuden a la consecució de la il·luminació. En aquesta línia, s'assemblarien a allò que en altres religions són divinitats. Així, tot i que Buda no va dir res sobre l'existència de divinitats, ni sobre la possibilitat que hi hagi alguna cosa més enllà de la mort, és cert que alhora el budisme ens proporciona una completa teoria sobre els poders que regeixen l'existència humana i la manera de controlar-los. El budisme identifica unes forces eternes i universals, és per això que sovint s'entén com una religió i no només com una filosofia. Aquesta controvèrsia, però, fa que alguns grups de filiació budista no vulguin ser presentats com a grups religiosos.

Revelació

En les religions orientals (budisme, taoisme, confucianisme i xintoisme) no trobem la noció de revelació tal com es comprèn en les religions que conceben l'existència d'un déu personal. Més aviat es venera un estat de translucidesa, de diafanitat, i d'il·luminació: les persones transformades així tenen una credibilitat i autoritat particulars.

Esriptures

Les escriptures del budisme no són “sagrades” perquè es considerin revelades, sinó perquè procedeixen directament del període fundant. Després de la mort de Buda, els seus seguidors es reuniren en concili i cadascun va recitar allò que recordava dels sermons de Buda. El resultat fou revisat, s'acceptà com a canònic i es va crear la triple divisió d'escriptures autoritzades, en sànscrit *Tripitaka* i en pali *Tipitaka* ('els tres cistells'). Aquests tres cistells són conformatos pels primers sermons de Buda (*Sutrapitaka* o 'cistell dels discursos'), les ordenacions per a la vida monàstica (*Vinayapitaka* o 'cistell de la vida monàstica') i els comentaris doctrinals canònics (*Abhidharmapitaka* o 'cistell de la doctrina escolàstica'). El budisme Theravada o de la 'doctrina dels ancians', també anomenat Hinayana ('petit vehicle'), s'ajusta estrictament a aquest primer cànon del *Tripitaka*, mentre que el budisme re-

format, Mahayana ('gran vehicle'), incorpora la doctrina d'altres mestres o *bodhisatva* de generacions posteriors.

Tradició

Si pel budisme Theravada o dels antics el *Tripitaka* constitueix l'única referència canònica, en el Mahayana la doctrina dels *bodhisatva* posteriors es considera també referencial. Una altra diferència entre ambdós corrents és que així com el budisme Theravada manté el pali (la llengua parlada per Buda) com a llengua oficial, el budisme Mahayana conserva en sànscrit els texts més antics.

La tradició mahayana incorpora l'anomenat sutra del Lotus, els sutres de la Terra Pura i els sutres de la perfecció de la saviesa o *Prajnaparamita*. El sutra del Lotus o *saddharma Pundarika*, literalment 'el lotus blanc de la vertadera llei', és un text llarg que tradicionalment es divideix en dues seccions: els primers catorze capítols constitueixen els "ensenyaments de convinença", és a dir, els mitjans de comunicar el *dharma* amb la paraula i l'exemple; els catorze capítols restants exposen la doctrina de la naturalesa eterna del Buda. El sutra del Lotus es caracteritza per una gran presència de paràboles i metàfores, que sovint fan anar un llenguatge un xic grandiloqüent. Aquest sutra esdevé la base doctrinal del grup xinès tiantai (finals del segle VI dC).

Quant al budisme de la Terra Pura, es refereix a les creences i pràctiques associades al Buda Amitabha, 'Llum Infinita' (Amida Butsu en japonès). L'evolució de l'escola de la Terra Pura a l'Àsia oriental és influïda per un conjunt d'escriptures, entre les quals trobem tres sutres i un tractat. Els dos primers sutres reben el mateix nom en sànscrit *Sukhavativyuha Sutra* o sutra de la descripció del món en beatitud. Aquests sutres varien pel que fa a la seva extensió i sovint reben els adjectius respectius de "curt" i "llarg". El sutra llarg descriu la vida del *bodhisatva* Dharmakara, el seu compromís de fer arribar tots els éssers a la budeïtat i la confirmació d'haver assolit el seu objectiu esdevenint el Buda Amitabha. El sutra curt descriu l'excelsitud de la Terra Pura del Buda Amitabha, així com les seves pròpies característiques. L'anomenat sutra de la Visualització del Buda de Vida Infinita,

o més senzillament, sutra de Contemplació (*Guan Wuliangshou Fo Jing*) completa la tríada senyalada. El sutra ens recomana tretze maneres diferents de meditació a través de la visualització vinculades a Amitabha i la seva Terra. Es descriuen també nou categories de persones d'acord amb les seves capacitats espirituals i les seves distintes experiències de renaixement en la Terra Pura. A la novena i última categoria de creient, incapaç de dur a terme els exercicis de visualització i contemplació que explica el sutra, li recomana la recitació del nom d'Amitabha. Aquest fet sovint s'ha interpretat com un esforç de la doctrina de la Terra Pura per tal de facilitar que tothom pugui accedir també a l'alliberament espiritual. L'escrit que completa els texts cabdals del budisme de la Terra Pura és el *Jingtu Lun*, és a dir, *Tractat de la Terra Pura*. El *Jingtu Lun* parla de cinc formes de devoció: reverenciar el Buda Amitabha; lloar les seves virtuts mitjançant la recitació del seu nom; contemplació de la seva forma física, els *bodhisatva* que resideixen en la Terra Pura, així com la contemplació de la pròpia Terra Pura; verbalitzar l'aspiració de néixer en la Terra Pura i la transmissió del mèrit propi als éssers sensibles per tal d'ajudar-los en la consecució de la il·luminació.

Finalment, el *Prajnaparamita* o sutres de la Perfecció de la saviesa ens expliquen la saviesa a través d'una llista de perfeccions o virtuts que tot *bodhisatva* cultiva i se centra en l'absolut com a buit (*sunyata*). El buit significa la vacuïtat de tot pensament especulatiu: s'han d'abandonar les opinions perquè afecten les percepcions i fan que ens vinculem a allò que creiem que és correcte.

En el segle II, Nagarjuna funda la tradició interpretativa anomenada Madhyamika ('Escola del Camí Intermedi') o *Sunyata vada* ('Escola del buit'). Nagarjuna va influir molt significativament en l'evolució de la tradició Mahayana. Tot i no citar els sutres de la Perfecció de la saviesa directament, Nagarjuna n'extrau que la interdependència de fenòmens a l'univers és el mateix univers: el nirvana només és una altra dimensió del món en què estem immersos, tot i no poder-la percebre perquè som incapaços d'abandonar la nostra comprensió dualista. Als comentaris fets per Nagarjuna al *Prajnaparamita* se n'afegiren altres de nous, segons les diferents subescoles. Així, el cànon Mahayana no concep el

seu cos escripturístic com a tancat, sinó que cada generació pot contribuir-hi amb noves aportacions.

Aproximadament uns dos segles després de Nagarjuna, sorgeix una nova escola Mahayana, la pràctica del ioga o *Iogachara*, també anomenada *Vijnanavada*. Aquesta escola ens proposa un estudi dels fenòmens de la consciència, en combinació amb disciplines meditatives concretes encaminades a transformar aquesta consciència. Els sutres principals d'aquesta escola són el *Sandhinirmochana Sutra* ('sutra de la Revelació del significat esotèric') i el *Lankavatara Sutra* ('sutra del Descens a Lanka'). El primer sutra conté bona part de les doctrines *Iogachara* fonamentals: les tres naturaleses dels fenòmens (imaginària, dependent i perfecta); les pràctiques meditatives de calma i introspecció i la doctrina d'una consciència inconscient o entesa com a "receptacle". Més tardà, el *Lankavatara* afirma que els fenòmens no tenen una existència independent de la ment que els percep. A més, també és la font on apareix el vegetarianisme com a ideal Mahayana.

Per la seva banda, el Tantra o tantrisme és una escola espiritual també desenvolupada en el budisme Mahayana. El tantra o *Vajrayana*, 'vehicle del diamant', fa referència al diamant (*vajra*) que talla tots els altres materials i el llamp (un altre significat de *vajra*) amb la qual cosa evoca que el camí del tantra pot aconseguir la il·luminació ràpidament, en una sola vida. Aquesta forma del budisme és típica del Tibet. Tantra en sànscrit vol dir 'teixit': en el tantrisme s'entretéixeix cos, paraula i ment del practicant de manera harmònica per tal d'aconseguir la budeïtat. La base filosòfica del tantra són les escoles Madhyamika i Iogachara del budisme Mahayana. Així, el tantra ens aporta un nou enfocament sobre els procediments meditatis més que no pas un nou desenvolupament filosòfic. La literatura tântrica, la majoria de la qual es conserva en llengua tibetana, se centra en la pràctica meditativa i en la descripció detallada dels procediments adients. Tot emprant un simbolisme complex, el tantra ens proposa la unió de pràctiques de visualització associades a deïtats específiques amb elements litúrgics i rituals, per tal d'harmonitzar cos, paraula i ment vers la budeïtat.

La literatura tântrica es divideix en quatre categories: *Kriyatantra* o tantra de l'acció, *charyatantra* o tantra de l'execució, *iogatantra* i *anuttara-iogatantra* o iogatantra més elevat. En aquest últim grup, el practicant visualitza “canals”, “vents” i “centres” en el cos. En aquest procés el devot aprèn a manipular les seves energies corporals per tal de transformar el seu cos en el d'un buda. Els *anuttara-iogatantra* identifiquen la beatitud de la unió sexual amb la beatitud primordial de la ment. Els cossos femenins i masculins són posseïdors d'energies específiques i complementàries (*prajna* o saviesa intuïtiva i *upaya* o medis). La unió d'allò femení i d'allò masculí representa la unió de la saviesa (femení) i la compassió (masculí). Alguns *sadhanas* impliquen la pràctica de ioga sexual: la parella s'uneix per magnificar i posar en moviment ascendent l'energia innata d'ambdós, la femenina i la masculina. Però aquesta unió ha de desviar l'energia sexual cap al canal místic de la il·luminació i no vers la recerca profana del plaer. Quan aquestes forces es combinen, l'energia generada pot aprofitar-se i moure's a través dels canals del cos que el recorren per la columna vertebral, al llarg de la qual es disposen els *xakras* o rodes. L'objectiu d'una determinada disciplina meditativa o *sadhana* és mobilitzar l'energia alliberada en sentit ascendent fins que arribi al *xakra* del capdamunt del cap, seu de l'evolució espiritual, i experimentar una beatitud incommensurable, transformant la consciència i arribant al nirvana. En algunes escoles de budisme tibetà, per exemple els Gelugpa, on els monjos són cèlibes, aquest procés només es visualitza. Les tradicions tântriques volen aprofitar el desig per derrotar-lo: es transmuta el desig i esdevé mitjà per arribar a la seva extinció.

Els diversos tantres han adquirit una major o menor importància dins les escoles del budisme d'acord amb el llinatge del mestre que en transmeté els ensenyaments. Per exemple, Tsongkhapa (1357-1419) fou el fundador de l'escola Gelugpa (dirigida pel Dalai Lama) i va reduir molt significativament el nombre de tantres considerats autèntics. L'escola més antiga del budisme tibetà, la Nyingmapa, reconeix com a autèntiques una ingent quantitat d'obres tântriques. L'anomenat *Llibre tibetà dels morts* o *Bardö Thol Dro* reflecteix aspectes de la doctrina Nyingmapa.

Quant a l'escola *chan* o zen, procedent de la Xina, va ser introduïda al Japó en el segle XII per Eisai (escola *Rinzai*) i al segle XIII per Dogen (escola *Soto*). L'escola Soto, senzilla i assequible, es fonamenta en l'exercici de l'atenció pura. Tota activitat ha de ser meditativa: en els monestirs Soto els monjos posen molta atenció en el detall i tenen una reglamentació ben acurada que regeix la vida quotidiana. L'escola Rinzai, basada en la resolució de *koan*, frase o relat paradoxal, presenta un caràcter més intel·lectual. Mentre que l'escola Soto es caracteritza especialment pels valors de paciència, diligència i recta conducta, la tradició Rinzai s'orienta més vers l'objectiu, despertar a l'Absolut. La utilització de *koans* així com les converses amb el mestre zen creen una tensió en l'individu que propicia el punt culminant del *satori* o il·luminació súbita.

Comunitat

En un principi, el terme *sangha*, 'assemblea', designava la comunitat monàstica budista. Actualment, però, *sangha* fa referència a la comunitat dels deixebles que han assolit o s'esforcen per assolir l'alliberament i és formada per monjos, monges i laics. El *sangha* constitueix una de les tres joies, *triratna*, o tres refugis, *trisarana*, del budisme, juntament amb Buda, qui ha assolit l'alliberament en plenitud, i amb el *dharma*, l'ordre etern de les coses, l'observança del qual condueix a l'alliberament. "Refugiar-se" es considera l'acte de fe propi del budisme i constitueix la fórmula d'iniciació de la via budista. El text de la professió de fe és extremament senzill: "Em refugio en Buda, em refugio en *Dharma*; em refugio en *Sangha*." La fórmula es repeteix tres vegades, i hom queda incorporat aleshores a la via budista.

Prendre refugi en el *sangha* és una condició essencial pels altres dos refugis. Sovint, algunes noves formes de budisme emfasitzen el retorn al budisme primitiu i en la seva recitació dels tres refugis, en què el tercer pren una dimensió cabdal. Així, tot i que el budisme no hagi desenvolupat allò que podríem anomenar una "teologia" de la comunitat, és ben clar que el budisme presenta una dimensió comunitària essencial.

Per formar un *sangha* són necessàries almenys quatre persones que practiquin juntes. Aquesta situació possibilitaria el *sanghamkarma*, procediment pel qual es prenen decisions en la vida comunitària. Viure en *sangha* comporta la pràctica de les Sis Concòrdies: compartir el mateix espai, compartir allò principal de la vida quotidiana, observar els mateixos preceptes, utilitzar només paraules que contribueixin a l'harmonia, posar en comú els propis punts de vista i respectar els dels altres.

Si simplifiquem una mica podem dir que el budisme actual s'agrupa en tres grans *sangha*: el Theravada o doctrina dels ancians² present sobretot a Sri Lanka, Birmània i la resta del sud-est asiàtic; el Mahayana, estès per l'Àsia central, Nepal, Xina i Japó (dins seu es poden distingir dues grans escoles: la zen, de caràcter més cognitiu, i l'escola de la Terra Pura, de caire més devocional); i en tercer lloc esmentem el Vajrayana, pràcticament identificable amb el lamaisme o budisme tibetà.

Intercessors

40

En el budisme no trobem ni sacerdots ni divinitats mediadores que siguin objecte de culte. Les divinitats esdevenen símbols d'estats espirituals. Així, l'únic culte és la purificació interior que porta a la consecució de l'estatus de buda, valent-se del sacrifici del jo. El monjo és qui es lliura per complet a aquesta tasca, convertit en l'arquetipus de l'ésser humà. En els primers temps, entre els monjos budistes hi havia una total absència de jerarquia i de relacions d'autoritat. Els ancians eren especialment considerats, tot i que les decisions es prenién democràticament.

Els novicis i deixebles d'un monestir budista, sigui *hinayana* o *mahayana*, fan vot de confiança als seus mestres: compten que els conduiran vers la budeïtat. És una manifestació de respecte vers una persona dedicada completament al seu creixement espiritual i que, en haver assolit un estadi remarcable de transformació, està

2. El budisme Theravada rep de vegades el nom de 'petit vehicle' o Hinayana. Tot i que els especialistes continuen emprant el terme Hinayana per referir-se a les escoles budistes que precediren l'aparició del Mahayana o 'gran vehicle', el significat presenta connotacions pejoratives i s'intenta evitar.

en disposició d'ensenyar als altres el camí. En el zen japonès, els mestres s'anomenen *osho* o *roshi*, títol formal que rep qui ha rebut la transmissió en una escola zen i és autoritzat per transmetre-la a altres. Aquesta intercessió es refereix al llegat de la tradició i no pas a l'àmbit sobrenatural. En el budisme tibetà els lames poden arribar a valorar-se més que els budes, car sense la seva ajuda es considera impossible arribar a l'estat de budeïtat. Els lames poden escollir també la seva reencarnació segons l'ajuda que desitgen oferir als altres. A més, alguns monjos reben l'honor de ser designats com a *rimpotxé*, 'preciós'.

Els monjos serveixen al món amb el seu exemple de renúncia i meditació. Són conservadors i transmissors del *dharma*, membres del *sangha*, i així estan obligats a ser espiritualment dignes segons els ensenyaments de Buda.

Al capdamunt de les figures esmentades hi trobem els *bodhisatves*, intercessors per excel·lència, que han assolit la il·luminació però que no entraran al nirvana fins que l'últim dels éssers entri amb ells. Són el prototipus dels budes encarnats, els "éssers d'il·luminació". Els *bodhisatves* són incomptables i cada un presideix milers de mons: se simbolitza així la misericòrdia il·limitada de Buda, present en cadascuna de les partícules del cosmos a través d'aquests *bodhisatves*.

Espai sagrat

Tot i l'èmfasi del budisme en els estats de consciència interiors, també destaca la importància de certs espais físics. Segons els texts conservats, abans de morir, Buda va donar instruccions sobre la incineració del seu cos i la conservació de les seves restes: les relíquies dels éssers il·luminats així com les dels monarques havien de conservar-se en reliquiariis-santuariis (*stupas* o *chaityas*), ubicats en indrets públics. A més, Buda també va indicar la necessitat de visitar els quatre llocs que s'associen al seu naixement, il·luminació, primer ensenyament i mort: Lumbini, l'arbre de Buddh Gaya, Sarnath i el lloc on va morir, prop de Benarès. Així, el pelegrinatge budista, l'anomenat *Dharmayatra* o viatge per l'ordre còsmic, ressegueix els passos de Buda. La presència alliberadora de Buda es continua manifestant mitjançant les seves paraules i

els seus ensenyaments, el contacte amb llocs de pelegrinació i amb objectes que ens en transmetin la presència, cas de les relíquies però també de les seves imatges.

Els monestirs budistes varien significativament segons els corrents, l'escala i les funcions. Malgrat això, sovint el nucli del monestir és l'*stupa* o túmul reliquiari, un arbre *bodhi*, varietat sota la qual Buda va arribar a la il·luminació, i una sala o santuari. Per exemple, en els monestirs zen, el *zendo* o sala de meditació és de planta quadrada o rectangular. L'espai on la persona s'asseu a meditar esdevé indret sagrat: abans de començar la meditació es fa una inclinació vers aquest lloc, potencial espai de la il·luminació. Els monjos zen mediten en una postura assegurada, amb l'esquena ben dreta, les cames creuades i amb la mirada entreoberta, mantenint el contacte amb el món exterior. En els monestirs *rinzai*, el *zazen* es realitza amb els monjos cara a cara, la qual cosa ajudaria a fer créixer les pròpies energies. En canvi, en els monestirs *soto*, en practicar *zazen* els monjos miren a la paret, estan d'esquena els uns als altres. El *zendo* també serveix com a refectori i dormitori monacal. En aquest cas veiem com la sacralitat és conferida per l'activitat específica que s'hi desenvolupa no tant pel lloc en si. La vida monàstica zen vol dur la concentració mental adquirida en el *zazen* a la resta d'activitats quotidianes. Així, qualsevol tasca, per senzilla que sembli, pot ajudar a aprofundir en la pròpia concentració. En aquest sentit, hem de destacar la importància del jardí. El jardí zen és un espai de meditació on res no és accessori, on espais plens i nus, on elements petris i aigua, es distribueixen en delicat equilibri.

Temps sagrat

La meditació ocupa un lloc central en la vida del budista, ben especialment en les primeres i últimes hores de la jornada. També té una especial importància el ritme del recés quinzenal que es relaciona amb la lluna nova i plena de cada mes. En el decurs de l'any, el dia més important és el *Vaisakha Puja*, durant el sisè mes budista (entre maig i juny). En aquesta festivitat es commemora el naixement, la il·luminació i la mort de Buda, esdeveniments que

segons la tradició van tenir lloc el mateix dia. El *Magha Puja* és la segona festa més important i se celebra la lluna plena del tercer mes (febrer o març, segons els anys). Es commemora la reunió espontània de 1.250 deixebles entorn de Buda, primera comunitat de monjos (*sangha*), així com el lliurament de la reglamentació monàstica per part de Buda. En el mes vuitè (juliol-agost) s'entra en allò que podríem qualificar de "quaresma budista" i que s'allargarà durant tres mesos. Durant aquest espai de temps, coincidint amb l'estació de les pluges, els monjos abandonen la vida itinerant. En l'onzè mes (octubre-novembre), se celebra el final d'aquest temps de recés i els llocs sagrats, les cases particulars i els edificis públics s'omplen de llums. En el budisme és necessària l'acumulació de mèrit, fent bones obres i arribant a estats mentals adequats, com succeeix amb els ritus associats als dies *uposatha*, dies d'especial observança religiosa. En recordar els actes del Buda, la ment s'orienta vers un adequat sentit de gratitud cap a aquell que es va perfeccionar i sacrificar.

Ritus i pràctiques

43

A part de la meditació, Buda no va establir cap mena de cerimònia ni de ritual religiós. En un principi, no només no trobem cap mena de culte a cap ésser suprem, sinó que tampoc no existia cap ritual per celebrar el naixement, el matrimoni o els funerals. Amb el pas del temps, però, la majoria de les societats budistes han desenvolupat ritus propis. Malgrat aquesta diversitat, també subsisteixen trets comuns com ara l'aspecte commemoratiu entorn la figura de Buda, l'aspecte més instrumental amb què pretenen assolir béns exteriors o béns interiors, a la recerca de la transformació que condueix vers l'alliberament i la consecució del nirvana; el caràcter reverencial vers les relíquies de Buda, determinats llocs i símbols, com la roda de *dharma*, la flor de lotus o les imatges de Buda.

En el budisme primitiu, en lloc de representar el Buda sedent es preferia reproduir l'arbre de Buddh Gaya, on tingué lloc la il·luminació, o bé la roda del *dharma*. Amb el pas del temps es va anar imposant la característica representació de Buda assegut: la

imatge esdevé manifestació de la seva gràcia, emanació de poder sobrenatural que recorda el compromís de no arribar al nirvana fins haver alliberat tots els éssers sensibles. El rostre manifesta una calma impertorbable, la serenitat del savi (*prajna*) i del compassiu (*karuna*).

Pel que fa a les pràctiques meditatives, tot i ser receptor de la tradició hindú, el budisme sistematitza i explica de manera nova els estadis de la disciplina mental. En el Theravada les pràctiques de meditació són de dos tipus: la “meditació d’introspecció” o *Vispashyana* i la “concentració correcta” o *shamadi*. En el *Vispashyana* es recorre amb atenció totes les parts del cos i s’observen les sensacions percebudes, però sense identificar-s’hi. Així, arribarem a experimentar que el cos no és altra cosa que un flux continu de vida. En l’estat ordinari de consciència creiem, erròniament, que hi ha un jo subjecte d’aquestes sensacions i que experimenta plaer o dolor. Així, som esclaus de la recerca de plaers i fugim davant del dolor, cosa que ens porta a lligar-nos-hi més i més en lloc de transcendir-los. Aquell que fa meditació contempla les sensacions, les causes que les provoquen i com condicionen la nostra experiència. Atenció i serenitat faciliten el lliurament total, calma en el desig i treball en la comprensió intuïtiva espiritual que esvaeix la ignorància.

El *shamadi* o tècniques meditatives centrades en la concentració, és l’octava via indicada per Buda per assolir l’alliberament. Clàssicament es distribueix en quaranta mètodes d’interiorització. Deu d’aquests quaranta són objectes externs, com ara la terra, el foc, el vent, l’aigua; *mandala* o cercles de colors. Deu passos més, anomenats “desagradables”, i es concentren a imaginar les deu etapes per les quals passa un cadàver en descomposició. S’hi sumen les deu “recol·leccions” o *anussati*, centrades en la meditació sobre Buda, la doctrina, l’ordre, la moralitat, la generositat, els éssers celestials, la pau del nirvana i la reencarnació, alhora que es pren consciència del propi cos i la respiració. Primer, es proposa la meditació sobre els quatre estats de puresa mental: la compassió, l’amistat, la simpatia i l’equanimitat. Després, es medita sobre les quatre esferes immaterials: l’espai infinit, la consciència il·luminada, el buit i la superació de tota percepció.

Aquestes quatre esferes corresponen a quatre estats o experiències místiques. Finalment s'esmenten elements primaris, que fan pensar en els mals del menjar i la composició dels elements, aigua, terra, foc i aire.

El budisme tibetà, a més dels quaranta mètodes clàssics precedents, se serveix d'un ampli espectre de visualitzacions, entre les quals destaquem els *mandala*. Els cercles o *mandala* són suports a la meditació i s'elaboren amb materials ben diversos. Sovint es fan amb sorra, com a símbol de l'evanescència de la vida, i s'acaben destruint ja que la seva funció no és estrictament material sinó més aviat de caire espiritual. El *mandala*, en la seva disposició, evoca un univers on allò diví se situa al bell mig. Des d'aquesta posició central, l'espai s'expandeix en cercles concèntrics on se situen les diverses energies de l'univers, visualitzades mercès el *mandala*. L'elaboració d'un mandala, sota el guiatge d'un mestre, permet l'expressió i reintegració de la consciència: a través de la visualització es revelen les forces ocultes que operen tant en la persona com en l'univers. L'elaboració de *mandala* es pot practicar individualment o bé com a part d'un ritu col·lectiu, en esdeveniments monàstics i acollint-se a les directrius precises d'un mestre.

45

La repetició de l'oració "Om Mane Padme hum" constitueix una altra pràctica característica del budisme tibetà. *Mane Padme* significa 'joia en el lotus': Buda és 'la joia en el lotus' perquè la seva lluminositat és semblant a la resplendor d'una joia. Mentre que el lotus remet a la saviesa, la joia representa també la compassió. *Hum* és la síl·laba màntica que simbolitza la integració d'allò universal, absolut i diví en allò concret i particular. Aquesta frase és tan popular que trobem uns molinets amb mànec de fusta i cilindre de coure que porten inscrita l'oració en l'interior múltiples vegades. En fer-los rodar, amb un objecte o amb la mà, o en unes grans pedres giratòries en els santuaris, la pregària es repeteix contínuament i així beneficia el cosmos sencer.

Per formar part de la comunitat budista només és necessari que l'interessat manifesti la seva voluntat d'adhesió "prenent refugi en les tres joies", que són el Buda, el *dharma* i el *sangha*.

Aquesta facilitat d'entrada fa quasi impossible determinar el nombre de budistes al món. A més de “prendre refugi”, el budista té el deure d'obeir els cinc preceptes bàsics que el guiaran en la vida quotidiana: abstenció de privar els altres éssers de la vida, de prendre coses que no són pròpies, de qualsevol mena d'activitat sexual incorrecta, de dir mentides i de prendre qualsevol substància que pugui intoxicar el cos.

A casa nostra

Pertanyent a la branca del budisme tibetà, a Lleida trobem un centre del Llinatge Dujom Tersar. De les quatre tradicions que conformen el budisme tibetà clàssic, la tradició *nyingmapa* és la més antiga. Aquesta tradició té les seves arrels en el Guru Rimpotxé, indi que va viure a principis del segle IX i que va difondre el budisme al Tibet. La tradició *nyingmapa* creu que l'estat de buda o budeïtat és la condició natural de l'ésser humà. Però cal que aprenguem a eliminar tots els impediments que no ens deixen veure la nostra condició natural i les tècniques més efectives per aconseguir-ho, segons aquesta tradició, són el *mahaioga*, *annuioga* i *atioga*. L'*attioga* ens ha de permetre d'arribar al *dzogchen* o estat de perfecció absoluta, aleshores ens adonarem que totes les nostres sensacions són meres il·lusions mentals.

46

Aquesta tradició *nyingmapa* és present a Catalunya pel Llinatge Ripa i el Llinatge Dujom Tersar. Només aquest segon llinatge està implantat a la nostra ciutat. El Llinatge Dujom Tersar va ser fundat per Dujom Lingpa (1835-1904), que es dedicà a divulgar la doctrina oculta de Guru Rimpotxé. Els texts revelats per Dujom Rimpotxé (1904-1987), pare de l'actual mestre Dawa Norbu Rimpotxé, són especialment venerats pels seguidors d'aquesta escola.

Dujom Rimpotxé fundà un centre a prop de Bordeus (França) des d'on difonia la seva doctrina. Alguns catalans han passat per aquest centre francès i han participat en les seves activitats. L'any 1988 es convidà el seu fill, el mestre Dawa Norbu Rimpotxé, a realitzar sessions a Barcelona. Aquesta iniciativa s'acabarà materialitzant en l'Associació Shenphen Tersar Dzong, en l'actualitat amb seu a València i centres com el de Lleida.

Cada matí, els seguidors del Llinatge Dujom Tersar realitzen el *Riwo Sang Chö*, un ritual de purificació dels pensaments i d'allò que els envolta. En el decurs del ritual es fan ofrenes que tenen com a objectiu propiciar la reconciliació de tots els éssers vius. Després d'aquest ritual, és temps de les pràctiques privades que el lama aconsella a cadascú. A la tarda, es fan els rituals adreçats a les divinitats protectores anomenats *Dharmapala*, i que cerquen desarrelar-se del propi cos i de tot allò material. L'estructura es repeteix i consta de recitació d'un text adient i repetició de mantres. En centres petits, sovint es limiten a l'organització de reunions especials i porten a terme les seves activitats només quan els visita un lama, també fan activitats complementàries de ioga, tai-txi, etc. Els responsables manifesten la seva il·lusió davant la possible construcció d'un centre budista Tersar a Catalunya i, a més llarg termini, el projecte de crear un hospital i una universitat, on s'impartirien estudis de medicina tibetana. En l'Associació Shenphen Tersar Dzong no hi ha monjos i l'única autoritat en l'àmbit religiós és el lama Dawa Norbu Rimpotxé, resident a la seu del grup, a França.

Pel que fa al budisme zen, a Catalunya n'hi ha tres escoles: l'escola japonesa Soto del llinatge de Taisen Deshimaru, l'escola Kwam Um, de la tradició coreana Chogye, i l'escola d'origen vietnamita Thich Nath Han. A la ciutat de Lleida, existeix un grup pertanyent al llinatge zen de Taisen Deshimaru, l'Associació Cultural Zen de Lleida, pertanyent a l'Associació Zen de Catalunya i a l'Associació Zen Internacional. L'any 1967 arriba a Europa el mestre japonès de l'escola Soto, Taisen Deshimaru (1914-1982) i, per tal de fer més accessible a la mentalitat europea la pràctica del zen, la reforma i n'estructura les sessions en quatre fases: meditació *zazen* (uns vint-i-cinc minuts), meditació *kin-hin* (que es fa caminant, deu minuts aproximadament), novament meditació *zazen* (vint-i-cinc minuts), i el cant del *sutra* de la gran saviesa (Deshimaru va reduir-ne significativament la durada; pensem que al Japó el cant de *sutres* es pot allargar més d'una hora).

En la seva estada a Europa, Deshimaru va fundar més de cent *dojos* o espais de pràctica meditativa zen, així com el monestir de La Gendronière (França), centre zen més important d'Europa i seu

de l'Associació Zen Internacional (AZI). L'any 1979, Deshimaru funda l'AZI com a institució unificadora de tots els *dojos* fidels als seus ensenyaments. Després de nombroses vicissituds l'Associació Zen Internacional, dirigida durant molts anys per Roland Rech, té avui al seu capdavant Michel Bovay.

Per la seva banda, l'Associació Zen de Catalunya va iniciar les seves activitats després de l'escissió del grup del *dojo* Zen Alanda, el més antic de Catalunya, inaugurat pel propi mestre Deshimaru l'any 1981. En l'actualitat l'Associació Zen de Catalunya és regida per una junta, presidida per un dels primers practicants de Catalunya, deixeble del mestre Deshimaru. Aquesta associació catalana està adscrita a l'AZI.

El *dojo* de Lleida té el seu origen en un grup que l'any 1980 va iniciar-se en la pràctica zen. Actualment compta amb una dotzena de membres associats, amb un monjo al capdavant. L'entitat està inscrita com a associació cultural en el Registre d'Associacions de la Generalitat i en el Registre d'Associacions de l'Ajuntament de Lleida.

Litúrgia i activitats

Les sessions de pràctica són dirigides pel mestre o el deixeble més experimentat del centre. El mestre ostenta el *kiosaku*, un pal de fusta fet per un altre mestre que simbolitza el consentiment per tal de dur a terme les activitats d'un *dojo* o centre de pràctica zen. A més de la pràctica zen, els seguidors del llinatge de Deshimaru organitzen *sesshins*, sessions especials de meditació que poden durar dies, camps d'estiu, conferències d'introducció al zen, etc. El zen pretén fer-nos arribar a un gran nivell de concentració que ens faci conscients de cadascun dels nostres actes, per més petits que siguin. Aquest aspecte pot reflectir-se en qualsevol activitat quotidiana, però existeixen formes específiques d'expressió cultural, esportiva i artística que s'hi presten d'una manera singular. Així, el *dojo* de Lleida es mostra ben dinàmic i sovint organitza cursos de costura del *kesa*, conferències i col·loquis en llibreries, sales d'actes o entitats i associacions de veïns, exposicions cal·ligràfiques

i d'objectes d'art zen. Periòdicament, s'organitzen matinals de pràctica zen, introduccions al zen o jornades de zen en espais on és possible practicar en silenci. Actualment, la pràctica zen es realitza al *dojo* dimarts, dijous i divendres.

Cristianisme

Avui, el cristianisme és la religió més estesa en el món amb una estimació total de 2.000 milions de fidels, tot i estar dividida en un gran nombre de denominacions o esglésies (se'n calculen unes 20.000 de diferents). La comunitat més nombrosa és l'Església catòlica, amb una estimació de 1.200 milions de fidels, seguida pel conjunt d'esglésies protestants, que en sumen 360 milions, i l'Església ortodoxa, amb 170 milions. L'Església anglicana, amb 80 milions de membres, és la més nombrosa de les esglésies protestants.

Revelació

51

Pels cristians, Déu s'ha revelat plenament enviant el seu Fill. “En moltes ocasions i de moltes maneres, Déu antigament havia parlat als pares per boca dels profetes; però ara, en aquests dies, que són els definitius, ens ha parlat a nosaltres en la persona del Fill, per mitjà del qual ja havia creat el món i a qui ha constituït hereu de tot” (He 1,1-2). La revelació és en la persona de Jesús: Jesucrist és la Paraula única de Déu, tota la seva vida és revelació del Pare. Jesús pot dir “qui m'ha vist a mi ha vist el pare” (Jn 14,9) i el Pare, “aquest és el meu Fill, el meu elegit; escolteu-lo” (Lc 9,35). La Revelació es concentra en una Persona i d'aquí naixerà el nom que identifica aquells que s'hi adhereixen: els cristians, els seguidors de Crist, aquells que intenten reproduir el seus passos.

Escriptures

La Bíblia és el llibre sagrat dels cristians i s'empra tant en la pregària privada com en la comunitària. És el “Llibre de Llibres”, dividit en dos blocs: l'Antic Testament i el Nou Testament. Les

escriptures jueves tenen vint-i-quatre llibres però alguns van ser dividits tot conformant els trenta-nou llibres de l'Antic Testament dels cristians. A aquesta base se li han d'afegir els vint-i-set llibres del Nou Testament, d'origen cristià. Els cristians consideren inspirat l'Antic Testament, que obre el camí al Nou, alhora que el Nou dona compliment a l'Antic, il·luminant-se mútuament.

Davant la propagació de relats diversos sobre la figura de Jesús, es féu palesa la necessitat de fixar els texts mereixedors de crèdit en el seu conjunt. Finalment se'n recolliren quatre, aquells que es consideraren congruents i que al llarg de la història i de manera majoritària han delimitat la figura històrica de Jesús de Natzaret.¹ Aquest evangelis canònics ens aporten, tot i la unitat de fons, una visió plural de Jesús i el seu missatge.

La nova religió va fer seva la concepció transcendent de Déu així com la noció de poble elegit tot transformant-les: el Déu transcendent i innominable del judaisme es converteix en un Déu trinitari, comunitari, transcendent i immanent, alhora que el Poble escollit adquireix abast universal. Aquesta subtil transformació es manifesta en les cartes de l'antic deixeble de rabins, Saule de Tars, el Pau cristià.

52

A partir del segle IV s'uniformitzà el mateix cànon per a tota l'Església: l'Antic Testament consta de quaranta-nou llibres, deu dels quals, els *deuterocanònics*, foren revocats per la tradició protestant.² Mentre que el Nou Testament és finalment conformat per vint-i-set texts: quatre evangelis,³ els Fets dels Apòstols, vint-i-una cartes o epístoles (tretze de les quals duen el nom de Pau) i l'Apocalipsi o llibre de la Revelació.⁴

1. Els texts que no van ser considerats canònics són coneguts amb el nom d'*evangelis apòcrifs*, és a dir "llibres ocults". Entre ells en destacarem l'*Evangelí dels Natzarens*, l'*Evangelí dels Ebionites*, l'*Evangelí dels Hebreus*, l'*Evangelí dels Egipcis*, l'*Evangelí de Tomàs*, l'*Evangelí de Pere*, l'*Evangelí de Bartomeu*, el *Protoevangelí de Jaume*, els *Fets de Pau*, els *Fets de Pere*, els *Fets d'Andreu*, els *Fets de Tomàs*, i la *Carta dels Apòstols*, anomenada també *Testament de Nostre Senyor a Galilea*. També hi ha diversos apocalipsis apòcrifs.

2. Els deuterocanònics provenen de la versió grega de l'Antic Testament, l'anomenada versió dels Setanta. El judaisme no els inclougué en el seu cànon; per contra, l'Església dels primers temps els va concedir un gran valor. Els deuterocanònics els formen els llibres d'Ester, de Judit, de Tobit, el primer i segon llibre dels Macabeus, el llibre de la Saviesa, l'Eclesiàstic altrament anomenat Siràcida, el llibre de Baruc, la Carta de Jeremies i fragments grecs del llibre de Daniel.

3. Les dates redaccionals dels quatre evangelis s'estableixen entre els anys 60 i 100 dC. El text més antic sembla que és el de Marc i el més recent el de Joan.

4. El canonge Stephan Langton fou qui a finals del segle XIII va elaborar l'actual divisió en capítols. Tres segles més tard, Robert Estienne va establir la versiculació de la Bíblia.

Tradició

S'entén que formen part de la tradició cristiana, des del punt de vista del catolicisme, el Nou Testament, la tradició patristica grega i llatina, i l'anomenada tradició "dogmàtica i magistral", que recull els documents pontificis i conciliars.

En el cristianisme, la tradició és norma de fe en virtut del poder que sobre ella exerceix l'Esperit Sant. Les escriptures estan inspirades per l'Esperit Sant, així com també la seva correcta interpretació. La tradició és per als cristians una mena de força que s'origina en la part més profunda de la nostra ànima i que permet distingir allò autèntic d'allò fals. Les diferents tradicions cristianes, però, entenen que aquesta distinció fonamental l'han de realitzar subjectes diferents. En la tradició catòlica, per exemple, és la jerarquia l'intendent suprem de la tradició, tot expressant-se a través del magisteri. La tradició protestant, en canvi, suposa un intent d'apropiar-se del sentit originari dels texts sagrats i desempallegar-se de totes les interpretacions posteriors que amaguen o tergiversen aquell sentit originari.

53

Comunitat

La comunitat cristiana es designa amb el nom d'església. Església, *ekklesia*, prové del verb grec *ekkaleo* que significa 'cridar fora' o 'convidar a sortir' en el sentit de 'convocar'. El terme apareix amb una certa freqüència en el Nou Testament: a vegades designa la comunitat reunida,⁵ o bé al·ludeix a les diferents comunitats locals,⁶ o bé vegades es remet a la seva dimensió mística i universal, identificada amb el cos de Crist.⁷ Des d'aquest punt de vista, l'Església manifesta la seva "convocació" com a universal, oberta igualment a jueus i a gentils (1Co 1,2; Rm 1,7). És l'Església que crida a l'individu i a la seva ànima independentment dels seus orígens; tot això significa una clara novetat respecte a la concepció de poble escollit o *qahal* d'Israel.

5. Cf. Ac 1,15; 2,1.47; 1Co 11,20; 14,23.

6. Cf. Ac 15,41; 16,5; Rm 16,4.16; 1Co 7,17; 11,16; 14,33; 16,1.19; 2Co 8,1.18.23-24; 11,28; 12,13; Ga 1,2.22; 1Te2, 14; 2Te 1,4; Ap 1,4.11.20; 2,7.11.17.23.29; 3,6.13.22; 22,16.

7. Cf. Rm 12,3-8; 1Co 6,12-20; 10,17; 12,12-27; Ef 1,22-23; 2,16; 4,4-6.15-16; 5,23.30; Col 1,18.24; 3,15.

Per ser membre de l'Església calia sotmetre's a un ritual d'adhesió que contenia tres parts: ser submergit en l'aigua baptismal alhora que es rebia la benedicció en el nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant. L'objecte d'aquest ritus era permetre la resurrecció en Crist després de morir. La segona part consistia en la unció de l'Esperit Sant i, finalment, la tercera feia referència a la participació en el sopar eucarístic. Aquest nou ritus diferenciava el cristianisme del ritual iniciàtic jueu, basat en la circumcisió i el compliment de les lleis de purificació.

En els fets dels Apòstols es dona una visió ideal de la comunitat primitiva.⁸ Però a poc a poc es produí en l'Església una creixent preocupació per l'ortodòxia, és a dir la "doctrina correcta". Es convoquen concilis on es formulen decrets que estableixen la doctrina correcta i proscriuen l'error, l'anatema, que pot conduir a l'excomunió. L'any 1054 es produeix el cisma o separació entre l'Església d'Orient i la d'Occident: es tracta de la separació entre dues tradicions tan importants i significatives que cap de les dues té la possibilitat d'acusar l'altra d'heretgia. Amb el pas del temps, la rivalitat entre Orient i Occident ha quedat apaivagada, tot i que la separació continua manifestant-se, per exemple, en el fet que encara avui no es pugui participar en els sacraments respectius.

54

Com a desencadenant d'aquesta separació s'al·ludeix normalment a la qüestió del *filioque*. Els catòlics creuen que l'Esperit Sant prové del Pare i del Fill (*filio-que*); els ortodoxos, en canvi, sostenen que l'Esperit prové del Pare per mitjà del Fill. A partir d'aquesta subtil distinció es bastiren perspectives teològiques i doctrinals específiques. Al segle XVI va néixer una nova teoria, la del protestantisme, que acaba desembocant en l'anomenat cisma d'Occident. Els anomenats "protestants" apel·laven a una supressió dels intermediaris, en una clara voluntat d'apropar-se a Crist de manera més directa.

Dins de cadascuna d'aquestes esglésies trobem també diferents faccions. Mentre que l'Església catòlica pateix el perill del

8. Cf. Ac 2,42-47; 4,32-35. També hi ha contrapunts, com ara en Ac 5,1-16.

centralisme, el problema dels protestants és la fragmentació. Les congregacions catòliques es classifiquen en dos grups: les dedicades a la vida activa i les dedicades a la vida contemplativa. Clergues religiosos i laics formen els estaments de l'Església catòlica, que apareix dividida en esglésies locals però totes sota la potestat suprema exercida per Roma. Els ortodoxos es divideixen en clergues, monjos i laics, i s'estructuren en diferents patriarcats. Les esglésies protestants, en canvi, parteixen del principi segons el qual la comunitat cristiana no pot ser dividida en estaments. Els protestants es constitueixen així en esglésies independents, sense reconèixer cap distinció entre els fidels.

Intercessors

Jesús, amb la seva vida i el seu missatge, ens planteja la possibilitat de relacionar-nos amb Déu sense mediacions. Com se'n mostra en Mt 6,6, només cal recollir-se en el cor i escoltar el Pare que parla en secret. Jesús de Natzaret no tenia cap càrrec oficial en la religió jueva d'aleshores. Jesús no obeïa al rol de sacerdot: el seu estil de vida ens remet al seu carisma profètic. En morir Jesús a la creu, el vel del Temple es va esquinçar (Mt 27,51): en nom del Temple, símbol de l'apropiació de l'experiència de Déu, es va crucificar qui pretenia fer-la assequible a tothom.

55

Els primers cristians, això no obstant, van concedir a Jesús la categoria de sacerdot únic. D'aquesta manera l'antic sacerdoci de l'Antiga Aliança era substituït de manera definitiva: el sacrifici de Jesús, per la seva plenitud, era per sempre.⁹ Jesucrist, havent entrat en el santuari del cel, intercedeix per nosaltres com el mediador que ens assegura permanentment l'efusió de l'Esperit Sant. Crist és l'únic mediador entre Déu i els homes (1Tm 2,5).

L'Església sencera és un poble sacerdotal. Pel baptisme tots els fidels participen del sacerdoci de Crist: és l'anomenat "sacerdoci comú dels fidels". En el catolicisme es considera que a partir d'aquest sacerdoci i al seu servei hi ha una altra participació en

9. Cf. He 9,26-28. Aquesta idea "d'una vegada per sempre", *εφάπαξ*, es desenvolupa al llarg de tota la carta.

la missió de Crist: la conferida pel sagrament de l'orde, l'objectiu de la qual és servir en nom i representació de Crist enmig de la comunitat. Aquest sacerdoci ministerial difereix del sacerdoci comú dels fidels perquè confereix un poder sagrat per al servei dels fidels. Així, els ministres ordenats exerceixen el seu servei en el poble mitjançant l'ensenyament (*munus docendi*), el culte diví (*munus liturgicum*) i pel govern pastoral (*munus regendi*). La categoria actual de sacerdot en el cristianisme es va gestar posteriorment, quan aquesta religió va esdevenir la religió oficial de l'estat. En la mesura que aquesta categoria va anar adquirint força institucional, la divisió entre clergues i laics dins de la comunitat cristiana es va fer cada vegada més patent, així com també la distinció entre les diferents classes de clergues: diaques, preveres i bisbes. Cal remarcar, però, que d'acord amb l'Evangelí aquestes jerarquies no impliquen necessàriament cap preeminència moral: "els pecadors i les prostitutes us passen a davant en el camí cap al Regne de Déu" (Mt 21,31).

En el cristianisme trobem un altre tipus de mediació que es desmarca de la reflectida en les línies anteriors: és una mediació de caire carismàtic, espiritual. És la mediació que iniciaren els pares del desert, coneguts amb el nom d'*abbà*, els homes, i d'*ammà*, les dones, pare i mare respectivament, termes que indiquen la capacitat d'il·luminar l'esperit i acompanyar-ne el creixement. A l'Església oriental hi trobem una categoria similar amb el nom d'*starets*, que significa "vell" en rus (*starsi* en plural). Els ortodoxos reconeixen en l'*starets* diverses potestats com ara la capacitat per a la benedicció. L'*starets* és un monjo o ermità reconegut pel poble com a profeta o guia espiritual. Serafí de Sarov (Kursk, 1759- Sarov, a 150 km al sud de Gorki, 1833) fou un dels *starets* més coneguts. Serafí va ser l'iniciador d'un moviment monàstic i místic a Rússia a començaments del segle XIX. Intel·lectuals soviètics van redescobrir la figura venerable de l'*starets* rus als anys setanta.

Per als catòlics, és el confessor i director espiritual qui desenvoluparia un rol similar. Aquest té per missió dissipar els dubtes dels fidels i proporcionar-los el coneixement veritable de la divinitat. El mediador esdevé pont i, així, l'atribució de miracles es

vincula a la seva capacitat de mediar amb allò sobrenatural, la seva comunió amb Déu.

Espai sagrat

En els inicis, l'universalisme promulgat pels cristians comportava una absència del sentiment d'espai sagrat en tant que espai específic separat de la resta —tret que els distingia molt significativament dels jueus. Només la presència de Déu fa sagrat un espai, i aquesta presència es troba en tots i cadascun dels humans. Així, Jesús ja havia dit: “On n’hi ha dos o tres de reunits en el meu nom, jo sóc allí enmig d’ells” (Mt 18,20).

Ara bé, el cristianisme, igual com la majoria de les religions, també va acabar assenyalant llocs sagrats. En aquest sentit, “Terra Santa” és el lloc sagrat més característic dels cristians. Roma i Santiago de Compostel·la,¹⁰ per altra part, constituïen importants llocs sagrats de pelegrinació des de l’edat mitjana. A més, la ciutat de Roma és un lloc especialment important per als catòlics. La benedicció papal *urbi et orbi*, a la ciutat i al món, des de Sant Pere del Vaticà posseeix una remarcable significació simbòlica. Amb el temps, nombrosos santuaris marians s’han convertit en importants centres de pelegrinació, així com també les tombes o les cases natal·ls de sants i beats.

Antigament les esglésies cristianes es contruïen mirant cap a l’est, car s’entenia que la llum del sol naixent constituïa una imatge perfecta de Crist ressuscitat. El punt central d’una església cristiana és l’altar, on té lloc la transsubstanciò del pa i el vi en el cos i la sang de Crist. Al costat de l’entrada trobem l’aigua beneïda. Les solucions arquitectòniques de la sinagoga jueva anuncien les de l’església, especialment quan aquesta última adopta la planta basilical. Tot i això, l’art paleocristià desenvolupà un nou

10. Els pelegrins (veu que significava originàriament “estranger”) que anaven a Jerusalem s’anomenaven *palmer*s perquè portaven una palma, el mateix que duïen els habitants de la ciutat quan va arribar Jesús; aquells que pelegrinaven a Roma eren *romers* i duïen una creu; aquells que ho feien a Santiago eren coneguts amb el nom de *jacobeus* o *pelegrins* i portaven una petxina. Hi havia la creença segons la qual el camí de Santiago conferia la capacitat de vèncer les dificultats sense defallir; els que feien el camí de Jerusalem adquirien la capacitat de fer miracles, mentre que el camí de Roma concedia la capacitat de comunicar-se amb el més enllà.

tipus de planta per tal d'honorar els seus màrtirs. Les relíquies es dipositaven a l'interior de les esglésies: era l'anomenat *martyrium* de planta centralitzada, a imitació dels mausoleus pagans. L'església de planta basilical s'acabarà imponent, sobretot a partir de la creació del creuer, que combinarà els dos tipus de planta. El sòl del presbiteri és elevat i envoltat d'un cancell, per destacar la importància de l'altar. Els sacerdots prenen seient a l'absis mentre que els fidels ocupen la nau. En el decurs de l'alta edat mitjana, en alguns monestirs l'expansió del culte de les relíquies va comportar la sobreposició de l'altar a una cripta que les acollia; així, els deambulatoris que recorrien els pelegrins, envoltaven l'absis i la cripta.

Sovint s'indica que les esglésies catòliques de planta de creu llatina simbolitzen el cos crucificat de Crist. L'absis es correspondria amb el cap, les naus laterals amb els braços, i l'altar esdevé el seu cor obert. El sagrari, on es guarda el sant sagrament, simbolitza el cor que acull l'Esperit Sant. El cos esdevé així temple de l'Esperit (1Co 3,16-17.6; 19) i el temple simbolitza el cos. En les esglésies catòliques hi trobem també les capelles que contenen el tabernacle: és el lloc del "tresor amagat" (Mt 13; 14). Es pot dir que aquesta sacralitat s'estén a la construcció sencera: l'edifici de l'església és respectat com a "casa del Senyor". Tot en el temple catòlic ha de contribuir a crear un ambient propici per a la celebració comunitària, l'activa participació dels fidels i la trobada personal amb Déu.

58

L'altar de les esglésies ortodoxes el trobem en un lloc anomenat santuari. A l'altar només hi pot accedir el sacerdot. Hi té lloc la *metabolé*, la transformació dels anomenats elements còsmics en escatològics, acció sagrada que es realitza ocultament. Les característiques i la història particular de l'Església bizantina expliquen aquesta ocultació. És possible que tot plegat tingui a veure amb la dicotomia, molt present en la doctrina ortodoxa, entre allò visible i allò invisible. En aquest sentit, les imatges que trobem a les esglésies ortodoxes fan de passatge, de gual, entre aquests dos mons incommensurables.

Per la seva banda, el protestantisme va preconitzar el retorn a la nuesa aespacial de les primeres comunitats cristianes.

Temps sagrat

La jornada cristiana neix de la vida monàstica, caracteritzada pels set moments de l'ofici diví (vuit si es té en compte l'ofici de lectures): matines, laudes, hora terça, sexta i nona, vespres i completes. Set oracions que es poden veure com una mena d'extensió de les cinc oracions hebrees. La durada més gran de la terça, sexta i nona commemoren les sis hores que Jesús va estar clavat a la creu (Mc 15; 25; 33-34). La jornada cristiana simbolitza així el misteri de la redempció. L'oració de l'àngelus al migdia també va tenir un lloc central durant anys.

La setmana cristiana, per la seva banda, es caracteritza per la substitució del sàbat jueu pel diumenge, que és quan se celebra el dia del Senyor. Segons la tradició, aquest és el primer dia de la nova creació. Remarquem que la festa dels cristians comença quan acaba la festa dels jueus, com a símbol de successió i substitució d'una tradició per l'altra. Antigament, el diumenge era l'únic dia de la setmana en què se celebrava l'eucaristia, i així ho contiuen fent els ortodoxos.

Les celebracions cristianes es corresponen amb els dos equinoccis i els dos solsticis, grans moments solars de l'any. El Nadal coincideix amb el solstici d'hivern, on "el Sol que ve de dalt" (Lc 1,78) comença a emergir en la nit més llarga de l'any. El 24 de juny, dia de Sant Joan, coincideix amb el solstici d'estiu, quan el sol comença a decreixer.¹¹ A l'equinocci de primavera té lloc la Setmana Santa i també la pasqua jueva, que es regeix pel calendari lunar i per això canvia cada any. Sant Miquel, Sant Rafael i Sant Gabriel cauen en l'equinocci de tardor. Són els arcàngels missatgers i protectors d'allò que s'esdevindrà passats tres mesos, el naixement del Messies.

Rituals i pràctiques en el cristianisme: els ritus més importants del cristianisme es contenen en els sacraments. Els set sacraments¹² de la tradició catòlica corresponen a set moments

11. Com Joan quan anuncia Jesús: "Ell ha de créixer, i jo he de minvar" (Jn 3,30).

12. Es concretaren en set sacraments a partir de l'ensenyament teològic de Pere Lombard (segle XII). Les esglésies ortodoxes grega i russa també el van definir de manera semblant a partir del segle XVII.

fonamentals en la vida de l'ésser humà: el baptisme es correspon al naixement; la confirmació marca el començament de la vida adulta; l'eucaristia simbolitza l'entrada a la comunitat i la comunió amb el Crist; la benedicció del matrimoni significa la sacralització de la transmissió de la vida; l'ordenació sacerdotal es correspon amb l'inici d'una activitat dedicada al servei; la reconciliació significa la transparència del cor verbalitzada, i la unció dels malalts es fa per donar sentit a la malaltia i la mort. De l'Eucaristia, amb la transsubstanciament del pa i el vi, emanen i convergeixen al mateix temps la resta de sagraments. Pa i vi, cos i sang de Crist, són l'aliment regenerador dels fidels. L'Eucaristia se celebra especialment el diumenge, primer dia del cel nou i de la terra nova (Ap 21,1) –ja hem advertit que els ortodoxos només celebren l'Eucaristia el diumenge.

D'altra banda, la creu és el símbol del cristianisme per antonomàsia. Deia santa Rosa de Lima que “fora de la Creu no hi ha una altra escala per la qual pujar al cel”. En la creu s'expressa la realitat de Crist com a misteri d'unió de la realitat divina i humana, alhora que representa les dues missions més característiques del cristià, l'amor a Déu i als germans (Lc 10,25-28), que constitueixen així dos eixos indestriables. Per la seva obediència amorosa, Jesús va complir amb la missió expiatòria del serf que justifica els altres, tot carregant amb les seves culpes (Is 53,10-11; Rm 5,19). Per mitjà del gest del senyal de la creu al començament i al final de tots els ritus i de moltes de les oracions cristianes, així com en determinades situacions personals, el cristià evoca implícitament tot aquest contingut simbòlic.

A més de la creu, són característiques del catolicisme les imatges, pictòriques o escultòriques, de Jesús, de la seva Mare, d'àngels i sants, i fins i tot de la mateixa Trinitat. En l'Església ortodoxa, aquestes imatges, anomenades *icones*, gaudeixen d'una significació especial. S'entén que no simbolitzen allò sagrat sinó que són, elles mateixes, sagrares. Els ortodoxos consideren que el poder de la divinitat es manifesta a través de la imatge, encara que la imatge no exhaureixi aquest poder. Ells creuen que pintar icones és una activitat que ens permet apropar-nos al Misteri.

Per això la consideren una activitat tan sagrada com la pregària o l'abstinència.

Església catòlica

Principis doctrinals

El catolicisme fonamenta la seva unitat en la comunitat de fe, de sacraments i de vida religiosa. La fe catòlica reposa sobre un triple fonament: l'Escriptura, que és la Paraula de Déu; la Tradició, que és la continuïtat de l'acció divina; i l'Església, com a dipositària i única intèrpret autoritzada de la veritat.

Si, en l'essencial, el catolicisme comparteix amb les altres famílies cristianes una mateixa doctrina sobre la Revelació (Antic i Nou Testament), la seva concepció de la Tradició, considerada el perllongament de la Revelació a través de l'ensenyament de l'Església, difereix totalment de la concepció protestant. Per al catolicisme, les creences són veritats cristianes formulades des dels temps apostòlics, però explicitades a poc a poc a través dels temps. Veritats vives i, per tant, susceptibles de progrés i de desenvolupaments posteriors. La fe catòlica és així l'acte pel qual el fidel creu les veritats que Déu ha revelat per mitjà del seu Fill i de la seva Església. Aquestes veritats són contingudes en el símbol dels Apòstols o credo: creure en Déu, en el misteri de la Trinitat, en els misteris de l'Encarnació, de la Redempció i de la Resurrecció, en la resurrecció de la carn i en la vida eterna. La fe s'alimenta amb els set sacraments reconeguts per l'Església catòlica: el baptisme, la confirmació, la penitència, l'eucaristia, l'orde, el matrimoni i la unció dels malalts.

Amb el bastiment de la unitat de la fe s'ha constituït una unitat eclesial al voltant del Papa, bisbe de Roma, al qual se subordina l'autoritat dels bisbes responsables de les diòcesis. L'assemblea dels fidels, que el baptisme reuneix en una sola Església (comunitat), és una continuació de la vida de Crist. Des del concili Vaticà II s'han donat noves orientacions per a un millor coneixement de la posició i les creences de les altres esglésies cristianes (ecumenisme).

Expansió i organització

A l'Europa occidental i a l'Amèrica llatina (central i meridional), el catolicisme és la religió més important en nombre de fidels, respecte a la població total: 56% de catòlics a l'Europa occidental i més del 91% a l'Amèrica llatina. Si bé tots els organismes directius del catolicisme es troben a Europa (marcada avui per un procés important de descristianització), el centre de gravetat de l'Església catòlica es desplaça cada vegada més cap a un eix africanoamericà. El caràcter ecumènic del Vaticà II, els missatges del papat a tot el món i els seus viatges eixamplen de mica en mica la noció de catolicitat.

Mentre que, gràcies a les nombroses missions estrangeres, moltes esglésies naixien i es desenvolupaven fora d'Europa —amb un clergat autòcton cada cop més nombrós—, en els països de vella catolicitat la indiferència religiosa, la volada de les ideologies anticlericals, la dificultat de l'Església d'influir sobre un sistema social injust (ja denunciat per la gran encíclica de Lleó XIII, *Rerum novarum*, 1891),¹³ va fer que l'endemà de la Primera Guerra Mundial l'Església romana semblés haver perdut la seva posició d'àrbitre en els conflictes polítics i ideològics. Després de la Segona Guerra Mundial, l'Església afrontà nous problemes: un canvi fonamental de la civilització, l'expansió del comunisme d'estat per Europa, de l'islam a Àfrica i l'Orient Mitjà, i la formació de noves dictadures. En aquest sentit, s'esforçà i adoptà noves actituds i nous mètodes: universalització accentuada de la jerarquia eclesiàstica; constitució de clergats indígenes independents de la metròpoli; renovació de la catequesi, de la pastoral i de la vida litúrgica.

62

Diversitat

Dins l'Església catòlica hi trobem fidels de ritu oriental. Les primeres esglésies catòliques de ritu oriental, anomenades *uniates*

13. La publicació d'aquesta encíclica va donar força a una nova generació de catòlics socials que se senten aprovats pel Papa. Associacions com la JOC, fundada a Brussel·les pel canonge Cardjin, són la llavor de moltes iniciatives per promoure que els obrers siguin apòstols dels mateixos obrers i siguin presents en el combat per la justícia social. Des d'aleshores la doctrina social de l'Església s'ha anat desenvolupant considerablement amb encíclics com *Quadragesimo Anno* (Pius XI, 1931), *Mater et Magistra* (Joan XXIII, 1961), *Popolorum progressio* (Pau VI, 1967) i *Sollicitudo rei socialis* (Joan Pau II, 1987), i amb la creació de diverses associacions obreres.

o gregues catòliques, procedeixen de la comunió ortodoxa. La primera unió amb Roma fou realitzada, sota fortes pressions polítiques, pels ucraïnesos i bielorussos del Regne de Polònia (Unió de Brest, 1596), i donà inici a una església rutena que conservava el ritu bizantí. A continuació s'uniren a Roma altres esglésies orientals, sobretot el patriarcat grec catòlic (1724), que fou imitat pel moviment unionista romanès, grec, búlgar, hongarès, serbi, nuclis de nombroses comunitats catòliques de ritu bizantí. Altres esglésies orientals catòliques provenen de les esglésies monofisites, com algunes comunitats de Cilícia, d'Armènia i la costa malabar; des de 1899 existeix el patriarcat copte catòlic d'Alexandria; des de 1961, una església catòlica de ritu etiòpic. Entre les comunitats nestorianes tornades a la comunió amb Roma, la més important és el patriarcat caldeu, anomenat de Babilònia, el patriarca del qual és a Bagdad. Pel que fa a l'Església maronita (Líban), s'uní amb Roma a l'època de les croades, tot conservant el ritu siríà.

A Lleida

Quasi no caldria dir que la religió majoritària a la nostra ciutat és la catòlica, si més no per tradició. Tot i aspectes com la crisi de vocacions o l'envelliment dels fidels que omplen les esglésies, la societat és tradicionalment catòlica. La societat civil, malgrat l'impuls del laïcisme, conserva les seves tradicions i festivitats d'arrel cristiana. El catolicisme és la religió majoritària si bé sembla que els temples es buiden i els carrers s'omplen de catòlics que es defineixen com a "no practicants", que només entren a l'església per la celebració de sagraments com ara el baptisme o el matrimoni. Ara bé, la immigració viscuda pel municipi de Lleida en els últims anys ha significat una veritable dosis renovadora en algunes de les parròquies. Enfront dels nous reptes plantejats per aquests immigrants, llatinoamericans i romanesos majoritàriament, però també africans, el bisbat ha hagut de reaccionar amb rapidesa i sembla haver-ho fet amb èxit: La participació d'aquest "nous" fidels és molt dinàmica i sorprèn, gratament, pel seu entusiasme. El bisbat de Lleida ha creat un secretariat d'immigració per tal d'atendre correctament les necessitats d'aquest nou contingent (misses en francès, anglès o romanès, etc.). D'altra banda, periòdicament es

publiquen fullets com *Infor-Maná* i *Cuvant si viata* (en romanès) especialment pensats per a aquest col·lectiu. També s'ha editat un llibret titulat *Izvoare de viață* ('Fonts de vida'), que conté l'ordinari de la missa i de la confessió en romanès, castellà i català. El bisbat compta també amb una delegació d'Ecumenisme i Diàleg Interreligiós, que cerca l'apropament amb les diverses esglésies cristianes que hi ha a Lleida i el diàleg amb altres tradicions.

Els catòlics romanesos de ritu llatí tenen l'assistència religiosa de dos sacerdots, enviats pel bisbat d'Iasi (Romania). Cada diumenge a les 10 del matí es fa la celebració eucarística en romanès a la parròquia de Nostra Senyora del Carme, on un cop al mes es fa una celebració conjunta amb la resta de la comunitat parroquial.

Aquests dos sacerdots es desplacen cada diumenge per tal de celebrar l'eucaristia amb els romanesos implantats a Tarragona i a Saragossa. Un altre sacerdot, originari d'Ucraïna, s'encarrega de la petita comunitat de cristians catòlics de ritu oriental que hi ha al bisbat de Lleida, a més del de Solsona i l'Urgell.¹⁴

A Lleida té vint-i-quatre parròquies¹⁵ distribuïdes en tres arxiprestats, perifèria, Seu Vella i Gardeny. A més, hi ha un bon nombre d'instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica.¹⁶

14. Seria impossible en aquestes poques línies resumir la tasca tan diversa que fa la comunitat catòlica de Lleida. Podem agafar-ne una idea visitant algunes pàgines de la xarxa com ara la del bisbat de Lleida (www.bisbatlleida.org) o Càritas Diocesana, entre moltes altres. N'hi ha de totes les classes i tendències.

15. Vint-i-quatre parròquies i trenta-quatre "esglésies" o temples en total, si sumem tots els llocs on se celebra missa regularment: Santa Església Catedral, Mare de Déu del Carme, Mare de Déu de la Mercè, Mare de Déu de Montserrat, Mare de Déu del Pilar, Sagrada Família, Sant Agustí (Bordeta), Sant Andreu, Sant Antoni Maria Claret, Sant Ignasi de Loiola, Sant Isidre Llaurador (Gualda), Sant Jaume, Sant Joan Baptista, Sant Josep Obrer (Magraners), Sant Llorenç, Sant Martí, Sant Pau (Mariola), Sant Pere, Santa Maria de Butsènit, Santa Maria de Gardeny, Santa Maria Magdalena, Santuari de Santa Teresa de l'Infant Jesús, Santa Teresa Jornet, Santíssim Salvador (Pardinyes), Verge dels Pobres (Secà de Sant Pere), Església de la Sang, Sant Antoni de Pàdua (franciscans), oratori de la Mare de Déu dels Dolors, oratori de la Mare de Déu de l'Acadèmia, monestir del Sagrat Cor (carmelites), germanetes dels pobres, capella de l'hospital Arnau de Vilanova, capella de l'hospital de Santa Maria, capella del cementiri.

16. Són els següents: Amistat i Servei a l'Església, carmelites descalces, carmelites descalços, ocd, carmelites missioneres, carmelites missioneres teresianes, carmelites tereses de Sant Josep, claretians, Companyia del Salvador, dominiques de l'Anunciata, filles de la caritat de Sant Vicenç de Paül, filles de Sant Josep, franciscanes missioneres de la Mare del Diví Pastor, franciscans, ofm, germanes de la caritat de Santa Anna, germanes de la Sagrada Família d'Urgell, germanetes dels ancians deseparats-Santa Teresa Jornet, germanetes dels pobres, hospitalers de Sant Joan de Déu, ohsjd, jesuïtes, sj, maristes, fms, mercedaris, om, missioneres auxiliars de l'Església, missioneres esclaves de l'Immaculat Cor de Maria, missioneres filles del Cor de Maria, missioneres Mare de Déu del Pilar i pares salesians, sdb. Per a més informació (carisma, adreces, etc.) consulteu el llibret *Comunitats de Vida Consagrada al Bisbat de Lleida*, Bisbat de Lleida, Lleida, 2003.

Església ortodoxa

Història

L'adhesió a les idees de Nestori referents a Crist, condemnades en el concili d'Efes (431), el refús de la formulació del dogma cristològic fixat pel concili de Calcedònia (451) i la ruptura de la comunió amb l'Església catòlica romana (1054) desembocaren en la constitució de tres grups d'esglésies orientals d'importància desigual: l'Església nestoriana, les esglésies monofisites i les esglésies ortodoxes. Després de la Unió de Brest (1596), Roma aconseguí la unió d'un gran nombre de fidels pertanyents a una d'aquestes esglésies, si bé conservaren els ritus i les seves tradicions particulars: així nasqué el grup de les esglésies catòliques de ritu oriental, a les quals ja hem al·ludit unes línies més amunt.

La comunió ortodoxa reposa originàriament sobre la codificació de Justinià, fundada sobre els cànons del concili de Calcedònia, principalment el vint-i-vuitè, que estableix la *pentarquia* de les seus patriarcals (Roma, Constantinoble i els tres patriarcats melquites d'Alexandria, Antioquia i Jerusalem). L'evangelització dels esclaus, la ruptura amb Roma i, posteriorment, les vicissituds de les històries nacionals particulars introduïren nous elements de diversificació i ocasionaren la creació de nous patriarcats i de noves esglésies autocèfales o autònomes (Bulgària, Sèrbia, Rússia, Romania, Grècia). Actualment hi ha els patriarcats de Bulgària, Sèrbia, Moscou (que aglutina les comunitats implantades al Japó), Romania i, des de l'any 1990, Geòrgia. L'any 1970 el patriarcat de Moscou atorgà, sense l'autorització de Constantinoble, l'estatut d'església autocèfala a la important comunitat ortodoxa dels Estats Units d'Amèrica. Fa només uns anys que a Ucraïna s'ha constituït una església nacional amb el nou patriarcat corresponent, Kíev, que encara no ha estat reconeguda per Constantinoble. La principal Església autocèfala, presidida per un bisbe i no per un patriarca, ha estat la de Grècia, mentre que la més antiga és la de Xipre. Entre les dues guerres mundials es funden les esglésies autònomes de Txecoslovàquia, Polònia, Finlàndia i Albània.

L'Església ortodoxa de Romania va adquirir l'estatus d'autocèfala just abans de la proclamació de la independència del país, l'any 1865, i el patriarcat romanès va ser constituït l'any 1925 en comunió amb el de Constantinoble. Romania, durant anys en l'òrbita soviètica, no era un terreny propici per a les manifestacions religioses: el moviment monàstic fou brutalment atacat i religiosos de tota mena van ser perseguits, torturats i empresonats. Malgrat la precària situació, l'Església va aconseguir una certa tolerància ja abans de la caiguda del dictador Ceaucescu.

A Lleida

La implantació ortodoxa a Catalunya és un fenomen relativament nou, tot i haver-hi comunitats constituïdes en els anys setanta. Però és a partir de la dècada dels noranta que, amb l'augment dels immigrants procedents de diversos països de l'Europa de l'Est, han aparegut nous grups. Aquest és el cas de la comunitat ortodoxa que trobem a Lleida, que està integrada majoritàriament per romanesos procedents de la immigració recent. De fet, l'Església ortodoxa romanesa està implantada a Catalunya només des de l'any 2001, en què s'inaugura la parròquia de Sant Jordi de Barcelona.

66

La comunitat ortodoxa romanesa de Lleida depèn de la *metropòlia* ortodoxa romanesa per a l'Europa meridional i occidental, amb seu a París i amb obediència al patriarcat de Bucarest. Vers l'any 2001, la comunitat ortodoxa de Lleida comença a prendre consistència. L'any anterior, el patriarcat havia enviat un sacerdot romanès per tal d'assistir religiosament els ortodoxos romanesos implantats a Catalunya. Amb tot, es va poder constituir l'anomenada *Asociación Española Cristiano Ortodoxa de la Iglesia Rumana*. En l'actualitat, la comunitat de Lleida celebra els oficis en un saló de la parròquia de Nostra Senyora del Carme, on també tenen el seu punt de trobada els romanesos catòlics, siguin de ritus oriental o bé llatí.

Els fidels ortodoxos entrevistats ens han expressat la importància que per a ells té el fet de poder assistir a la Divina Litúrgia, com ho feien en els seus llocs d'origen. Alguns d'ells, que es

reconeixen com a poc “practicants” a Romania, assenyalen que el fet de trobar-se lluny de la família fa que pensin més en Déu i en els “assumptes importants” de la vida. Una jove mare de família diu que li agrada assistir a les celebracions, especialment a les de les grans festivitats, perquè li recorden la seva infantesa i pensa que les seves dues filles petites, nascudes a Lleida, participen de l’herència dels seus avantpassats. En els sentiments expressats podem veure com fe i vida quotidiana s’interpenetren constantment.

Protestantisme

Història

L’origen històric de la denominació “protestant” la trobem en la dieta d’Espira (1529), que va ser on cinc prínceps i catorze ciutats de l’Imperi van fer valdre el principi *cuius regio, eius religio* contra l’opressió que segons ells patien. Així, veiem com el terme “protestant” no és pas autoproclamat pels reformadors religiosos del segle XVI, sinó que són els “aliens” els que els fan l’atribució.

67

El protestantisme ha desplegat al llarg dels temps una pluralitat extraordinària que ha afectat tant els assumptes doctrinals com els aspectes organitzatius. Però, què tenen en comú la multiplicitat d’esglésies o denominacions protestants? De fet, el Credo cristià és comú a protestants, catòlics i ortodoxos (com hem vist, l’única diferència és el *filioque*); així, sembla que no hauria de resultar exageradament complicat dibuixar els trets del protestantisme. Malgrat tot, el desconeixement entre branques del mateix tronc és manifest i sovint s’argumenten preteses diferències que no són exactes.

El protestantisme que sorgeix en l’Europa del segle XVI pretenia únicament reformar l’Església establerta. Les afirmacions positives dels primers protestants se solen sintetitzar en el triplet *sola gratia, sola fide, sola scriptura*. La salvació de l’ànima només s’assoleix per la gràcia de Déu, per la seva iniciativa gratuïta i no pels possibles mèrits personals de cadascú. En aquest sentit, només la fe, la confiança total en els designis divins, ens duu a

la vida eterna. Aquesta proclama de Martí Luter no contrariava frontalment cap aspecte de la teologia catòlica, només pretenia qüestionar les activitats que el papa Lleó X havia portat a terme per construir la basílica de Sant Pere: la venda d'indulgències com a passaport per a la salvació eterna. Només després, quan la ruptura amb l'Església establerta era ja molt clara, Luter va plantejar que l'única font d'autoritat era a les Escriptures i enlloc més, de manera que l'autoritat del magisteri de l'Església defensada pel Vaticà quedava qüestionada.

Arran de l'excomunió de Martí Luter, es gesta de forma gradual el nucli de la futura Església luterana, implantada fonamentalment a Alemanya, als països nòrdics i, més tard, als Estats Units d'Amèrica. Per la seva banda, Calví publica el 1536 la seva *Institució de la religió cristiana*, la influència de la qual s'estén per Holanda, França i Suïssa, on cristal·litzarà en l'aparició de les esglésies reformada i presbiteriana, per Escòcia, on John Knox va implantar l'Església presbiteriana enfront de l'anglicana, així com també per parts d'Alemanya i Anglaterra, on les Esglésies luterana i anglicana, respectivament, van rebre la influència del calvinisme. Els primers colons anglosaxons dels Estats Units són majoritàriament de filiació calvinista o baptista amb un marcat caràcter purità. També en el segle XVI sorgeix l'anglicanisme, que s'acabaria estenent pels països de l'antiga Commonwealth i donaria lloc a la Comunió Anglicana juntament amb l'Església episcopal dels Estats Units.

Els corrents més importants dels segles XVII i XVIII tenen les seves arrels en l'anglicanisme i, una mica menys, en el presbiterianisme. Així, veurem aparèixer les esglésies baptistes, primerament amb una presència significativa a Holanda, Anglaterra i als Estats Units, i avui esteses arreu; les congregacionalistes, defensores de l'autonomia de cada comunitat local, rebutjant tota forma d'organització centralitzada; i les metodistes, nascudes com a intent de revitalització de l'anglicanisme i que acabaran esdevenint independents.

En el segle XIX trobem ja els primers moviments pentecostals, que al llarg del segle XX coneixeran un magnífic creixement, atès

que s'expandeixen des dels Estats Units d'Amèrica a tot el món, i ben significativament a l'Amèrica Llatina. Les estadístiques més recents ens indiquen que els pentecostals són avui el corrent numèricament més important de tot el conjunt evangèlic (segons alguns càlculs superen els cent milions de membres).

Principis doctrinals

El fidel acaba descobrint que Jesús ha fet per la humanitat tot allò que l'home se sent incapaç de fer; així, esdevé conscient del seu pecat i veu la necessitat de conversió a través de l'estudi i meditació de la Bíblia. La pregària i el culte giren entorn de la proclamació de la Paraula, sempre viva i actual, adreçada a cadascun dels creients. D'aquesta manera, s'estableix entre Déu i la seva criatura una relació directa i personal, és a dir, s'evita la mediació de cap altra figura.

Hi ha un clar rebuig a qualsevol forma de mediació, un gran recel per evitar de caure en una conducta de tipus màgic que pretendria la manipulació de Déu. Aquesta temença fa que en els temples protestants hi regni una gran austeritat (absència d'imatges, decoració senzilla, etc.) que es percep també en la sobrietat litúrgica de les celebracions. El protestantisme només manté com a sagraments, que anomena "ordenances", el baptisme i l'eucaristia, generalment anomenada Santa Cena. El baptisme s'administra als adults ja que es considera que cal una decisió personal prèvia i feta des de la més absoluta llibertat. En nombroses esglésies el culte dominical no duu associada la celebració de la Santa Cena, la qual només se celebra ocasionalment.

En el protestantisme la primacia de la consciència esdevé un principi cabdal. L'únic jutge dels comportaments de la persona és Déu: l'individu pren consciència de la seva responsabilitat i adquireix d'aquesta manera un important grau d'autoexigència.

A Espanya

Trobem petjades protestants des de la segona meitat del segle XIX.¹⁵ La Constitució de l'any 1869 proclamà per primera vegada la "llibertat de culte" i en el darrer terç del segle es posen els fonaments de les primeres esglésies protestants. La victòria franquista del 1939 suposà un important fre a l'expansió del protestantisme. Totes les esglésies protestants van quedar immediatament fora de la llei. L'any 1945 es promulgà l'anomenat *Fuero de los Españoles*, que va obrir la porta a una tímida tolerància religiosa. Ben decisiva va ser la signatura l'any 1953 del tractat d'autorització de les bases militars nord-americanes en territori espanyol, que va imposar al govern franquista un cert respecte per les creences no catòliques. A partir d'aquella data el protestantisme a l'Estat espanyol començà a refer-se.

La situació s'acaba transformant amb l'aprovació de la Llei de llibertat religiosa l'any 1967 i més tard amb la transició política. Les esglésies més importants que existien anteriorment es desenvolupen ara sense trabes i arriben nous missioners procedents de la resta d'Europa o dels Estats Units, sorgeixen noves denominacions i organitzacions evangèliques diverses dedicades a l'àmbit universitari, a la formació teològica, agrupacions de pastors, etc.

En els últims anys, el fenomen de la immigració ha comportat nous desenvolupaments: els immigrants d'Amèrica Llatina se solen integrar en esglésies que ja eren aquí mentre que d'altres grups, asiàtics i africans, presenten una major tendència a crear les seves pròpies comunitats independents.

Unió d'esglésies baptistes de Catalunya

Història

El sorgiment dels primers baptistes se situa a l'Anglaterra del segle XVII, com a moviment dissident de l'Església anglicana. Després van fugir a Holanda, on s'organitzaren de forma congregacionalista, és a dir cada assemblea local de creients gaudia de

15. En dates molt més primerenques, com ara el segle XVI, hi havia hagut intents de penetració de corrents protestants que, sota l'atenta mirada dels tribunals de la Inquisició, no prosperaren.

plena autonomia, i adoptaren la pràctica anabaptista de batejar únicament adults per immersió. L'emigració cap als Estats Units els va permetre expansionar-se notablement. Les missions baptistes s'estengueren posteriorment gairebé per tot el món.

A Catalunya

L'any 1929 tingué lloc a Barcelona la primera convenció de baptistes espanyols, que es constituïren en *Unión Evangélica Bautista Española*. Actualment, aquesta és una de les denominacions amb major implantació a Catalunya, present també a Lleida. Després de la transició es va fundar la *Unió d'Esglésies Baptistes de Catalunya* (sense que això significués una desvinculació de la UEBE).

Principis doctrinals

Els baptistes defensen l'autoritat de la Bíblia, la justificació per la fe, no accepten cap mena de mediació i defensen el "sacerdocí universal dels creients". El baptisme d'adults és fruit d'una decisió plenament responsable de caire regenerador. La celebració dominical és conformada pels cants, la pregària, la lectura de la Bíblia i el sermó. A més a més d'aquest culte dominical, hi ha una altra celebració més simple i de més curta durada en dies feiners i un culte de Santa Cena, generalment amb una periodicitat mensual. En l'escola dominical els fidels s'organitzen en grups d'edat per tal de facilitar l'estudi de la Bíblia.

Organització

Tot i que cada congregació és autònoma, l'existència d'assemblees o convencions permeten la coordinació de diverses esglésies, bé a escala local o internacional. En l'àmbit europeu, se celebra bianualment la convenció baptista que, entre altres coses, s'encarrega del moviment missioner conjunt a l'Àfrica. Una assemblea mundial, amb les convencions estatals i continentals, se celebra cada quatre anys. A l'Estat espanyol, se celebra anualment una convenció que reuneix les vuits associacions territorials que

integren la *Unión Evangélica Bautista*, entre les quals hi ha la catalana. La *Unió d'Esglésies Baptistes de Catalunya* convoca dues vegades a l'any l'assemblea general, així com dues trobades més de caire més distès i festiu. La Unió s'organitza a partir de cinc departaments: evangelització, formació, joves, dones i pastors. Cada comunitat en particular convoca assemblees semestrals que són les electores de l'anomenat Consell de Diaques, normalment encapçalat pel pastor o pastora.

L'Església Evangèlica Baptista de Lleida constitueix una comunitat ben organitzada i molt dinàmica. Periòdicament programen activitats diverses, campanyes d'evangelització, tenen una estació de ràdio, proporcionen roba per a gent necessitada, a la qual també donen suport a través d'una borsa d'aliments, etc. Per tal d'ajudar de la manera més eficaç possible, l'Església manté un contacte directe amb l'assistent social de la zona on s'ubiquen. La comunitat té un centenar de membres batejats, ara bé, és freqüent veure en el temple un nombre major d'assistents. Potser són familiars o amics d'alguns membres batejats que assisteixen a les celebracions per conèixer-los millor o simplement acompanyar-los.

72

La comunitat baptista de Lleida manté una estreta relació amb la resta d'evangèlics radicats a la ciutat. Bon exemple d'això és el fet que presti les seves instal·lacions a un grup d'evangèlics xinesos implantats recentment i que, de mica en mica, veuen créixer el seu nombre de fidels.¹⁶

Federació d'Esglésies Evangèliques Independents

Organització

L'any 1957 es constitueix la Federació d'Esglésies Evangèliques Independents d'Espanya (FIEIDE) que aglutinava un conjunt de petites esglésies independents, majoritàriament de filiació baptista i radicades a Catalunya. Bona part d'aquestes esglésies mantenien fins aleshores vincles amb esglésies baptistes del sud dels Estats

16. Per a més informació consulteu Díaz Piñero, C. (dir.), *Huellas de fe en el Segrià. 50 años de testimonio bautista en Lleida (1949-1999)*, Terrassa, 1999.

Units, de vegades amb una orientació força fonamentalista. Actualment, la FIEIDE s'inclou en la Federació Internacional d'Esglésies Lliures.

Pel que fa a l'àmbit de l'estat, la FIEIDE és integrada per una assemblea general que elegeix la junta directiva, encarregada d'organitzar la representació institucional de la federació i tenir cura de l'administració general dels assumptes relacionats amb la denominació. El territori estatal es divideix en regions i cadascuna té una junta regional. En les comunitats locals, l'assemblea comunitària elegeix un consell d'ancians, així com un consell de diaques. En aquestes esglésies independents no és permesa l'ordenació de pastores, que consegüentment no poden formar part del consell d'ancians però sí del de diaques.

A Lleida

A la nostra ciutat trobem un punt de missió de l'anomenada Església Evangèlica "Su Venida", originària de la localitat aragonesa de Casp (sovint la trobem esmentada com Iglesia Independiente de Caspe a Lleida). El nombre d'assistents a les celebracions d'aquesta denominació és força discret, molt variable.

73

Litúrgia i activitats

Els sagraments són anomenats "ordenances". Es bategen els adults per immersió. La Santa Cena se celebra una o dues vegades, com a màxim, al mes. Les activitats organitzades són molt similars a les d'altres denominacions: se celebra un culte dominical que inclou proclamació i predicació de la Paraula, culte de pregària durant la setmana, grups d'estudi bíblic distribuïts per grups d'edat (en un local o en domicilis particulars), etc.

Assemblees de Déu

D'origen nord-americà, és una de les denominacions pentecostals més importants del món i a Lleida en trobem una

representació.¹⁷ Tot i que inscrites en el moviment pentecostal, les Assemblees de Déu presenten un caràcter més moderat i institucionalitzat en comparació amb altres esglésies igualment pentecostals. Doctrina, pràctiques i sistema organitzatiu són pròxims al que presenten altres comunitats com ara la dels evangèlics baptistes. Ara bé, com tots els pentecostals, les Assemblees de Déu insisteixen en el fet que més enllà de qualsevol doctrina l'important és l'experiència religiosa de l'individu i destaquen els dons conferits a les persones que han rebut l'Esperit Sant, com ara el do de curació o la glossolàlia.

Litúrgia i activitats

El baptisme és per immersió i la Santa Cena se celebra més o menys sovint segons el criteri de cada comunitat. Les activitats ordinàries són molt similars a les de qualsevol església baptista: culte els diumenges, escola dominical, estudi de la Bíblia, durant la setmana, culte d'oració que inclou lectura bíblica a més de pregària lliure i espontània dels fidels, trobades de joves, reunions entre les distintes comunitats, etc.

74

Organització

Les Assemblees de Déu neixen als Estats Units l'any 1914. En l'actualitat en continua destacant, com a tret específic, la independència de cada comunitat local, tot i trobar-se coordinades a escala estatal i estar integrades en la Fraternitat Mundial de les Assemblees de Déu. En l'àmbit estatal, una convenció anual aplega tots els ministres o pastors així com un delegat laic de cadascuna de les congregacions. D'aquesta reunió en surt elegida una junta que té com objectiu la direcció de les assemblees. Cada comunitat té al capdavant un ministre, també anomenat pastor. Els diaques es dediquen a tasques de gestió i de caire administratiu de la seva

17. Tot i que un grup es troba al barri de Mangraners i l'altre, l'església principal, al carrer Indíbil i Mandoni de la ciutat, ambdós comparteixen la seva estructura bàsica i el pastor és el mateix. Per a més informació, consulteu la pàgina de la Federació de Asambleas de Dios en España, <www.adenet.org>.

comunitat. Els anomenats “obriers locals” presten tota la seva col·laboració al pastor i fins i tot poden exercir gairebé totes les seves funcions, excepte el bateig i el casament. Els futurs pastors, mentre dura el seu període formatiu (tres anys com a obrers i tres més sota la supervisió d'un altre pastor) són anomenats “ministres auxiliars” i poden realitzar totes les seves funcions. D'altra banda, res no impedeix que les dones puguin ocupar tots els càrrecs, tot i que actualment la seva participació en els distints àmbits sigui encara molt inferior a la masculina. Dins l'àmbit català, les assemblees disposen d'un seminari de formació teològica a Barcelona, un centre de cursos bíblics per correspondència i dos centres de rehabilitació per a toxicòmans.

Esglésies de Filadèlfia

Van néixer a França durant els anys cinquanta com a Missió Evangèlica Gitana dins de la denominació de les Assemblees de Déu, de la qual es va acabar independitzant. Als anys seixanta, el moviment arriba a Espanya, on adopta el nom d'Església de Filadèlfia en referència a una de les esglésies citades al llibre de l'Apocalipsi (i davant del fet que les autoritats no els van permetre inscriure's simplement com a Missió Evangèlica Gitana o Moviment Evangèlic Gitano).

75

Pel que fa a la teologia i al culte, són molt propers a les Assemblees de Déu, amb les quals hi ha una gran entesa, fins i tot organitzen diversos actes conjunts. Allò que els caracteritza és que la majoria de membres, si bé no tots, són d'ètnia gitana. Com a pentecostals, és consideren “carismàtics”: creuen en els dons de l'Esperit Sant, com ara el do de llengües (glossolàlia) o el do del guariment.

Litúrgia i activitats

Es reuneixen cada dia, excepte dissabte, per tal de celebrar el culte, que té lloc al vespre i dura entre una hora i hora i mitja. Preguen, escolten la predicació i lloen el Senyor amb cants. La música té un protagonisme central en totes les celebracions. Diu-menge s'organitza l'escola dominical per fomentar el coneixement

de la Bíblia i té lloc la celebració de la Santa Cena. El baptisme s'administra als adults i es fa per immersió, sovint en un riu. També es pot realitzar en piscines, propietat d'algun membre de la comunitat o conegut, o bé simplement llogades.

Les trobades diàries fan que en la vida dels fidels l'Església ocupi un lloc important. Però tan important com les reunions del vespre és el dia a dia. Els pastors, per exemple, a banda de tenir, a vegades, una feina per guanyar-se la vida i portar el culte, realitzen una intensa tasca tenint cura de persones amb diversos problemes. La consciència dels fidels de ser seguidors de Jesucrist opera un efecte favorable, de superació, en la seva quotidianitat. A tall d'exemple, assenyalarem que des de les esglésies se solen organitzar campanyes d'informació i de prevenció contra el consum de drogues. En les entrevistes a membres joves de la comunitat hi ha un continu agraïment a l'Església: "l'Església ens ha permès, a nosaltres els gitanos, conèixer veritablement l'evangeli de Jesucrist. N'ha ajudat molts a deixar les drogues i la delinqüència i a altres a ser millors i tenir un camí en la vida. Podem continuar sent gitanos perquè la nostra forma de lloar i seguir Déu és compartida en l'Església" (Manel, trenta anys, membre de l'Església de Filadèlfia).

76

Organització

Catalunya es troba dividida en dues zones: l'anomenada "zona catalana" i la "zona aragonesa", on estan incloses les comunitats de Lleida així com les de Tarragona i les de l'Aragó. Quant a la zona, la comunitat s'organitza en el "grup ministerial" (pastors, obrers i ancians), que es reuneix mensualment per tal d'organitzar les activitats conjuntes i presentar els aspirants a pastors.¹⁸ En l'Església de Filadèlfia hi ha la figura del "pastor itinerant", sense església fixa, que col·labora en les esglésies ja establertes i que amb la seva predicació cerca la formació de nous grups.

18. Els aspirants a pastor segueixen un programa formatiu de sis anys com a "obrers", tot ajudant els pastors que finalment n'avaluaran la preparació i l'activitat realitzada.

Dins l'Església de Filadèlfia les dones no tenen accés als llocs de màxima responsabilitat, en consonància amb el paper tradicional de la dona en l'àmbit gitano. Homes i dones seuen separadament dins l'església; però la presència femenina és superior a la masculina i això fa que sovint siguin les dones les encarregades de l'escola dominical, els cors musicals, l'ordre de l'església, alhora que formen i dinamitzen grups d'ajuda als més desfavorits de la comunitat. En aquest sentit, les dones dels pastors són capdavanteres en la coordinació organitzativa de la comunitat.

Hem localitzat quatre esglésies de Filadèlfia a la ciutat de Lleida.

Església Cos de Crist – Organització REMAR

L'organització REMAR ("rehabilitació de marginats") sorgeix l'any 1982 al País Basc, i associada a ella, l'any 1998 es funda l'anomenada Església Cos de Crist. REMAR té l'origen en la iniciativa d'un matrimoni que converteix una finca en centre d'acollida i rehabilitació de persones drogodependents i alcohòliques. Per tal de facilitar la reinserció social d'aquestes persones, es promou l'obertura de tallers de capacitació professional. El nucli inicial s'expandeix, REMAR comença a treballar en centres penitenciaris i crea empreses vinculades als seus tallers. REMAR organitza també campanyes d'evangelització en hospitals, presons o a peu de carrer. Molts dels pastors de l'Església Cos de Crist són persones rehabilitades amb l'ajuda de l'organització i que, fins i tot, viuen encara en les seves residències. A Lleida hi ha un petit grup que hi pertany.

77

Església de la Bíblia Oberta

Es tracta d'una denominació d'origen americà, mancada d'una estructura formal a escala internacional. Les diferents comunitats que són a Catalunya es coordinen a través d'un consell de cinc persones. En l'actualitat hi ha una clara preferència per una estructura de caire federal, on cadascuna de les esglésies és independent i es veu deslligada dels possibles abusos de caps d'altres comunitats.

La comunitat de Lleida, en un primer moment relacionada amb l'organització Nueva Frontera per a la rehabilitació de drogodependents, avui n'està totalment desvinculada. Els membres de l'Església de la Bíblia Oberta s'autodefineixen com a pentecostals: l'Esperit Sant és la seva veritable font d'inspiració. Tot i ser manifestament pentecostals, tendeixen al manteniment d'un estil força mesurat en les seves reunions. La comunitat de Lleida, que actualment té dos pastors, ha endegat una iniciativa per tal de fer costat al col·lectiu de dones maltractades; el projecte s'anomena "La Mujer Samaritana". A més, desenvolupen tasques misioneres a l'Àfrica i especialment a Sierra Leone. L'Església s'autofinança a través del delme, tot i que algunes de les seves accions "socials" reben el suport de l'Administració.

L'església acull fins a vint-i-quatre nacionalitats distintes, entre les quals destaquen com a contingent més nombrós el dels brasilers. La celebració de la Santa Cena té lloc dues vegades al mes. Les celebracions s'oficien en castellà: tot i que el pastor manifesta interès a introduir el català, reconeix que, per la composició heterogènia del grup, ho veu encara llunyà. Assisteixen a les reunions dominicals unes 150 persones, de les quals aproximadament un centenar són membres batejats. L'Església sembla que creix a bon ritme dins i fora de la nostra ciutat: així, trobem "cèl·lules" de l'Església de la Bíblia Oberta implantades a Mollerussa, Fraga i Almacelles.

78

La comunitat es reuneix en un local ben condicionat d'uns 500 m², amb diferents espais d'oficina i aules destinades a les trobades d'estudi de texts bíblics. Tot i l'amplitud del local, el pastor amb qui ens entrevistem manifesta el seu desig de dur a terme un projecte d'església molt més gran, amb una capacitat de fins a un miler de persones.

Un dels organismes més coneguts de l'Església de la Bíblia Oberta és el seu Institut Bíblic, que imparteix cursos a distància a persones de totes les edats, amb l'obligació d'examinar-se i emprant un sistema força pedagògic de crèdits i unitats didàctiques. A l'església local s'imparteixen també cursos bíblics i conferències

Església de Déu a Espanya: Catalunya conforma un districte de l'Església de Déu implantada a l'Estat espanyol i es calcula que l'integren aproximadament un miler de persones. A Lleida trobem un nombrós grup de fidels d'aquesta Església (la xifra rondaria els cinc-cents), la majoria dels quals són d'origen romanès. En l'actualitat, la comunitat es reuneix en una nau del polígon industrial Entrevies, que els ofereix l'espai suficient per acollir el creixent nombre de fidels.

L'Església de Déu va néixer als Estats Units d'Amèrica a principis del segle xx, i és una de les primeres denominacions pentecostals. L'Església de Déu comparteix molts trets amb les Assemblees de Déu. A escala internacional l'Església presenta una estructura en bona part centralitzada, composta per una mena de consell executiu que s'elegeix en el decurs d'una assemblea general mundial. Les comunitats locals, com ara la de Lleida, es regeixen per un "consell d'església", la presidència del qual és ocupada pel pastor, que intenta tenir cura de les necessitats dels seus feligresos. La relació amb la resta de les esglésies evangèliques pentecostals de la ciutat està marcada per l'ànim de col·laboració (organitzen conferències, trobades, pregàries en comú, etc.). En l'àmbit català, s'integren en una associació dedicada a l'ajuda humanitària en països de l'Àfrica, Amèrica central i molt especialment Romania.

Altres esglésies pentecostals

En els últims anys, a Lleida, han aparegut i han desaparegut diverses esglésies pentecostals, moltes d'elles liderades per pastors d'origen africà. Sembla que només fa uns mesos es reunien un grup de nigerians en el si d'una comunitat vinculada al Pentecostal Ministry, un ens escindit de la Holy Ghost Global Harvest Church, instal·lada a Barcelona des de l'any 2000 i que agrupa persones originàries, sobretot, de Nigèria, Togo, Sierra Leone, Ghana i Libèria. En entrevistes personals, quatre informants nigerians han afirmat que en l'últim any han canviat quatre vegades de pastor i que, actualment, dos dels quatre "preguen en privat" fins que no coneguin una altra comunitat a la qual adherir-se. Mantenim

el contacte amb ells així com amb antics membres d'aquestes comunitats per tal de veure com evoluciona l'actual situació.

A aquest apartat d'esglésies pentecostals, es podria afegir un nombre gens menyspreable de grups que apareixen i desapareixen. Fa poc, al barri de la Bordeta trobàvem una representació de l'església pentecostal Elim, vinculada a les comunitats amb més llarga trajectòria de Figueres i Girona, i que per problemes de caire més aviat personal es va acabar dissolvent. D'altres vegades, trobem grups que no figuren inscrits en cap registre oficial, sigui d'entitats religioses, o bé culturals. En aquest sentit, hem tingut l'oportunitat d'entrevistar-nos amb persones que pertanyen a aquests grups però, tot i l'interès que els seus testimonis personals revesteixen, hem decidit no incloure'ls en aquest recull. Alguns d'aquests grups s'han instal·lat en locals de planta baixa, altres es reuneixen en el pis d'algun dels seus fidels. Segurament, molts dels nostres lectors tenen l'experiència de passejar per la ciutat i advertir un rètol que anuncia una església de la qual, fins aquell moment, mai no havia sentit a parlar. Seguirem de ben a prop la trajectòria i implantació d'aquests grups encara incipients.¹⁹

Adventisme

Sota el títol d'adventisme apleguem diversos grups cristians que comparteixen la creença en el retorn imminent de Jesucrist al món per establir-hi el seu Regne. Les doctrines adventistes, també anomenades mil·lenaristes, perquè prenen com a referència els mil anys esmentats en el llibre bíblic de l'Apocalipsi (20,1-3), tenen arrels antigues dins del cristianisme. Ara bé, el moviment adventista modern fou iniciat als Estats Units d'Amèrica, a mitjan segle XIX, per William Miller, el qual afirmà la immediata segona vinguda de Crist al món. A partir de la doctrina de Miller, es formaren les diverses esglésies i grups anomenats adventistes. A la ciutat de Lleida hi ha una comunitat de l'Església Adventista del Setè Dia.

19. Entre ells, Deeper Christian Life Ministry - Iglesia Ministerio de la Vida Cristiana Más Profunda (carrer Acadèmia), Christian Family International (Secà de Sant Pere), Jesus Christ Saves Mission International Church (Clot de les Granotes), Iglesia Cristo Vive (Pardinyes), així com la genuïnament lleidatana Església Beth-Shalom (altrament anomenada "Congregación Cristiana de la Biblia" o "Iglesia Evangélica de Pardiñas Shalom").

Església Adventista del Setè Dia

Els adventistes són els seguidors de doctrines mil·lenaristes sorgides de diverses esglésies protestants. A mesura que van ser expulsats de les esglésies de què formaven part anaren constituint esglésies independents. L'Església Adventista és el resultat de la unió de tres d'aquests grups en un congrés celebrat l'any 1863 a Battle Creek (Michigan). Tot i no aplegar la totalitat d'adventistes, aquesta Església és la comunitat més important de totes i l'única amb implantació a casa nostra.

L'esment del "setè dia" en el títol ens remet a l'estricta observança del dissabte com a dia del Senyor que en fan els seus membres. Aquest precepte, tot i generar una certa incomprensió en una societat on el dissabte és laborable, ha ajudat a bastir entre els membres de la comunitat un sentiment identitari diferenciat de les altres confessions cristianes.

Història

L'adventisme sorgeix arran de la convicció de William Miller (1792-1849), que la segona vinguda de Crist (la Parusia) es produiria l'any 1843, concretament el 21 de març. Predicador itinerant de l'Església baptista, Miller comminava auditoris sencers a preparar-se per l'arribada de Crist: possessions personals i ciutats havien de ser abandonades, i s'havia d'adoptar una estricta vida de dejuni i oració (Miller prenia com a punt de partida la profecia de Dn 8,14).

Passada la data prevista per a la segona vinguda de Crist, es va intentar justificar l'error esgrimint ua equivocació en els càlculs: es va fer predicció, successivament, de fins a tres dates més com a termini de la vinguda de Crist.²⁰ La ineficàcia de l'anunci ocasionà una greu crisi en el grup, superada parcialment arran de l'afirmació d'Hiram Edson, un dels dirigents del grup, d'haver tingut una visió de Crist arribant al Temple del Cel. D'aquesta manera, es volia confirmar l'encert de la profecia difosa pel que

20. El 21 de març de 1844, el 18 d'abril i el 22 d'octubre del mateix any.

fa a la data, tot i que havien equivocat l'indret de la vinguda del Crist, que no era la terra sinó el Temple del Cel, del tot invisible per als humans.

Sembla que tornà a haver-hi anuncis, almenys dos, d'una nova data de la fi del món, si bé és cert que l'Església Adventista del Setè Dia, des de la seva fundació el 1863, mai no ha realitzat una afirmació d'aquest tipus. Miller, conscient de la seva equivocació, es retirà discretament, però alguns dels seus seguidors continuaren, com és el cas d'Ellen White.²¹

Organització

L'Església adventista té la seu de l'òrgan central de govern, l'Associació General, a Washington. L'Església s'ha estès per tot el món i s'estructura en dotze divisions: la divisió de què depenen els adventistes catalans, i així, els de Lleida, té la seu a Berna (Suïssa). La presència adventista a Catalunya es remunta a l'any 1903, quan tres joves formats a Califòrnia arriben a Barcelona i inauguren una escola a Sabadell, d'on va sortir-ne el primer adventista català. Un germà d'aquest primer adventista acabà esdevenint pastor de l'Església després de seguir la seva formació religiosa a Suïssa, juntament amb dues de les seves germanes. Des d'aleshores la missió experimenta un fort creixement fins arribar a la dictadura franquista. Les activitats es reprendran amb la promulgació de la Llei de llibertat religiosa (1967) i, finalment, amb l'arribada de la democràcia.

A escala local, cada comunitat o congregació és liderada pel pastor, figura que presideix l'assemblea de tots els membres i que amb els ancians, diaques i diaconesses, integra el Consell. El Consell dirigeix la comunitat i pren la majoria de les decisions, excepte en assumptes en què l'acord ha de l'Assemblea (seria el cas de l'admissió i expulsió d'algú). Els pastors han d'haver cursat els estudis corresponents. Els ancians, col·laboradors directes amb

21. Un dels seguidors de Miller seria més tard el fundador dels testimonis de Jehovà. Quant a la figura d'Ellen White, ha estat sovint reivindicada com la de la fundadora de l'Església; tot i que no és estrictament cert. White tingué un paper destacat tant per les seves visions profètiques com per la seva prolífica activitat d'escriptora.

el pastor en tot allò que fa referència a qüestions espirituals, són elegits per la comunitat entre els membres que destaquen per la seva antiguitat o pel seu dinamisme. Diaques i diaconesses assumeixen les tasques més materials, com ara l'assistència als malalts, etc. La feina de pastor és exclusiva dels homes, però fora d'això les dones poden fer qualsevol altra activitat. A més del Consell, hi ha els "oficials", que s'encarreguen de la direcció dels diversos departaments de l'església: "l'escola sabàtica", joventut, secretaria i tresoreria, etc.

A Catalunya

A Catalunya, l'any 2002, hi havia dotze esglésies amb quasi mil cinc-cents combregants, segons fonts de la pròpia església. Totes aquestes comunitats catalanes pertanyen a l'associació espanyola, amb seu a Madrid, que alhora s'incardina en una Unió de l'Europa del sud, i aquesta en una divisió euroafricana. L'òrgan central de govern mundial és l'anomenada Associació General ja esmentada, integrada per un president i un consell executiu, elegits quinquenalment en un congrés en què representants de tots els estaments comunitaris gaudeixen de dret a vot. En l'actualitat, l'església implantada a Lleida compta, aproximadament, amb un centenar de fidels.

Principis doctrinals: històricament provenen de la tradició protestant, tot i que no reconeixen aquesta filiació. Des del punt de vista doctrinal podríem assenyalar com a singularitat més destacada el seu mil·lenarisme i l'observança del dissabte. En virtut d'aquest caràcter mil·lenarista, els adventistes tendeixen a reduir les preocupacions associades a assumptes terrenals, tot i no arribar a la postura extrema d'abstenir-se d'anar a votar que sí que trobem en els testimonis de Jehovà. Teòricament, els adventistes només s'ocupen de les coses "que produeixen puresa cristiana, salut i joia" en les seves vides.²²

22. Així, a tall d'exemple, han de vestir de manera senzilla però presentable. El cos, com a "temple de l'Esperit Sant", s'ha d'atendre correctament amb el repòs i l'exercici adients, amb una dieta equilibrada i abstenint-se de consumir "els aliments impurs que s'identifiquen a les Escriptures": alcohol, tabac i drogues, si no són prescrits mèdicament.

Litúrgia i activitats

En el temple, excepte variacions estacionals, s'hi celebren reunions d'oració, l'escola sabàtica i l'anomenat "culte d'adoració". Les reunions d'oració tenen lloc divendres al vespre, simbòlicament quan començaria el dissabte.²³ La cerimònia és litúrgicament senzilla: es canten himnes, hi ha predicació i pregàries que els fidels diuen en veu alta, etc. El matí de dissabte, els fidels assisteixen a l'escola sabàtica per grups d'edat; cada grup té al capdavant un instructor que orienta i modera la discussió de la lliçó setmanal. A continuació, a mig matí, se celebra el culte d'adoració, que consisteix en cant, oració, ofrena dels fidels, lectura bíblica, predicació basada en el text que s'acaba de treballar a l'escola dominical, cant i oració. Alguns dissabtes se celebra també la comunió. En aquest cas, com a signe d'humilitat, els fidels comencen per rentar-se els peus els uns als altres (normalment es distribueixen per sexes). Després, el pastor invoca la presència del Senyor i reparteix el pa àzim i el vi sense fermentar als congregats com a símbol del cos i de la sang de Crist.

84

El baptisme és per immersió i s'administra als adults, sense haver-hi un límit fix d'edat i bo i depenent de la maduresa de la formació religiosa de cadascú. Pel que fa al matrimoni, només s'haurien de casar aquells que comparteixen una mateixa fe; prèvia inscripció al registre civil, la celebració es fa al temple. També se celebren funerals, bé sigui al temple o al cementiri. Els adventistes practiquen majoritàriament la donació del delme, tot i que des de l'Església s'argumenta que és voluntària.²⁴ El delme sufragaria l'evangelització i el salari d'aquells que es dediquen a temps complet al servei de l'Església, car no accepten donatius de l'estat ni d'altres institucions públiques.²⁵

23. Com en el judaisme, la posta de sol indica l'inici de la festa del dissabte, que acaba al vespre.

24. Com podem veure en un "manifest" de l'Església adventista espanyola de l'any 1965, el delme era presentat com a obligatori.

25. Això no afecta a l'Adventist Development and Relief Agency (ADRA), que té l'objectiu de contribuir al desenvolupament del Tercer Món i d'actuar en situacions d'emergència. L'ADRA sí que rep recursos d'organismes internacionals per dur a terme els seus projectes. Vegeu la pàgina <www.adra.org> .

Finalment, voldríem assenyalar que, tradicionalment, els adventistes han centrat bona part de la seva activitat en la cura de la salut. A part de tenir una extensa xarxa d'hospitals i impulsar tota mena d'activitats sanitàries, organitzen conferències i cursos per tal de prevenir l'alcoholisme o el tabaquisme, així com sobre dietètica. En aquesta línia, a escala estatal publiquen la revista *Salud 4*, de periodicitat trimestral i dedicada a temes que fan referència tant a salut física, com mental, social i espiritual. També organitzen cursos per correspondència i tenen moltes publicacions, així com alguna editorial. La *Revista Adventista*, que es publica en castellà, és el seu òrgan oficial.

Mormons - Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies

El nom de mormons procedeix de Mormon, el nom d'un profeta mític. Els mormons o mormonisme és un moviment religiós fundat als EUA l'any 1830 per Joseph Smith. En principi establerts a Ohio, a Missouri i a Illinois (Nauvoo) (1838), els mormons emigraren amb Brigham Young fins a Utah (1847), on fundaren Salt Lake City. La proclamació de la poligàmia (1852) i l'autonomia teocràtica a la qual aspiraven provocà el 1857 una intervenció armada del govern federal. L'any 1882 el president de l'Església va abolir oficialment la pràctica de la poligàmia.

Aquest grup prefereix anomenar els seus membres "Sants dels Darrers Dies" més que no pas mormons. L'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies (*Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints*) ha estat moltes vegades una església polèmica i controvertida, bé perquè al principi acceptaven la poligàmia, o bé per alguns altres trets de la seva doctrina i el seu caràcter proselitista.

Història

El fundador de l'Església, Joseph Smith, formava part de l'Església metodista, però es trobava assetjat pels dubtes religiosos. Immers en grans interrogants és aleshores quan, en una primera "visió", Déu li comunica que no havia d'unir-se a cap de les es-

glésies existents car cap era la vertadera i totes eren abominables. El 1823, amb disset anys, Smith té una nova visió on un àngel, Moroni, li parla d'un llibre amagat, escrit en làmines d'or, en què es relata l'origen i la vida dels antics habitants d'Amèrica i que "conté la plenitud de l'Evangelí etern". El llibre en qüestió és el cèlebre *Llibre del Mormó*.

Organització

Els mormons destaquen pel seu esperit missioner. A Catalunya hi trobem establertes disset congregacions de l'església, una de les quals es troba a Lleida. L'estructuració territorial de l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies és força complexa. A escala internacional, la direcció recau en la Primera Presidència, integrada per un president i dos consellers, i un consell de "dotze apòstols", que formen l'òrgan suprem de l'Església. El president és considerat un veritable profeta, equivalent als patriarques bíblics, i guia l'església per "inspiració divina". Quan el president mor, el succeeix l'apòstol de major antiguitat en el càrrec. Els "dotze apòstols" han de ser testimonis especials de Jesucrist i han de garantir el funcionament ordenat i correcte de l'església arreu del món. Els apòstols són designats d'acord amb la "revelació divina".

86

Després del Consell ve l'anomenat "grup dels setanta", que tenen el deure de controlar el progrés de l'església i de dirigir i aplicar en cada cas concret les decisions de la presidència i els apòstols. El grup dels setanta es divideix en cinc subgrups: dos amb responsabilitat per tot el món, i els tres restants només en una regió determinada.²⁶

Les regions estan organitzades en *stakes*, *wards* i *branches*, que els membres tradueixen com a *estaques*, *barris* i *branques*: una branca és formada per un grup que pot oscil·lar entre quatre i cent cinquanta membres, al capdavant del qual hi ha un

26. Així, resideixen en països diferents i no a Salt Lake City com els primers. Una de les àrees és l'europea, que es divideix en oriental i occidental.

“president de branca”. Diverses branques formarien un barri, el qual ha de tenir uns 150 membres, i és governat per un “bisbe”. L’agrupació de diversos barris, amb un mínim de dos mil membres, dóna lloc a una estaca, dirigida per un “president d’estaca” sota la supervisió de dos integrants del “grup dels setanta”. Si no s’arriba al nombre mínim de dos mil membres, els diferents barris formarien un districte, per bé que no pas una estaca. Aquest és el cas de Lleida: el districte de Lleida té dues branques i uns cinc-cents membres en total.

A més, hi ha l’estructura que enquadra els joves missioners, que durant dos anys es dedicaran a l’evangelització en un país estranger. Els joves estudiaran primer en un centre especialitzat on aprendran les principals característiques del país estranger que tenen assignat per realitzar la seva missió (dues o tres setmanes) així com amb la seva llengua (vuit setmanes). En arribar al seu destí depenen de la Missió, sense integrar-se en l’estructura d’estaques.²⁷ Els missioners resideixen en pisos, treballen formant parelles i cada tres mesos canvien de lloc i de parella.

Litúrgia i activitats

Pel que fa als llocs de reunió, els mormons estableixen una clara distinció entre el temple i els centres o “capelles” on es troben (altrament anomenades *meeting houses*). En el temple, espai sagrat per antonomàsia, només s’hi celebren actes molt particulars, com veurem una mica més endavant. El temple més proper és a Madrid i aglutina l’àrea de tot el territori peninsular, el sud de França i el nord d’Àfrica.²⁸ En les “capelles” o centres de reunió, les trobades, principalment dominicals, s’organitzen segons l’edat i el sexe: un primer grup per a infants (3-11 anys), un segon grup per a noies (12-17 anys) i a partir dels 18 anys, les dones s’agrupen en la Societat de Socors, d’àmbit internacional.

27. Barcelona és la seu d’una d’aquestes missions que aplega el territori de Múrcia, València, Aragó i Catalunya. Un bisbe dirigeix la missió.

28. Els fidels de cadascuna de les estaques (a Catalunya només hi ha dues estaques, la de l’Hospitalet i la de Barcelona), passen una setmana a l’any en el temple, que disposa d’un servei d’hostatgeria.

Fora del marc d'aquestes reunions dominicals, les dones es troben diverses vegades, realitzen visites a hospitals, presons, etc. Tot i rebre instrucció religiosa com els homes, la dona no pot accedir al sacerdoci ni, consegüentment, a càrrecs de direcció. Se les procura orientar, a través de les reunions i activitats, cap a un rol de mestresses de casa, centrades en el servei a la família.

Els homes més grans de dotze anys celebren les anomenades “reunions del sacerdoci”, ja que pràcticament tots els homes esdevenen sacerdots. A partir dels dotze anys, tot home digne pot rebre l'anomenat *sacerdoci d'Aaron*, que li dóna dret a desenvolupar la majoria de funcions en el si de la comunitat; aquest sacerdoci comporta tres graus: diaques, mestres i preveres (es pot esdevenir prevere a partir dels setze anys). El segon sacerdoci és el *sacerdoci de Melquisedec*, que poden rebre els més grans de divuit anys i que confereix la condició d’“ancià”, *elder* en anglès. Només els *elders* poden accedir al càrrecs de govern, esdevenir bisbes i imposar les mans per tal de comunicar el do de l'Esperit Sant, presidir els rituals més importants i assumir tasques de predicació i evangelització a domicili. Aquests “ancians” no reben cap remuneració: els joves missioners es fan càrrec de les pròpies despeses generades mentre dura la seva feina; en canvi, els bisbes exerceixen aquesta funció durant uns anys.

El diumenge té lloc la “reunió sacramental” a la capella. Tots junts s'apleguen en una cerimònia d'aproximadament una hora de durada on hi ha cants, lectures i el sopar (eucaristia) amb pa i aigua (en substitució de vi per la prohibició taxativa de begudes alcohòliques), que reparteix qualsevol home que hagi rebut el sacerdoci d'Aaron. Un diumenge al mes també se celebra la “reunió de testimonis”, en què alguns membres expliquen la seva experiència espiritual i que ajuda a reafirmar-los en la creença que la seva Església és la vertadera.

D'altra banda, dilluns al vespre la família mormona sol preparar un sopar especial que mentre dura es posen en comú les alegries i dificultats dels seus membres; és l'anomenada “nit de llar”. Dues vegades a l'any se celebren “conferències generals” de les estaques, de dos dies de durada. Amb la mateixa periodicitat tenen lloc les “conferències generals” de tota l'Església, que

són retransmeses via satèl·lit des dels EUA a totes les comunitats del món. Aquestes conferències se celebren a l'abril i l'octubre, mentre que les conferències de les estaques tenen lloc entre un i dos mesos després de les mundials.

Principis doctrinals

Doctrinalment, l'Església proclama la fe en el Senyor Jesucrist, el penediment, el baptisme de remissió dels pecats, i la comunicació del do de l'Esperit Sant. Baptisme i confirmació son els rituals més importants. El baptisme es realitza per immersió completa, simbolitzant la purificació del pecat, i s'administra a partir dels vuit anys, que és quan consideren que els nens passen a ser responsables dels seus actes. Qui s'ha de batejar pot elegir la persona que vol que li administri el baptisme, sempre que sigui sacerdot de Melquisedec. La confirmació es practica amb la imposició de mans del sacerdot de Melquisedec, que així simbolitza la recepció de l'Esperit Sant.²⁹ Aquests rituals són comuns a les altres confessions cristianes, però n'hi ha altres d'específics dels mormons que no poden ser celebrats si no és en l'espai sagrat del temple i en què l'assistència es restringeix únicament als membres de l'Església. Es tracta, per exemple, de l'anomenat *matrimoni segellat* i dels *rituals vicaris*. El matrimoni segellat es realitza entre aquelles persones ja casades ordinàriament que, considerades prou dignes per l'Església, decideixen unir-se també per a tota l'eternitat. El ritual del matrimoni segellat permet aconseguir, segons els mormons, el grau màxim de la glòria celestial. Per la seva banda, els rituals vicaris consisteixen en el baptisme i el matrimoni segellat per a difunts que no van poder conèixer l'Església ni convertir-s'hi, obrint-los així la possibilitat de la glòria celestial.³⁰ És per això que els mormons tenen l'obligació religiosa d'investigar els orígens familiars.

En la vida quotidiana, els mormons observen un conjunt de comportaments determinats pels òrgans directius, d'acord amb les

29. Per a més informació, consulteu <www.lds.org>.

30. No és, però, un baptisme o un matrimoni segellat forçat car els difunts, preservant intacta la seva llibertat, conserven la possibilitat d'acceptar-los o rebutjar-los.

revelacions que han tingut lloc al llarg de la història de l'església. Els fidels estan obligats a la integritat, l'honestedat personal, l'obediència a les lleis, la castedat fora del matrimoni i la fidelitat conjugal. Són condemnats l'avortament, l'ús d'anticonceptius i l'adulteri; el divorci només es permet excepcionalment. S'admet la diversió del teatre, el ball i l'esport i es condemnen els jocs d'atzar així com altres conductes considerades immorals. Entre els mormons existeix també un codi de salut, revelat per Déu a Smith el 1833, que prohibeix fumar, les begudes alcohòliques a més del te i el cafè, i s'aconsella prudència en el menjar. Es recomana la pràctica d'un dejuni de vint-i-quatre hores una vegada al mes i el preu del menjar no consumit es lliura a l'Església, que ho destina a un fons d'ajuda a aquells que ho necessiten. A més, els mormons practiquen la donació del delme, és a dir destinen a l'església una desena part de la seva renda. Quan arriben als vint anys d'edat, tenen l'obligació de dedicar-se a tasques d'evangelització durant dos anys en un país estranger.

Aproximadament, fa dinou anys que l'Església dels Sants dels Últims Dies es troba implantada a Lleida. Primer estaven ubicats al carrer de Pau Claris, però ben aviat farà una dècada que els sants dels últims dies tenen la capella radicada a Ciutat-Jardí. Es tracta d'una construcció àmplia que acull aules de reunió i estudi, una biblioteca, una piscina per a les immersions baptismals, l'espai on es fan les celebracions setmanals, a més d'una sala de consulta de microfilms de llibres parroquials per tal de facilitar la recerca genealògica vista la importància conferida als sacraments vicaris. L'accés a aquests llibres microfilmats és obert a tothom: als mateixos sants però també a totes aquelles persones interessades a resseguir els seus orígens familiars. En aquest sentit, l'Església dels Sants dels Últims Dies i l'Església catòlica van subscriure un conveni de col·laboració per a la microfilmació de llibres parroquials catòlics.

L'estructura de la capella de Lleida segueix el model que s'ha fet habitual als EUA: una casa envoltada per una zona verda que pot ser zona d'esbarjo i celebració, especialment pels més petits de la comunitat. En l'actualitat, la comunitat de Lleida té uns 350 membres inscrits, tot i que només uns noranta assisteixen a

les celebracions. Malgrat el decalatge, l'Església intenta mantenir viu el contacte amb totes aquelles persones batejades en el si de la comunitat.

Testimonis Cristians de Jehovà

Els testimonis de Jehovà és un grup religiós fundat als EUA vers l'any 1874 per Charles Taze Russell. Afirment que la Bíblia, Paraula de Déu, és l'única font de veritat i que ells són els últims representants d'una llarga sèrie de testimonis, des d'Abel fins a Jesús. Anuncien una lluita entre Satanàs i Jahvè, el qual triomfarà i la terra esdevindrà aleshores el repòs dels supervivents i dels morts ressuscitats. La seu del grup és a Nova York.

Història

Al llarg d'aquesta breu introducció hem anat recordant que l'origen comú d'adventistes, mormons i testimonis de Jehovà se situa en l'atmosfera mil·lenarista que sorgí en els Estat Units de principis del segle XIX. Charles T. Russell, un dels seguidors de William Miller, precursor dels adventistes, esdevingué el fundador dels anomenats testimonis de Jehovà. Amb el desig de concretar en el temps les profecies de l'Apocalipsi, Russell afirmà que des de l'any 1874 Crist era present a la terra de forma invisible i que el 1914 arribaria "la fi dels temps", amb la qual s'iniciaria el Regne de Déu. L'any 1878, Russell funda el grup Estudiants de la Bíblia, que és d'on provenen els actuals testimonis de Jehovà. La seva obra de predicació s'expressà a través de la revista *Zion's Watchtower and Herald of Christ's Presence*, antecessora de l'actual *Watchtower (Talaia)*. Ara bé, el 1914 no succeí allò que s'esperava i tot i la "correcció" i l'anunci d'una nova data, el 1918, l'any 1916 la distribució de material va descendir a la meitat. Aquell mateix any Russell va morir.

Joseph Rutherford, un advocat de Missouri, succeeix al capdavant de la Societat el difunt Russell. Rutherford reorganitza el moviment i el 1931 la denominació "Estudiants de la Bíblia" és reemplaçada per la de "testimonis de Jehovà". A Rutherford, mort el 1942, el succeirà Nathan Knorr (1942-1977), amb qui finalment es consolida el moviment. Com a reacció a la pràctica

de les transfusions de sang durant la Segona Guerra Mundial, els testimonis van plantejar la seva doctrina contrària. En els anys de postguerra, els testimonis experimentaren un fort creixement fins arribar, d'acord amb les seves fonts, a gairebé un milió de fidels. És a partir d'aleshores que van començar a realitzar la seva pròpia traducció dels texts bíblics, en anglès i altres llengües.

A casa nostra

Actualment, els testimonis de Jehovà són presents arreu del món, si bé l'organització no disposa d'estadístiques del nombre total de membres.³¹ Els testimonis de Jehovà són establerts a l'Estat espanyol des dels anys vint. La seu central dels testimonis a l'Estat espanyol és a Torrejón de Ardoz (Madrid). El nom oficial amb què està registrat el grup és el de Testimonis Cristians de Jehovà, reivindicant així l'afiliació cristiana malgrat que les seves creences són en molts punts diferents de les de la resta de cristians. L'any 2004, a la província de Lleida, hi havia catorze congregacions. No hi ha una traducció al català de la Bíblia que els testimonis utilitzen, com tampoc de les seves principals revistes, *Atalaya* i *¡Despertad!*.

92

Principis doctrinals

La seva activitat més important consisteix en la lectura i l'estudi de la Bíblia i de les doctrines que ells mateixos han elaborat, així com la divulgació d'aquests coneixements amb l'objectiu d'atreure nous fidels. El deure primordial dels testimonis de Jehovà és la predicació, que té lloc al saló, nom que rep el local on la congregació es reuneix, als domicilis particulars i al carrer. En la propagació de les seves creences es valen de la paraula però també en bona part de les seves revistes i altres opuscles que publiquen. De la predicació se n'ocupen els publicadors, en el sentit que proclamen i difonen el missatge de Déu. Segons la seva disponibilitat i grau de responsabilitat en l'exercici del ser-

31. Per a més dades, vegeu <www.testigos.org> i <www.watchtower.org>.

vei, hi ha diferents tipus de publicadors. Els publicadors a temps complet han de ser admesos com a tals per la direcció central del moviment, alhora que se'ls pot enviar a constituir noves congregacions o simplement a col·laborar amb altres comunitats més petites i amb manca de "personal evangelitzador". Els publicadors poden ser precursors auxiliars, regulars i especials. D'altra banda, l'anomenat "missioner" és aquell que, amb una sèrie de qualitats específiques d'edat, salut i aptituds personals i després d'haver seguit el procés formatiu corresponent a l'Escola Bíblica Galaad (Brooklyn, Nova York), s'encarrega de l'expansió del moviment allà on encara no s'ha implantat.

Recordem, però, que tot testimoni de Jehovà és publicador, del primer en la jerarquia fins a l'últim. Ara bé, la majoria només disposen d'unes quantes hores setmanals per dedicar-les a la predicació: treballen en parelles i actuen en la zona que correspon a la seva congregació, durant un període que pot arribar als quatre mesos; exhaurit aquest temps, dirigiran els seus esforços a una zona diferent.

Els testimonis, tot i no considerar especialment ben vist el consum d'alcohol o de tabac, no tenen gaires prescripcions alimentàries, excepte la prohibició de consumir els aliments considerats "impurs", que són aquells que tenen sang en la seva composició. Pel que fa a les activitats d'oci, la seva obligació de predicar, les seves prioritats, sovint els allunyen de llocs d'esbarjo com ara cinemes o teatres, tot i no tenir-los prohibits formalment.

Durant força anys, els testimonis de Jehovà van tenir molt de ressò social, atès que eren objectors de consciència pel que fa al servei militar. Actualment, quan hem deixat enrere el servei militar obligatori, ens fixem més en la posició de neutralitat que adopten els testimonis respecte de la qüestió política. Davant la imminència de la fi dels temps, es considera absurd intervenir en els afers del món per provar de millorar-lo. Així, els testimonis s'abstenen sistemàticament en les eleccions, excepte els estats en què el vot té caràcter obligatori. Com a ciutadans, compleixen amb els seus deures i obeeixen el poder constituït, sempre que això no entri en conflicte amb els seus principis religiosos. Una qüestió controvertida és la derivada de la negativa dels testimonis

a acceptar transfusions de sang, a partir de la interpretació que fan d'alguns texts veterotestamentaris.³² En aquest sentit, defensen les unitats de cirurgia sense sang i s'esforcen molt significativament en l'explicació d'aquesta opció per procurar-ne la comprensió de la comunitat mèdica.

Litúrgia i activitats

La formació permanent dels publicadors així com la iniciació dels neòfits i potencials fidels té lloc en el Saló del Regne. Setmanalment, es realitzen cursos bíblics, cursos per als predicadors, sessions d'estudi i lectura de la revista *Atalaya* i *¡Despertad!*, etc.³³ En el Saló del Regne també se celebra el Sant Sopar, cerimònia que es realitza un cop a l'any,³⁴ carregada de valor simbòlic, però que no és considerat un sagrament en el sentit de la religió catòlica, per exemple. Primerament, un "ancià" pronuncia un sermó entorn de la figura de Jesús, després es reparteix entre els assistents unes plates amb pa àzim i uns gots de vi; en aquest punt, tots els assistents s'abstindran de prendre'ls. Segons Russell, en començar l'any 1914, els hereus del Regne, els testimonis, governarien en el cel amb Crist i instaurarien un nou ordre terrenal. Com que no es va produir l'adveniment del mil·lenni, es va indicar que el Regne efectivament s'havia instaurat, però en el cel. D'una altra banda, els testimonis creuen que Crist ja s'ha endut al cel la més gran part dels elegits que han de regnar amb ell. Actualment, sense la voluntat de proposar noves dates, es limiten a advertir que el final és proper. El grup dels elegits l'integren els 144.000 individus que, seguint l'Apocalipsi, han estat rescatats de la terra.³⁵ Només

32. Vegeu <www.watchtower.org>.

33. De periodicitat quinzenal, els continguts d'ambdues es complementen: *Atalaya* proposa un aprofundiment dels coneixements bíblics, mentre que *¡Despertad!* esdevé una guia de consells per a la vida quotidiana.

34. Segons els testimonis, Jesús va establir aquesta celebració la nit de la Pasqua jueva de l'any 33. La Pasqua se celebrava una vegada a l'any, el dia 14 de nissan segons el calendari jueu. Els testimonis calculen el dia de la celebració partint de la convicció que els jueus calculaven la data a partir de l'equinocci de primavera, és a dir del dia en què hi ha aproximadament dotze hores de llum i dotze de fosc, i el dia de Pasqua començava catorze dies més tard, després de pondre's el sol.

35. Ap 7,4; 14,3. Els 144.000 són la suma de dotze mil de cadascuna de les dotze tribus d'Israel.

aquest petit grup d'escollits pot prendre la comunió en el Sant Sopar: vet aquí que ningú la pren car hi ha la completa convicció que Crist ja ha aplegat gairebé tots els “ungits”.

El baptisme de nous membres, per immersió i en edat adulta, se sol celebrar en el marc d'unes assemblees a les quals accedeixen tots els membres de les congregacions d'un districte. L'assemblea té lloc en poliesportius o altres indrets amb un aforament important.³⁶ El baptisme no té caràcter sacramental i simplement marca la integració de l'individu en la comunitat i la seva submissió a la voluntat de Déu. En el cas dels conversos, el baptisme és la culminació de quatre o sis anys de formació i de progressiva col·laboració en les tasques de predicació. Si al cap del temps, i davant del desig de l'interessat, la congregació ho considera pertinent, podrà ser batejat en una assemblea, juntament amb altres aspirants.

Organització

Els dirigents de les congregacions exerceixen ministeris o funcions determinades, són els anomenats “serfs” o “servidors” ministerials; també trobem els “ancians”, que solen ser aquells membres més antics encarregats d'assessorar en qüestions espirituals i de doctrina. Fixem-nos en el fet que aconsellen, no ordenen, ja que les decisions han de ser preses per cadascú, d'acord amb els dictats de la seva consciència. Les responsabilitats bàsiques de la comunitat recauen en homes. Malgrat això, les dones participen activament en els estudis bíblics i poden dirigir-los i supervisar-los.

Fora de l'àmbit local de les congregacions, la societat presenta una estructura piramidal: el conjunt de les congregacions formen un circuit, els circuits s'integren al seu torn en un districte, els districtes en una sucursal i diverses sucursals conformen una zona. Els diversos graons de la piràmide estan sota la direcció d'un serf, que també s'encarrega de coordinar les activitats dels graons supe-

36. L'última assemblea del districte al qual pertanyen el testimoni de Lleida abans de la publicació d'aquest llibre ha tingut lloc en un pavelló de la fira de mostres de Saragossa (del 27 al 29 de juliol de 2007).

rior i inferior. Les Balears, Catalunya i una part d'Aragó integren un districte, del qual en formen part quinze circuits, que tenen cadascun vint congregacions. Aquest districte depèn de la seu de Madrid. Tots estan sota el control del denominat "Cos de Govern" de la societat, del quan en formen part de manera vitalícia onze persones. El president del Cos de Govern té el deure d'establir les directrius organitzatives de la comunitat. Per damunt d'aquest Cos de Govern hi trobaríem els "esclaus fidels i discrets", membres del grup dels 144.000 unguits, el Crist, que ells consideren inferior a Déu encara que sigui el seu fill, i Jehovà en el cim; aquests tres estaments conformen els nivells jeràrquics "invisibles" de la societat. Cada congregació s'autofinança mitjançant les donacions dels seus membres. Els testimonis asseguren que les donacions no són obligatòries i que el seu finançament és absolutament transparent, fins i tot és sotmès a auditories externes.

Comencem a trobar testimonis a Lleida a mitjan anys setanta. Primer, les seves trobades tenen lloc en pisos particulars; després, quan s'estabilitzen ocupen un local al barri de Balàfia. Des de l'any 1993, el Saló del Regne s'ubica al barri de la Bordeta. Els informants expliquen il·lusionats com, amb la col·laboració de tots els "germans", van agençar el local en un cap de setmana. La sala principal té capacitat per a 150 persones. Actualment, a Lleida trobem cinc "congregacions" de testimonis, tres de les quals són integrades per persones de nacionalitat espanyola, una és conformada per romanesos (és anomenada "congregació en llengua romanesa") i l'altra és la "congregació en llengua anglesa", majoritàriament integrada per africans procedents de països anglofons (entre ells destaca en nombre el contingent de nigerians). Atès aquest volum de testimonis, el grup de Lleida es reparteix l'ús del Saló del Regne. Aquestes cinc congregacions sumen en total unes cinc-centes persones. Mostren la ferma decisió de fer arribar el seu missatge a tothom, per aquesta raó alguns membres de la comunitat de Lleida s'esforcen en l'aprenentatge de llengües estrangeres, com ara la xinesa i la romanesa.

Símbols de les religions

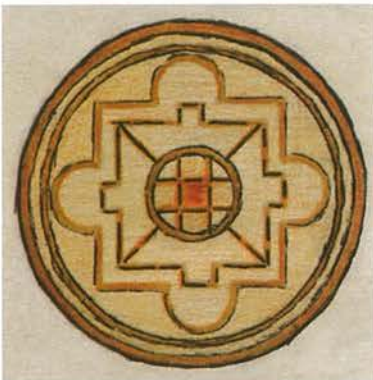
Símbols i objectes. Budisme

Bhava xakra: En la part superior de la roda dels renaixements o *bhava xakra* apareixen els renaixements favorables (éssers humans, déus i herois); en la part inferior trobem els desfavorables (animals, esperits famèlics, etc.). En el centre apareix un gall (el desig), un porc (ignorància) i una serp (l'odi). La lliçó que se'ns vol transmetre és que la recerca de la il·luminació que ens menarà al nirvana només pot emprendre's si es venç el desig, la ignorància i l'odi. Es renaix en un determinat "regne" segons la llei del *karma*, és a dir, segons la naturalesa i les conseqüències de les accions realitzades.

Roda de la Veritat: Aquesta roda o *dharma xakra* simbolitza la capacitat d'ensenyament i il·luminació que roda i esclafa la falsedat. Els seus vuit radis simbolitzen l'adhesió a l'anomenat "noble camí dels vuit passos" (el coneixement correcte, la intenció correcta, les paraules correctes, l'acció correcta, l'ocupació correcta, l'esforç correcte, l'atenció correcta i la concentració o meditació correcta).

Mandala: El mandala és un diagrama còsmic que s'empra en la meditació. El que medita s'ha d'imaginar a l'interior del diagrama, apropant-se gradualment al centre. El mandala representa simbòlicament les forces de l'univers i les diferents etapes de la via del coneixement. Les tècniques per treballar els mandales són diverses: es poden esculpir, treballar amb sorra, pintar amb colors, etc.

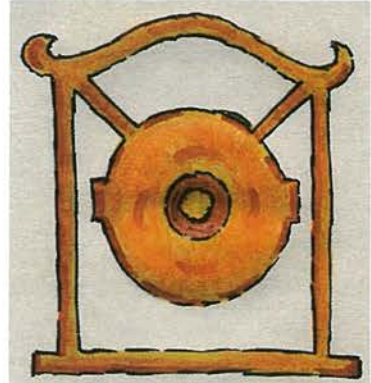

A: Aquest símbol denota el senyor suprem Adhi Buda Vairocana que creà els altres quatre budes de la meditació, *Dhyani Budas*. És la primera de les cinc grafies que s'associen als cinc budes de la meditació o celestials. A més, cadascun d'aquests budes s'associa a un color concret i a uns trets de la personalitat. El color blanc és el de Vairocana, "resplendent", que representa la forma i la ignorància; el groc és Ratnasambhava, "nascut d'una joia", i representa la sensació i la rancúnia; el verd és Amoghasidha, "poder infal·lible", i representa les predisposicions de la ment i l'enveja; el color blau és Akshobhya, "impertorbable", que representa la consciència i la cobdícia. El conjunt d'aquests cinc budes evocuen la suprema saviesa de Buda i els seus ensenyaments.

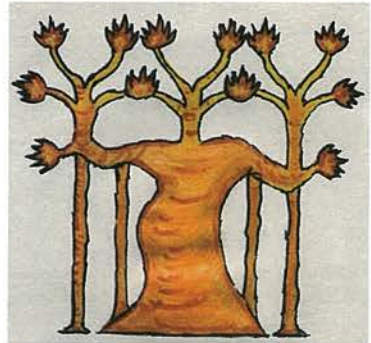
Buda: Buda significa 'savi', 'il·luminat'. És un buda aquell ésser que ha despertat, que està il·luminat i que ha arribat al nirvana. Siddartha Gautama, conegut com el Buda històric, fou el fundador del budisme, el nucli del qual és integrat per la llei o *Dharma*. Les representacions de Buda són molt diverses: demacrat i esquelètic en el decurs del seu dejuni, en meditació feliç, etc. De vegades, se'l representa reclinat sobre el cantó dret, abans de morir; és l'anomenat buda *Mahaparinirvana* o del "gran nirvana final". Aquest nirvana final representa la culminació de la pròpia recerca de l'alliberament total del *samsara* o cicle de renaixements constants.

Gong: Un gong és un disc metàl·lic que produeix una gran ressonància quan és colpejat. Molt comuns a la Xina i al Japó, en el budisme japonès marquen els distints moments dels rituals diaris i de les cerimònies. El budisme zen utilitza un tipus de gong anomenat *umban* que acompanya els cants litúrgics. Tradicionalment, el gong s'ha associat al monjo budista Kuya Shonin (903-972 dC), que popularitza el budisme de la Terra Pura. El so d'un gong de petites dimensions indica l'inici de la cerimònia del te.

Arbre bodhi: L'arbre *bodhi* o figuera sagrada (*ficus religiosa*) és considerat l'arbre de la saviesa ja que es creu que Siddartha Gautama, el Buda històric, va aconseguir la il·luminació mentre meditava a l'ombra d'aquest arbre. Les denes dels rosaris budistes sovint s'elaboren amb la seva fusta.

Xakra: Els *xakra* o "rodes" representen centres específics d'energia que se situen al llarg de la columna vertebral, meridià central del cos humà. Els *xakres* juguen un paper molt important tant en el budisme com en l'hinduisme ja que el seu domini és bàsic en la unió de camps energètics físics i psíquics.

Rodet d'oració: Una volta a la roda de pregàries equival a una oració recitada. El rodets és un tambor giratori que conté la inscripció de mantres. A l'exterior dels santuaris budistes trobem rodets de pregària de diferents dimensions que els pelegrins fan girar mentre circumval·len el temple en el sentit de les busques del rellotge. Fer girar sense pausa aquests rodets presenta un cert paral·lelisme amb la repetició contínua d'oracions.

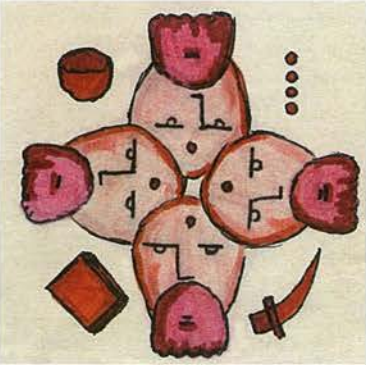

Lotus: La flor de lotus simbolitza la reencarnació. Els pètals de la flor aquàtica del lotus es tanquen de nit i s'obren novament a trenc d'alba. Tant per budistes com hindús, el lotus també significa puresa, ja que no arrela ni al fang ni a l'aigua on creix. El simbolisme del lotus és pràcticament inesgotable en les tradicions orientals.

Símbols i objectes. Hinduisme

Om: *Om* (o Aum) és la sagrada síl·laba per hindús i budistes que és recitada i cantada en pregàries i mantres. Simbolitza la creació, la destrucció i la preservació. *Om* és un so que evoca veritats infinites: *Om* és el so primordial de l'univers a partir del qual van ser creades les altres realitats.

Brahma: Déu creador, primer membre de la *Trimurti*, on també apareixen Vixnu i Xiva. *Trimurti*, és a dir "tres rostres", és la manifestació del déu suprem de l'hinduisme (*Brahman*): Brahma, Vixnu i Xiva. Sovint se'l representa amb quatre caps, *xaturmuja*, que es dirigeixen als quatre punts cardinals, que també ens remetent als quatre Vedes i a les quatre edats del món (alguns investigadors indiquen que també fan referència a les quatre castes o *varnes* dels hindús). Als braços, aquesta representació de Brahma hi duu un rosari, símbol del temps; un bol d'aigua, element sense forma que representa el potencial de la creació; un instrument sacrificial (ganivet o espasa ritual), ja que pel seu sacrifici el món existeix; i un llibre, ja que Brahma com a divinitat creadora fa possible tot coneixement.

Vixnu: És la deïtat preservadora, a ell correspon el manteniment de l'ordre establert en el món. Normalment es representa amb quatre braços que ostenten els seus quatre principals atributs: el lotus o *padma* que simbolitza la reencarnació, un disc o *xakra* que dissipa el mal, una mena de pal o barró anomenat *gadha*, que simbolitza el poder, a més de la conquilla o *xanka*, que actua contra els dimonis. Els avatars són manifestacions de Vixnu (entre elles trobem Rama i Krixna).

Xiva: Xiva és la tercera manifestació de la *Trimurti*, que té la missió de destruir i recrear el cosmos. Se'l representa amb el *vajra*, el llamp, i una conquilla, símbol de l'origen de l'existència. Com a Xiva Nataraja, senyor de la dansa, manté l'equilibri de l'univers interpretant el *tandava* o dansa còsmica, dins del disc solar que evoca la creació i perpetuació còsmica. El seu equivalent femení, Xacti, representa l'energia còsmica.

Lakshmi: La deessa Lakshmi és la consort de Vixnu i s'associa a la fortuna, la riquesa i la glòria. Sovint es representa sobre un lotus, amb quatre braços que ostenten dos lotus i dues cintes plenes de pedres precioses. Els diversos braços de les deïtats hinduïstes, ornats amb els seus atributs específics, evocuen la seva omnipotència.

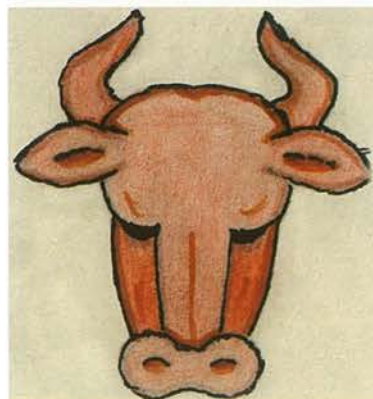
Durga: Xacti és l'energia femenina i el poder que sustenta tota vida. Una de les formes mitològiques que pren Xacti és la de Durga. Durga, 'aquella a la qual costa apropiarse', és representada com una dona guerrera de gran bellesa i coratge que munta un lleó. Pot presentar de quatre fins a vint braços que respectivament branden un determinat atribut, sovint armes o altres elements dissuasoris, que protegeixen els seus fidels i la fan invencible. Durga pot sostenir en les seves mans un trident, un disc, un arc, una fletxa, una espasa, una daga, una serp, una maça, etc. A l'Índia medieval les campanyes militars s'iniciaven l'últim dia del seu festival.

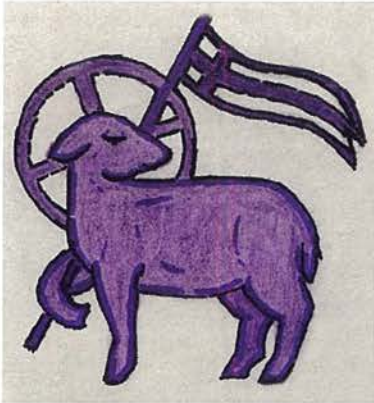
Ganesha: Deïtat amb cap d'elefant, fill de Xiva i Parvati. És el déu de la saviesa i de la bona fortuna. És freqüent la invocació del seu nom abans d'iniciar qualsevol empresa o al començament de les obres literàries. En perdre el seu propi cap, fou retornat a la vida utilitzant el cap d'un elefant, l'animal que hi havia més a prop. A més, l'elefant és un símbol recurrent en les cultures orientals. L'elefant blanc sagrat, Airavata, és la muntura de la divinitat hindú Indra. Maya, la mare del Buda històric, somnià abans del seu naixement un elefant blanc.

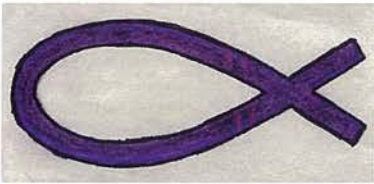
Vaca: En la cultura hindú, la vaca és un animal sagrat que simbolitza l'abundància i la fertilitat en general. Per a Gandhi, la vaca era el símbol hindú més universal: "el principal fet de l'hinduïsmes és la protecció de la vaca (...) l'hinduïsmes viurà tant de temps com hi hagi hindús que protegeixin la vaca." Tots els seus productes són considerats purificadors (fins i tot la llet, l'orina i els excrements). Aquesta sacralitat de la vaca es vincula amb la doctrina de la transmissió pròpia de l'hinduïsmes.

Símbols i objectes. Catolicisme

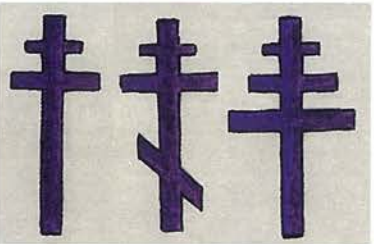
Agnus Dei: L'anyell simbolitza la innocència i la mansuetud. Quan duu un estendard amb una creu vermella, l'anyell és símbol de la resurrecció de Jesucrist. L'Agnus Dei és un dels símbols més antics de Crist: l'anyell, en considerar-se pur i innocent, era la víctima escollida en nombrosos sacrificis rituals. Així, l'anyell ens remet al sacrifici de Jesús, mort a la creu per la redempció de la humanitat, alhora que fa al·lusió a la Pasqua jueva en què tradicionalment es sacrificava un be. D'altra banda, la representació de l'Anyell Apocalíptic simbolitza el bé que venç el mal i el pecat; així, el missatge del Crist doblega el mal i les tenebres.

Ichthys o peix. El símbol del peix evoca els primers temps del cristianisme. En llengua grega peix és *ichthys*, acròstic de *Iesus Christos Theou Yios Soter*, 'Jesús Rei (Jesucrist), Fill de Déu, Salvador'. El peix que es consumeix en la Pasqua jueva representa el menjar del paradís.

Monograma de Crist (ji i ro, X i P): És el monograma de Crist format per les dues primeres lletres de la paraula grega *Xristos*: 'rei', 'ungit'. De vegades aquest monograma s'acompanya de l'alfa i l'omega, primera i última lletra de l'alfabet grec, que simbolitzen l'infinit i l'etern en Jesucrist, principi i fi de totes les coses. La llegenda ens explica que l'emperador Constantí, en somnis, sentí una veu que li digué "in hoc signo vinces" mentre veia aquest monograma. Fou aleshores quan Constantí ordenà la incorporació d'aquest símbol al seu estendard.

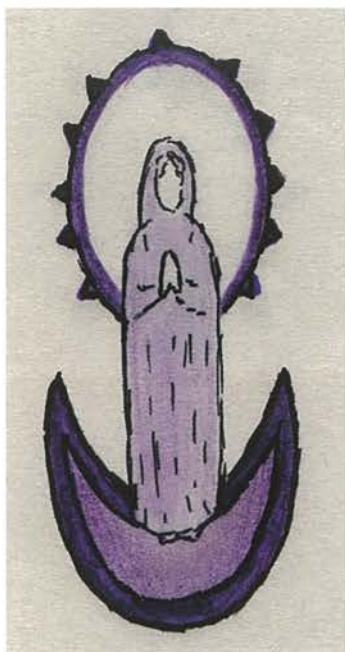
Creu: De vegades, la creu es representava camuflada en forma d'àncora (que també evoca la fortalesa de la fe) per tal evitar la connotació negativa d'instrument d'execució. La creu simbolitza el sacrifici de Crist i la seva resurrecció. Crist és símbol de la victòria sobre la mort i de la resurrecció en el Judici Final. Hi ha diverses tipologies de creus. La creu patriarcal, també anomenada creu de Lorena o simplement doble, presenta dues barres horitzontals, la inferior més llarga que la superior: la barra superior és el lloc on apareixeria la inscripció INRI ("Jesús de Natzaret, Rei dels Jueus").

Aquesta creu s'associa als patriarques, bisbes de les cinc seus de la cristiandat medieval i posteriorment va ser adoptada pels patriarques de Constantinoble. L'anomenada creu russa ortodoxa presenta tres franges i es considera una adaptació de la creu patriarcal: l'últim pal simbolitzaria el tauló en què es van clavar els peus de Crist. La creu triple és utilitzada pel Papa de Roma com un dels símbols del seu ministeri.

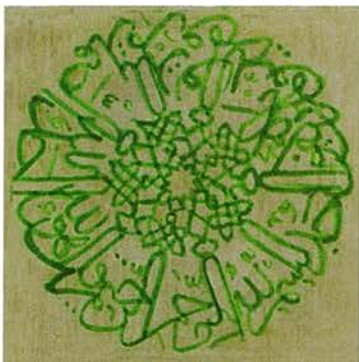
Verge Maria: La santedat de la Mare de Déu és representada de diverses maneres en l'art cristià. Per tal de representar l'esplendor de Maria, concebuda sense pecat original, s'utilitza el simbolisme del sol, la lluna i una corona de dotze estrelles, tal com apareix en l'Apocalipsi de Joan la visió d'una dona jove: "Vestida amb el sol, amb la lluna als seus peus i al cap una corona de dotze estrelles" (Ap 12,1).

Sant Sagrament: La celebració de l'eucaristia és la pedra angular del ritual cristià. Sovint trobem representat el Sant Sagrament amb el calze, dipòsit del vi com a sang de Crist, i el pa consagrat, sovint marcat amb el monograma de Jesús o una creu, que n'ergeix. Segons la llegenda medieval, el calze s'associa a l'anomenat 'Sant Grial', la copa de Crist en l'Últim Sopar. En l'art cristià, en algunes representacions de la crucifixió, els àngels eleven un o més calzes fins les ferides de Crist per tal de recollir la seva divina sang.

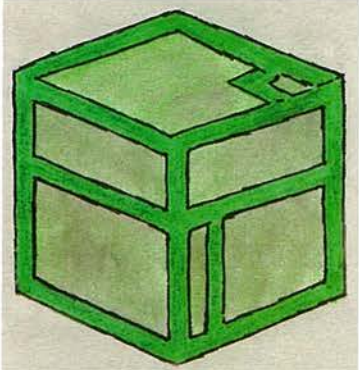
Evangelistes-tetramorfs: Tradicionalment, seguint les visions dels profetes Daniel i Ezequiel i les de l'Apocalipsi, els quatre evangelistes s'identifiquen amb quatre criatures vivents. Així, l'evangelista Mateu és representat per l'àngel (la figura de Mateu s'associa a la nativitat del Messies, anunciada per un àngel, ja que el seu evangeli s'inicia amb la genealogia de Jesús). Marc, representat per un lleó, al·ludeix a "la veu d'un que crida en el desert" (la veu seria la del lleó) i s'associa a la resurrecció. El bou, un animal sacrificial, representa l'evangelista Lluç, l'evangeli del qual s'inicia amb l'ofertament de Zacaries. Joan és simbolitzat per una àguila, capaç d'enlairar-se vers la llum de la divinitat. En la tradició hermètica aquests quatre éssers apareixen associats als quatre arcàngels: Rafael és un àngel, Miquel, el lleó, Uriel, el bou i Gabriel és l'àguila.

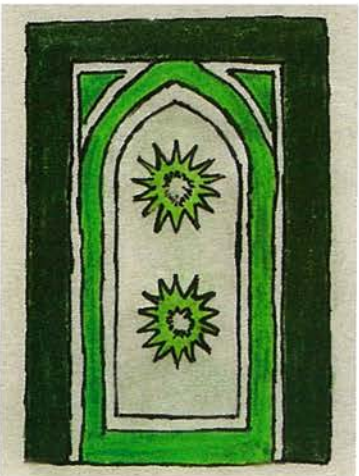
Símbols i objectes. Islam

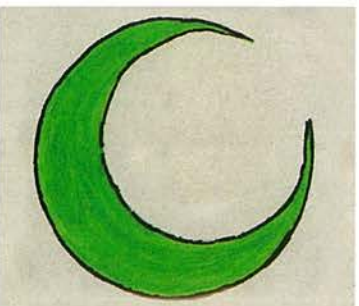
Cal·ligrafia de la sura 112 de l'Alcorà (intitulada *Al-Ihlas*, 'el Monoteisme pur'). L'harmonia de la cal·ligrafia àrab esdevé lloança d'Al·là.

Ka'ba: La Ka'ba se situa en el pati de la gran mesquita de la ciutat sagrada de la Meca. Segons la tradició va ser construïda per Abraham i el seu fill Ismael. És un edifici cúbic de pedra gris, recobert de cortinatges negres brodats en or i plata. En el mur oriental extern hi trobem la Pedra Negra (roca basàltica), lliurada per l'àngel Gabriel a Abraham, que els pelegrins besen. L'edifici actual en reemplaça des de les acaballes del segle VIII un d'anterior, destruït pel setge del 683. La Ka'ba és la "casa de Déu" per excel·lència.

Mihrab: El *mihrab* en el mur de la *qibla* de la mesquita assenyalava la direcció de la Meca als fidels i és des d'on l'imam dirigeix la pregària. Aquest espai sovint es decora amb motius geomètrics i sures de l'Alcorà.

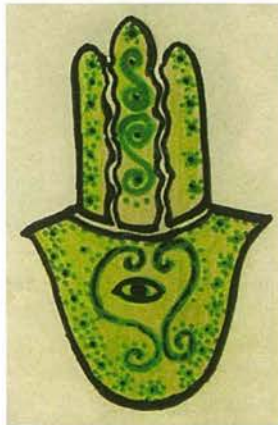
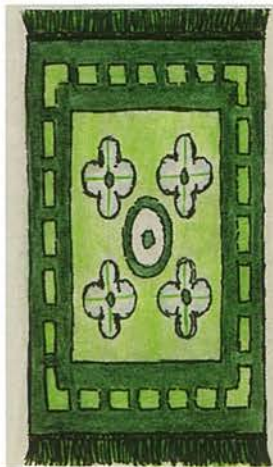
Lluna (*hila*): El seu simbolisme podria fer referència, d'una banda, al calendari lunar pel qual es regeix el món islàmic (Alc 6,96; 10,5; 36,39; 55,4), i de l'altra, evocaria la figura de Mahoma que, com la lluna, no transmet la seva llum, sinó que només reflecteix la que rep de Déu. Nombrosos estats han incorporat aquest símbol a les seves banderes.

Misbaha o subha: Mena de rosari que s'utilitza en la recitació dels "noms de Déu", que són noranta-nou més un, l'ocult, que només coneix Al·là. També s'empra per recordar les lletanies o *wird* de l'islam, per memoritzar pregàries importants, etc.

Sajjada, 'catifa': Les *salat* o cinc pregàries diàries poden realitzar-se en qualsevol lloc net i pur. En els domicilis particulars s'estén una catifa o estora, la *sajjada*, que assegurarà la puresa de l'indret sobre el qual es desenvolupa l'oració. Les catifes destinades a la pregària incorporen a la seva decoració la imatge d'un llum dins un nínxol com a evocació de la llum sagrada en la *qibla* de la Ka'ba. Motius vegetals, que recorden els jardins del paradís, completen la decoració d'aquestes belles catifes.

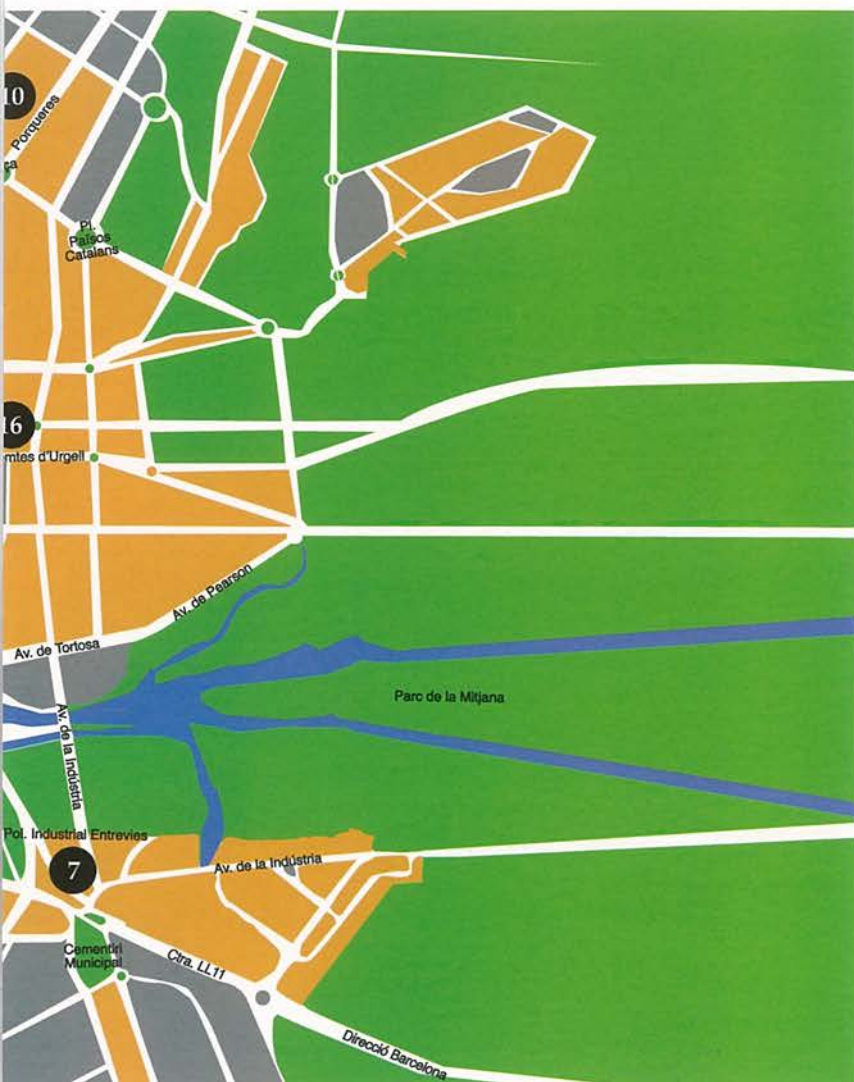
Mà de Fàtima: L'anomenada mà de Fàtima, nom de la filla del Profeta, és un talismà que repel·leix el mal d'ull. La mà rep també el nom de *khomsa*, que prové del mot *khamisa*, és a dir, "cinc" en àrab. Aquest "cinc" ens remet als cinc dits de la mà. Entre els xiïtes, la mà se sol gravar amb els cinc noms, considerats sagrats, de Mahoma, Alí, Fàtima, Hassan i Hussein. Aquest símbol es troba molt estès en tot el món musulmà: la mà es pinta a les façanes per protegir els habitants de la casa, s'utilitza com a penjoll, etc. Pel seu component màgic, la mà genera un fort rebuig entre alguns musulmans, que la consideren exemple d'idolatria. Sovint, la mà presenta al seu palmell un ull vigilant que simbolitza la protecció constant contra el mal d'ull. La mà de Fàtima no té cap significació religiosa.

Hijab: El vel que vesteixen les dones musulmanes s'anomena *hijab*, *litham*, *xador* en persa o *burqa*, segons si només cobreix els cabells, una part de la cara o només deixa a la vista els ulls. L'ús d'aquest vel genera una forta controvèrsia a Occident: paradoxalment, per a moltes dones musulmanes és un signe d'emancipació (a Occident, fins i tot de reivindicació de les seves arrels culturals). El vel no és una obligació legal com ho són la pregària o el dejuni del Ramadà. S'entén com a mostra de modèstia.

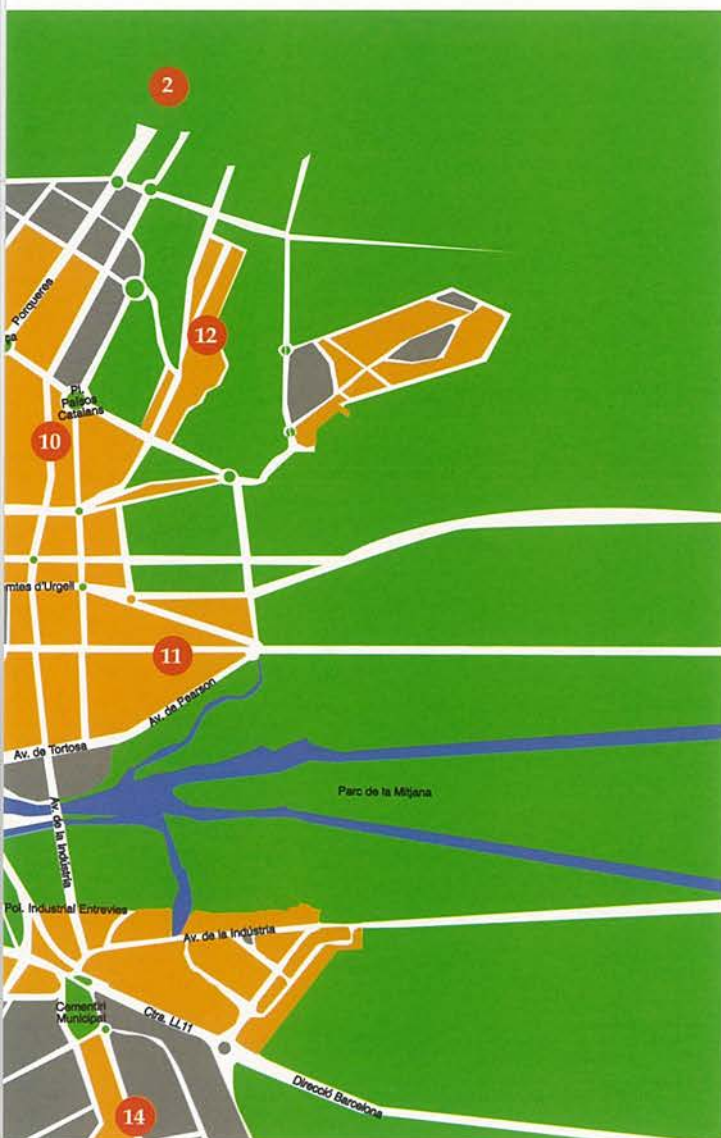

1. **Associació Cultural Zen de Lleida:**
Carrer Cavallers 11, 2n 2a, 25002 - Lleida.
2. **Associació Espiritual Mundial Brahma Kumari:**
Carrer Magdalena 2, 1r 2a, 25007 - Lleida.
3. **Bisbat de Lleida:**
Carrer del Bisbe, 1, 25002 - Lleida.
4. **Comunitat Budista Nyingma Tersar-Centre de Yoga Arya Tara:**
Plaça de las Missions 4, 25001 - Lleida.
5. **Comunitat ortodoxa:**
Parròquia de la Mare de Déu del Carme: rambla de Ferran 33, 25007 - Lleida.
6. **Església Adventista del Setè Dia:**
Carrer Vallcalent, 14, 25006 - Lleida.
7. **Església de Déu:**
Polígon industrial Entrevies, carrer Llorenç Agustí, nau 8. 25001 - Lleida.
8. **Església de la Bíblia Oberta:**
Carrer Sícors, 14-16, 25001 - Lleida.

9. Església dels Sants dels Últims Dies:
Carrer Periodista Trapa 18 (cantonada carrer Enric Farreny 42), 25199 - Lleida.
10. Església Evangèlica Baptista de Lleida :
Av. Alcalde Porqueres, 43, 25005 - Lleida.
11. Església Evangèlica de Filadèlfia: -11a:
Camí de la Mariola s/n, 25003 - Lleida.
- 11b.
Plaça dels Gramàtics. 2, Baixos, 25001 - Lleida.
12. Església Evangèlica Pentecostal de Lleida - Assemblees de Déu:
Carrer Indíbil i Mandoni, 39, 25003 - Lleida.
13. Mesquita Ibn Hazm:
Carrer del Nord, 31, 25007 - Lleida.
14. Mesquita Omar:
Carrer del Clavell, 2, 25007 - Lleida.
15. Testimonios cristians de Jehovà:
Carrer les Roses. 6, 25001 - Lleida.
16. Església Evangèlica "Su Venida" - Iglésia Evangèlica Independiente de Caspe:
Carrer Comtes d'Urgell, 41, 25005 - Lleida.

12. Parròquia de la Verge dels Pobres: Av. Sant Pere, s/n, Secà de Sant Pere, 25005 - Lleida.
 13. Parròquia de Sant Agustí Bisbe: Carrer Hostal de la Bordeta, 1, 25001 - Lleida.
 14. Parròquia de Sant Josep Obrer: Plaça Joan XXIII, 2, Magraners, 25001 - Lleida.

Arxiprestat Seu Vella

15. Parròquia de Sant Andreu Apòstol: Carrer Cavallers, 62, 25002 - Lleida.
 16. Parròquia de Sant Llorenç Màrtir: Plaça Sant Josep, 6, 25002 - Lleida.
 17. Parròquia de Sant Martí, Bisbe de Tours: Carrer Camp de Mart, 22, 25004 - Lleida.
 18. Parròquia de Sant Joan Baptista: Plaça Sant Joan, s/n, 25007 - Lleida.
 19. Parròquia de la Mare de Déu del Carme: Rambla de Ferran, 33, 25007 - Lleida.
 20. Parròquia de Sant Pere Apòstol: Carrer Major, 9, 25007 - Lleida.
 21. Parròquia de la Sagrada Família: Carrer Agustins, 3, baixos, 25001 - Lleida.
 22. Parròquia de Santa Teresa Jornet: Carrer Duran i Sampere, s/n, Cappellet, 25001 - Lleida.
 23. Parròquia de la Mare de Déu del Pilar: Passeig de Ronda, 167-169, 25008 - Lleida.
 24. Parròquia de Santa Maria Magdalena: Carrer Ramon Llull, 10, 25008 - Lleida.

Islam

L'islam comprèn un conjunt de creences i pràctiques que tenen com a referent històric la revelació divina de l'Alcorà, a través de l'arcàngel Gabriel al profeta Mahoma,¹ en la península aràbiga a principis del segle VII. L'islam és l'última de les tres grans religions monoteistes de la història.

Islam vol dir 'submissió a la voluntat de Déu' i és el terme elegit per Mahoma per designar la seva religió (Alc 5,5), car allò característic de l'actitud pietosa, segons l'Alcorà, és la submissió voluntària a Déu (Alc 3,17-18). Així, els musulmans o musulims en àrab, són aquells que se sotmeten completament a la voluntat de l'Únic Déu, en àrab Al·là. En sotmetre's a la voluntat divina l'home s'insereix en l'ordre harmònic en l'univers. La conseqüència d'aquesta submissió a la divinitat és la pau, *salam*.

97

Principis doctrinals

Els principals dogmes enunciats en l'Alcorà són la creença en un Déu únic i la submissió a Ell, creador del món; en una vida futura, on els bons són recompensats (paradís) i els dolents castigats (infern); en la resurrecció i en el Judici Final. Les seves obligacions culturals són cinc: la professió de fe ("no hi ha cap altre Déu fora d'Al·là i Mahoma és el seu enviat"); les cinc pregàries quotidianes i la pregària del divendres a la mesquita, precedides d'ablucions rituals i realitzades en direcció a la Meca; l'almoina legal, o impost religiós (*zakat*); el dejuni total des de l'alba fins a la posta de sol durant el mes del ramadà (*sawn*); el pelegrinatge a la Meca (*hajj*). En alguns grups, a aquests cinc punts se li afegeix el *jihad* o la guerra santa per a la defensa de la fe.

1. Mahoma, Muhàmmad o Mafumet tal com apareix en els nostres texts medievals.

L'islam va més enllà de l'àmbit estrictament religiós; el seu missatge esdevé la llei que regula el comportament del musulmà en totes les circumstàncies de la seva vida, en el vessant religiós, polític, social i individual. Al text sagrat de l'Alcorà se li suma l'anomenada "Tradicció del Profeta" o hadits. L'Alcorà i la sunna amb els hadits (és a dir, la tradició sobre com es comportava, pensava i parlava Mahoma) conformen la xara. La xara recull les normes per a la vida diària, regula el conjunt d'activitats públiques i privades de tot musulmà; és el "camí ordenat per Déu", altrament anomenat "llei islàmica". Els doctors o ulemes,² aquells que estudien, aprofundeixen i ensenyen la llei, són juriconsults i també directors de consciència.

De l'observança escrupolosa d'aquesta llei religiosa i social, sorgí una altra tendència, la dels místics (*sufís*) i les confraries (*tariqa* o *turuq*, en singular o plural respectivament), que com apuntarem més avall gaudeixen d'una forta popularitat.

L'islam és avui en dia divers i plural, producte dels cismes i de la fragmentació territorial patida als llarg dels segles.

Revelació

L'Alcorà és la paraula de Déu revelada textualment. En aquest sentit, representa la perfecció, la conclusió de la revelació divina (llegiu Alc 5, 48). En l'Alcorà el verb *tanzil*, 'davallar', 'descendir' o 'fer baixar', s'empra per referir-se a la revelació divina de l'Alcorà al profeta Mahoma. Però pel que fa a la revelació, en l'Alcorà s'utilitza el mot *wahy*, és a dir "inspiració".³ En aquest sentit, els estudiosos i comentaristes han volgut aprofundir en el procés de revelació de l'Alcorà i destaquen que el profeta rebé la revelació per la inspiració divina d'Al·là així com per la mediació del missatger Gabriel. L'Alcorà és el cim de les revelacions d'Al·là, conclusió de totes les escriptures prèvies.⁴ En el mateix llibre sagrat es diu que l'autèntic

2. S'anomenen *mul·là* a l'Iran i l'Índia.

3. Veieu Alc 20,24; 21,10; 25,32; 39,41; 53,13; 56,80; 65,12; 76,23; 99,5.

4. Així, les escriptures anteriors només són vàlides en les seves coincidències amb el text sagrat de l'Alcorà. D'altra banda, segons la tradició popular, Al·là va revelar la seva Escriptura a setanta profetes en les setanta llengües de la humanitat, abans del segell de Mahoma i de fer-ho en llengua àrab.

Alcorà és celestial, *Umm al-Kitab*,⁵ escriptura primordial, Alcorà glorificat que es preserva a la vora de Déu (13,39; 85,21-22), que roman ben guardat i “que només toquen els purificats” (56,78-79). L'Alcorà identifica aquests “purificats” amb els profetes, entre els quals hi trobem Abraham, Moisès (Musa), Jesús (Iça) i finalment Mahoma, segell dels anteriors (Alc 33,40).

En la ‘nit del destí’, *laylat ul-qader*, del 26 al 27 del mes del Ramadà, l'Alcorà va ser revelat completament: “hem fet descendir un Alcorà, el qual hem dividit perquè el recitis als homes, a poc a poc. L'hem fet descendir sense interrupció” (17,106). L'Alcorà és Paraula eterna de Déu, descendida directament del cel en àrab. Aquesta revelació no es va posar immediatament per escrit. Primerament, la transmissió va ser oral i només després de la mort del profeta, el califa Otman ibn Affan va fixar el text oficial en àrab. Des d'un primer moment, el text en àrab va adquirir un caràcter sagrat cosa que va fer impossible la traducció: ni les paraules escollides per Déu, ni tot allò que s'expressa en el llibre tindrien sinònims exactes en altres idiomes. En aquest sentit, qualsevol traducció desfigura el missatge original i té la consideració de comentari. En definitiva, Déu es revela, envia un nou profeta al poble àrab i parlant-li en llengua àrab⁶ s'adreça per última vegada a la humanitat.

En l'islam, la revelació es refereix essencialment al simbolisme del llibre davallat. Així, quan es refereix a altres religions com ara el judaisme i el cristianisme empra la qualificació gent del Llibre, és a dir *ahl al-kitab*. D'aquesta manera les inclou en la mateixa categoria amb què es legitima i comprèn a ell mateix. D'aquesta gent del Llibre (jueus i cristians) l'Alcorà diu “creiem en Déu i

5. *Umm al-Kitab*: “tauleta ben conservada”, paraula immutable d'Al·là. Pels musulmans les paraules recollides en l'Alcorà són divines *per se*, esdevenint prova i signe, transparència, d'Al·là.

6. Aquest fet és cabdal: la revelació divina es féu en àrab i és en aquesta llengua que s'han bastit la majoria dels conceptes angulars de la religió musulmana. S'estima que només un vint per cent dels fidels musulmans parlen l'àrab habitualment. Ara bé, fins i tot els que parlen altres llengües solen emprar paraules àrabs per tal d'expressar conceptes religiosos. Fins i tot en alguns casos s'ha adoptat l'alfabet àrab per escriure en la llengua pròpia, malgrat no ser semítica: per exemple, il·lustren aquest fet el turc otomà, el persa o farsi, l'urdu o més proper a nosaltres l'aljamia (llengua no àrab dels musulmans hispànics (segles XIV-XVII) però amb escriptura àrab). Vista la importància de la llengua original de la revelació i el seu pes en el desenvolupament teològic posterior, els experts en religió musulmana han de conèixer necessàriament l'àrab. Insistim, l'Alcorà és la Paraula de Déu dictada a Mahoma en àrab, i per tant és immodificable, intradüible.

en el que ha fet davallar del cel per a tots nosaltres. És el mateix que va fer baixar sobre Abraham, Ismael, Isaac, Jacob i sobre els seus descendents, les tribus d'Israel; i és el mateix que van rebre Moisès, Jesús i tots els profetes del Senyor. Ja mai farem diferència entre ells” (2,136). Els musulmans respecten la gent del llibre perquè són monoteistes com ells, però els retreuen que s'hagin distanciat de la veritat revelada en els seus propis llibres, superats per la revelació definitiva que és l'Alcorà.

Esriptures

En l'Alcorà hi ha seccions diferents segons la cronologia, l'estil i el contingut dels missatges rebuts al llarg de la vida de Mahoma. L'ordenament actual de les 114 sures o capítols no segueix un ordre cronològic sinó que les sures es classifiquen per la seva extensió, de les més llargues a les més breus.

Noranta-dues de les 114 sures foren revelades en el decurs dels dotze anys, entre 610-622, que Mahoma romangué a la Meca, es considera la part més religiosa del llibre. En els cinc primers anys, fins el 615, la predicació destaca la defensa dels pobres, els orfes, les víctimes dels usurers, dels rics injustos, amb un estil concís i potent (sures 83, 89, 90, 92, 93, 104, 107). En aquest quinquenni es transmeten 48 sures que són les més breus i estan disposades al final, amb l'única excepció de l'*Al-Fàtiha*, o “la que obre”, corresponent a aquest període però situada a l'inici de l'Alcorà.⁷

A partir de l'any 615 i fins el 619, les sures versen sobre la unitat de Déu i la seva misericòrdia (sures 18 i 26) i sobre els profetes anteriors a Mahoma (sures 3, 10, 12, 14, 19 i 51). Un total de vint-i-una sures correspondrien a aquest període. El final del període mequí, anys 619-622, coincideix amb els anys més complicats de la vida del Profeta. En el decurs d'aquests tres anys, s'emfasitza la necessitat de l'observança del culte i el manteniment de la moral. Vint-i-una sures són també les que s'inclouen en

7. “En el nom de Déu, el Clement, el Misericordiós. Lloança a Déu, el Senyor dels mons, el Clement, el Misericordiós. Amo del dia del Judici. A Tu t'adorem i a Tu demanem ajuda. Conduïx-nos pel camí recte, camí d'aquells els qui has afavorit i no d'aquells que són objectes del teu enuig ni dels extraviats” (Alc 1).

aquest trienni, una mica més extenses que les del segon període (anys 615-619).

Les vint-i-quatre sures restants, amb un estil més perifràstic i reiteratiu, foren revelades durant els deu últims anys de la vida de Mahoma, després de l'Hègira, l'exili de la Meca (622-632). Aquestes sures versen sobre la solidaritat en la *umma* o comunitat islàmica, l'observança de les seves regles i l'allistament al *jihad* o "guerra santa" (Alc 8, 48, 110).

Sembla que la disposició de l'Alcorà en *aleies* o versets es remunta a temps ben antics, per bé que la seva primera numeració es remunta al segle XIX. Els versets de l'Alcorà es reciten en el decurs de les oracions obligatòries, a casa o a la mesquita, en les vetlles i rituals funeraris, en les nits del Ramadà, en les hadra, trobades de les turuq o confraries, etc. La recitació de l'Alcorà, el més bell dels llibres, amara la vida quotidiana del fidel. Totes les sures, menys la novena (la sura *al-tawba*), comencen amb la següent invocació: "en nom de Déu, abundantment, permanentment, Misericordiós".⁸ Aquesta fórmula rep el nom de bàsmala i els musulmans l'empren en començar qualsevol acte per quotidià que sigui (pregària, purificació, discurs, o per tal de fer lícit el consum de carn). A la vista de tot això, s'entén que les expressions de l'Alcorà, i en general el seu vocabulari, conformin el llenguatge habitual dels musulmans.

Tradició

El nom que s'empra en l'islam per referir-se al caràcter consuetudinari és *sunna*, "costum", "tradició". La *sunna* recull la pràctica exemplar que ens va llegar Mahoma, el conjunt de les seves paraules, accions i judicis, tal com han estat fixats pels *hadits* o "narracions". Aquests *hadits* es transmeten de persona a persona, de comunitat en comunitat, bé escrits o per via oral. Amb el pas del temps i la proliferació de *hadits*, els musulmans s'adonaren que potser moltes d'aquestes narracions no eren ge-

8. *Bi-smi-lahi-r-rahmani-r-rahimi*: Els adjectius *rahman* i *rahim* comparteixen el mateix ètim i signifiquen "misericordiós" (tot i que el primer adjectiu presenta un grau d'intensitat major que el segon).

nuïnes i havien d'expurgar-se. Per tal de localitzar els veritables hadits, erudits musulmans examinaren en detall moltes d'aquestes narracions i acabaren destriant-ne les autèntiques d'aquelles que eren inventades per la pietat benvolent dels fidels.

D'aquest ànim persistent de destriament en va sortir un nombre de hadits fiables. Generalment, un hadit es considera autèntic si es refereix a una obra santa. Sis de les col·leccions de hadits es van considerar com a preferents pels experts i avui són les considerades canòniques. Aquests narracions aborden tots els aspectes de la vida del fidel musulmà.

Els sunnites, branca més nombrosa de l'islam, reconeixen la plena autoritat teològica i normativa de la sunna. Així, l'Alcorà, juntament amb la sunna i els hadits que la integren, constitueix la xara, "el camí a la font", "camí ordenat per Déu" amb una doble naturalesa teològica i jurídica. Conseqüentment, com ja hem apuntat abans, els ulemes o mul·làs són alhora experts en dret islàmic, teòlegs i guies espirituals. La pràctica de l'aprofundiment, estudi i articulació de la xara es coneix amb el nom de *fiqh*, terme que podríem traduir pel català "jurisprudència". De la laboriosa tasca analítica d'estudi de l'Alcorà i els hadits en van sorgir distintes escoles jurídiques o *madhab* (en plural *madahib*, literalment "ruta", "camí") bastides sobre els ensenyaments d'un fundador epònim. Les quatre *madahib* principals de l'islam sunnita són l'escola hanafita (fundada per Abu-Hanifa, 700-767), la malikita (de Malik Ibn-Anas, 716-795), la xafeïta (fundada per Muhammad Ibn Idris Al-Xafii, 767-820) i la hanbalita (d'Amhad Ibn-Hanbal, mort l'any 855). Aquesta última escola és la que tradicionalment manté una posició més estricta i purista i d'ella neix en el segle XVIII el wahabisme, corrent liderat per Muhammad Ibn Abd al-Wahab (1703-1792) i encara avui "escola oficial" de l'Aràbia Saudita. Per la seva banda, els seguidors de l'escola hanafita, més flexible i liberal en les seves interpretacions, s'ubiquen principalment a l'Índia, Àsia Central i Turquia, així com en algunes zones d'Egipte. Els malikites predominen en el Magrib, per bé que es troben estesos entre els musulmans de tot el món. A l'últim, l'escola xafeïta, el fundador de la qual va sistematitzar les fonts del dret, "els principis de l'islam", és seguida a Indonèsia i Malàisia, Síria, Àfrica Oriental,

sud i est de la Península Aràbiga i el Baix Egipte.⁹ Les diferències entre aquestes escoles jurídiques es trasllueixen principalment en els mètodes teòrics emprats en l'estudi de l'Alcorà i la sunna i en determinades les indicacions per a la vida quotidiana (naturalesa dels contractes matrimonials, distribució de les herències, determinació de l'horari de les pregàries, etc.).

En l'islam, la via mística és representada pels anomenats sufís. L'etimologia del mot sufí és molt discutida, tot i que generalment s'accepta que prové del mot àrab *suf*, és a dir, "llana". Així, per extensió podria significar "aquell que es vesteix de llana". Aquesta definició concordaria amb la creença que els primers ascetes musulmans duïen roba de llana verge, vestimentes senzilles que simbolitzen l'opció per la nuesa espiritual i la llibertat en l'establiment d'una relació personal amb la divinitat, defugint els luxes i les preocupacions mundanes.¹⁰ Ben aviat els sufís es varen oposar a la casuística dels teòlegs, tot i respectar escrupolosament la llei. Així, la seva postura sovint és controvertida: uns els consideren veritable nucli de la fe islàmica, mentre que d'altres els consideren instal·lats en la més escandalosa heterodòxia. La pietat que brosta del sufisme, feta d'amor i de relació personal amb tot allò diví, esdevé el fonament d'un culte místic i íntim en el si de l'islam.

Les primeres escoles sufís van néixer a Bàssora en els segles VIII i IX i a Bagdad a l'entorn de mestres reconeguts. Després de la caiguda del califat abbàsida, Còrdova fou un important centre de misticisme (recordem la influència d'Ibn al-Arabi). A partir del segle XII, té lloc l'expansió de les *turuq* o confraries. En aquests grups els adeptes (*murid*), immersos en la recerca de l'anihilament en Déu (*fana*), reben el guiatge dels *xeics* o *mursid* en la pràctica del *dikr* (concentració mitjançant la invocació dels noms divins), element central del ritual sufí. Així va néixer la Qadiriya a Bagdad (segle XIII), l'orde dels dervixos mawlans de Jalal Al-din Rumi a Konya (segle XIII), la Naqsbandiya a l'Àsia central (segle XIV), la

9. La tomba del fundador Muhammad Ibn Idris Al-Xafii al Caire ha esdevingut un indret de devoció popular i centre de poder espiritual.

10. Aquesta pràctica es va poder originar com a mera imitació dels monjos cristians establerts en l'Orient Mitjà.

Tijanya a Algèria (segle XVIII), la Sanusiya al Magrib (segle XIX), etc. Totes les *turuq* proven de vincular els seus orígens amb la figura del Profeta; per això es recorre a una filiació (*silsila*, “cadena”) de caire iniciàtic fonamentada en el contacte físic, en la benedicció que el deixeble rep del mestre (és l’anomenada *baraka*: poders i benediccions d’Al·là rebuts a través de la mediació d’un mestre). Les distintes confraries han jugat un paper del tot cabdal en l’expansió territorial de l’islam.

A més, hem de tenir en compte que encara avui aquestes confraries mantenen un important i significatiu poder religiós i polític (com succeeix en el cas d’Àfrica, especialment la subsahariana). Més endavant, en referir-nos a les *turuq* implantades a Lleida, tornarem breument sobre la realitat de les confraries.

Comunitat

El terme *umma*, “assemblea” en àrab, designa la comunitat musulmana, tant des d’un vessant religiós i escatològic com social i polític. L’*umma* conforma la comunitat dels “sotmesos” a Déu, on tots els fidels són iguals, tot distingint-se dels no musulmans. La primera concreció de la consciència d’*umma* s’apunta durant l’exili a Medina; en aquest període la comunitat de fidels apareix insistentment en les sures. La preservació dels drets dels germans fidels és un dels objectius primordials de l’*umma*. Aquesta consciència de pertinença a la comunitat fa que l’islam es percebi com una religió de col·lectivitat, de massa, més que individual. Al·là va crear l’*umma* per tal que el musulmà sigui testimoni de la fe arreu (Alc 2,143).¹¹ Juntament amb aquesta consciència comunitària solidària, apareix també el *jihad* (“esforç”), i que normalment es tradueix com a “guerra santa”. Ben sovint, la noció de *jihad* acaba operant en l’esfera del combat espiritual, tot i l’origen combatiu de l’*umma*.

Per passar a formar part de l’*umma* únicament es requereix proclamar tres cops la professió de fe musulmana o “testimoni”, la

11. Cf. Alcorà 2,143; 3,103; 5,54; 7,181; 21,92; 36,6; 49,10-11.

xahada, davant de dos membres de la comunitat.¹² En la *xahada* primer s'afirma que "no hi ha més déu que Déu", *la illaha illa Allah*, i després que "Mahoma és el seu enviat", *wa Muhammad rasul ullah*. La *xahada* expressa la fe en la unicitat de Déu i conté l'essència de l'islam.

Fora d'aquesta comunitat de fidels i en clara oposició a ella, els musulmans consideren tres grups de no-musulmans: els *munafiq* o hipòcrites (s'hi inclourien els politeistes així com els ateus); els *kafir* (literalment 'infidel', 'desagraït' o 'cafres') són aquells que, malgrat no haver abraçat l'islam, creuen en la unicitat de Déu (entre ells s'hi inclouen jueus i cristians, malgrat considerar-se *gent del Llibre*); en tercera posició trobem els *fasiq* o pecadors, musulmans no practicants o que no ho fan adequadament, amb deficiències en la seva obligació com a testimonis del missatge diví. En aquest punt voldríem recordar que l'islam distingeix ben nítidament entre dominació política i dominació religiosa. En l'àmbit polític es considera del tot legítim que els no musulmans siguin sotmesos al govern islàmic, sigui pacíficament o bé forçats. En canvi, en referència a una eventual imposició religiosa, l'Alcorà és rotund en afirmar "que no hi hagi coacció en assumpte de religió" (Alc 2,256). D'aquesta manera, l'anomenada gent del Llibre, com que és monoteista, pot conservar la seva religió si se sotmet políticament als requisits de l'islam. Interessa destacar com, en l'àmbit religiós, l'islam respecta la llibertat de consciència de jueus i cristians; en el camp polític, però, l'islam busca la primacia per tots els mitjans, sigui *sulhan* o *anwatan*, és a dir, pacíficament o per la força.

Diversitat

La comunitat islàmica es troba bàsicament dividida en tres grups: els *sunnites*, els *xiïtes* i els *kharigites*. Els *sunnites*, tendència més nombrosa, accepten la transmissió ortodoxa, el cos de *hadits* de la *sunna*, dels quatre primers califes Ben Guiats o *raxidun*: Abu

12. En aquest sentit, altres pràctiques sovint associades a la incorporació en la comunitat, com ara la circumcisió, no són un ritus d'arrel alcorànica, sinó que només es tracta d'un costum social que ha acabat sumant-se a la tradició cultural.

Bakr (632-634), Omar (634-644) i Otman (644-656), sogres de Mahoma, i Alí (656-661), cosí i gendre del profeta. En no aconseguir el vistiplau de tota la comunitat, Alí va haver d'enfrontar-se al governador de Damasc, el qual rebia el suport dels mequís. Aquest darrer sortirà vencedor de la confrontació i en arribar al poder, funda la dinastia dels omeies (658-750). Els primers quatre califes, excepte el primer, van morir assassinats. A partir de l'ascensió al poder del governador de Damasc, l'islam pateix una escissió tripartita: els sunnites, que advocaven per la pertinença dels califes a la tribu quraixita (com era el cas de Muawiya); els xiïtes, que defensaven que els califes havien de procedir de la família del Profeta (com era el cas d'Alí), i els kharigites segons els quals qualsevol bon musulmà pot ser califa, sense tenir-se en compte els orígens genealògics o tribals.

Hem vist que per als sunnites els fonaments de la llei són l'Alcorà, la sunna i el *fiqh*. Ara bé, dins del sunnisme trobem grups amb ideologies molt distintes. Entre ells esmentarem els anomenats *Germans Musulmans* o *Fraternitat Musulmana* (fundats el 1928 a Egipte), els *mujahidins* o “combatents per l'islam”, els *talibans* (nom de la guerrilla de l'Afganistan, formada per estudiants sunnites), així com representants d'un islamisme més liberal i racionalista inspirat per figures com el teòleg i reformador egipci Muhammad Abdub (1849-1905), que defensava la compatibilitat de la raó i la revelació, de ciència i religió, i Muhammad Raxid Rida (1865-1935), el pensament del qual conforma un llegat molt valuós per al món islàmic actual.

Per la seva banda, un grup originàriament concentrat a l'Iran, els *xiïtes* (de l'àrab *xia*, “fracció” o “partit”, amb relació a *xiat Ali*, “partidaris d'Alí”) varen desenvolupar una tradició pròpia basada en els relats d'Alí, espòs de Fàtima, cosí i gendre del Profeta, així com en els imams posteriors. No reconeixen els tres califes predecessors d'Alí, ni els posteriors pertanyents a les dinasties Omeia i Abàssida: només un descendent de Mahoma pot ocupar el càrrec de califa. Atesa la manera com varen morir Alí i els seus descendents, sovint es remarca que el dolor i la sofrència són el nucli del xiïsm (martiri d'Hussein, fill de Fàtima, processons commemoratives de flagel·lants a Karbala, etc.). Entre els xiïtes,

l'*imam* ocupa una posició preeminent, en contrast amb allò que succeeix entre els sunnites, on no s'estableix una jerarquia religiosa clara. Inicialment, *imam* significa únicament "aquell que és al davant", en clara referència al lloc que ocupa en l'oració. Per als xiïtes l'imam adquireix un caràcter sagrat, car és el mateix Profeta qui designa un imam, un successor, receptor privilegiat de la clau interpretativa de l'Alcorà. Així, Alí és considerat imam, successor de l'enviat de Déu o califa i intèrpret autoritzat de l'Alcorà: al poder espiritual s'hi afegeix el poder del govern temporal. Aquesta cadena successòria que es remunta a Mahoma s'interromp, segons veurem, en l'imam setè o bé en el dotzè; és l'anomenada ocultació o *gayba*: l'imam ocult continua viu però amagat a la vista dels seus seguidors. Aquesta ocultació o truncament fa que els fidels esperin l'arribada d'un últim imam que excel·lirà en santedat i autoritat entre tots els precedents. Aquest imam s'identifica amb la creença (estesa per tot l'islam) en la vinguda al final dels temps del *mahdi*, el "ben guiat", restaurador de la religió i la justícia vertaderes, que precedirà el Judici Final i la resurrecció de la carn. Malgrat l'arrelament d'aquesta tradició, en l'Alcorà no trobem cap referència directa a aquesta figura (per bé que trobem freqüents referències a mots que comparteixen el mateix ètim que *madhy, h-d-y*, i que podríem traduir com "orientació divina"). L'últim imam visible té com a successors una sèrie d'imams ocults, que se'ns fan presents a través de la jerarquia dels aiatol·làs, literalment "signes de Déu", representants de Déu a la terra i únics amb l'autoritat suficient per tal d'establir una nova doctrina.

Els xiïtes també patiran diverses escissions, principalment generades per divergències en el reconeixement de la línia successòria legítima. La primera separació en el temps és la protagonitzada pels *zaidites*, altrament anomenada "dels cinquens" ja que elegeixen Said Ibn Ali Ibn Abi Talib com a cinquè imam. Tot i que a escala general és una branca poc significativa, manté la seva preponderància al Iemen, especialment en la zona septentrional, des del segle IX. A diferència de la resta dels xiïtes, els *zaidites* reconeixen com a plenament legítims els califes anteriors a Alí. Les branques més importants del xiïsme, però, són els *ismaïlites* o "setens", presents al Pakistan, a l'Índia i a l'Àfrica oriental, i

els *imamites*, *dotzens* o *duodecimams*, xiïtes majoritaris a l'Iran. El nom d'aquests diferents grups deriva de l'ordre que ocuparia l'imam que ha entrat en ocultació o *gayba*: l'imam setè o dotzè respectivament. Per la seva banda, hem dit que els anomenats *kharigites*, sovint coneguts també com *ibadites*, se separen de sunnites i xiïtes en temps d'Alí, cosí i gendre del Profeta. El nom de *kharigites* procedeix de *kharaja*, "partir", en aquest sentit, "ells marxen per anar al darrere de la veu d'Al·là" (Alc 4,101; 9,19, 41,47). Segons les seves creences no és necessari que l'imam pertanyi a la tribu dels quraixites ni a la família de Mahoma, només cal que aparegui com el millor dels creients. El seu nombre és reduït i sobreviuen en localitzacions molt concretes com ara l'illa de Djerba (Tunísia), la regió de l'oasi de Mzab (Algèria) i a Oman, on s'estima que hi viuen aproximadament un milió quatre-cents cinquanta mil *kharigites*.

Les nombroses escissions no han fet desaparèixer la consciència de pertànyer a la gran comunitat islàmica, l'*umma*.

108

Per acabar, només un breu apunt pel que fa al *sufisme* o misticisme islàmic, del qual ja hem parlat en l'apartat dedicat a la tradició. El *sufisme* s'organitza en "vies" o "camins" (*tariqa*) guiades per un mestre espiritual (*xeic* o *mursid*) i caracteritzades per uns rituals i normes particulars. Sovint s'ha volgut equiparar el fenomen de les *turuq* a les congregacions religioses cristianes. Ara bé, les diferències són manifestes: per exemple, ha de tenir-se en compte que no solen existir vots vinculats a una *tariqa* en concret, i és força freqüent la iniciació en les pràctiques de diverses *turuq*. L'ortodòxia islàmica no sol acceptar moltes de les seves pràctiques i és per això que en alguns països musulmans són prohibides.

Intercessors

A l'islam hi trobem sempre una relació directa amb Déu. Així, no hi ha una classe sacerdotal ni imatges antropomorfes ni sagraments. Podem afirmar, doncs, que l'islam és la religió de la immediació per excel·lència. Cadascun dels creients pot realitzar els ritus que li són característics així com també pot presidir les oracions (és a dir, exercir com a imam, "aquell que és al davant").

Per als musulmans sunnites, la persona que actua com a imam és un membre ordinari de la comunitat, despullat de sacralitat. Per contra, per als xiïtes l'imam, com a mediador de Déu, adquireix una puixant aura sacra. Ja hem vist com l'imamat es considera únicament accessible als successors d'Alí. En aquest sentit, Alí hauria rebut la "llum primordial", que permet l'encertada interpretació del missatge diví, per voluntat del Profeta; així, aquesta llum o clau és la que guiava i protegia els profetes, i els imams successius, d'incórrer en cap falta o pecat, proporcionant-los l'absoluta infal·libilitat així com l'abastament dels misteris de Déu. Ja hem vist com tot això mena els xiïtes a defensar que l'imam (califa) ha de provenir de la descendència directa de Fàtima i del seu espòs Alí, filla i gendre del Profeta.

Per la seva pròpia natura espiritual, en el sufisme la figura del mestre, entès com a mediador carismàtic, apareix dibuixada molt més nítidament. La tradició sufí defensa que en l'àmbit religiós existeixen uns individus profundament espirituals, l'autoritat dels quals es remunta en la *silsila* o "cadena iniciàtica" a la benedicció de Mahoma. Aquests mestres o "sants homes" sufís eren dipositaris del poder espiritual que Déu els havia conferit, la *baraka*, la "benedicció". Aquesta *baraka* conferia la capacitat de conduir les persones vers la llum de Déu i es creia que sobrevivia a la mort del mestre, associant-se tant a persones com a indrets particulars. Així, aquest carisma o *baraka* era transferit als integrants del grup familiar, als deixebles o *murid* (en el sentit de "desitjant") o més específicament al designat com a successor del mestre, alhora que es mantenia intacta en les relíquies del sant o en els llocs lligats a la seva biografia. Aquest és l'origen de les pelegrinacions a les tombes d'aquests homes sants: la persona la visita amb l'esperança de ser tocat per l'esperit del mestre, per la seva llum. Un cop més, destaca la importància de la noció de contacte amb el beneït per Déu, de cadena iniciàtica. Quan a principis del segle XX el moviment wahabita va aconseguir el control de bona part de la península aràbiga, donant lloc a l'Àràbia Saudita, una de les primeres mesures preses fou la destrucció de les tombes d'aquests sants homes.

D'altra banda, en l'islam també trobem la tradició dels anomenats "sants amagats", importants figures mediadores. La majoria d'estudiosos coincideixen a afirmar que els primers tractats sistemàtics sobre la jerarquia d'aquests sants, que culmina en el *qutb*, 'pol' o 'eix', s'elaboren vers les acaballes del segle IX, i conformen la base de les teories posteriors. Segons les distintes tradicions, els graus jeràrquics dels sants així com el seu nombre total varia significativament. El *qutb*, que se situa al capdamunt, és refugi i consol d'afligits: pot, sense condemnar-se ell mateix, fer-se càrrec o prendre sobre seu els mals i els pecats que cometen els altres. Aquests sants constitueixen el suport del món sense que ho sàpiga ningú. Per als xiïtes, el *qutb* és l'imam amagat, el *mahdi*. En ordre descendent dins la jerarquia, trobem els tres intendants del món o *nuqaba*, els quatre puntals o *awtad* (que respectivament inspeccionen els quatre punts cardinals), els set *abrar* o "lliures" (difusors d'un missatge pacificador en els seus viatges pels set climes del món), quaranta *abdal* o "substituts" (gràcies a ells Déu ens mira amb compassió i misericòrdia) i, finalment, els tres-cents elegits o *ahyar*, mediadors per a la resta dels humans. Aquests intercessors tenen la capacitat d'advocar pels altres i en nom dels altres.

Espai sagrat

En parlar de la sacralitat de l'espai començarem per la pelegrinació a la Meca, l'*hajj*. La pelegrinació a la ciutat santa de la Meca, diferent de la "petita pelegrinació" o *umra* (de caràcter purament devocional i íntim), constitueix un dels cinc pilars de l'islam i és obligada per a tot musulmà que disposi de mitjans per realitzar-la (Alc 2,196). Tot musulmà amb els recursos necessaris per sufragar el viatge, i mantenir la família en la seva absència, té l'obligació de pelegrinar a la Meca un cop a la vida. Aquest precepte també obliga les dones, que hi haurien d'anar acompanyades. Els fidels en queden alliberats si hi ha guerra, epidèmies o altres riscos greus que obstaculitzin el viatge.

Anualment, del dia 8 al 12 del dotzè mes, *du-l-hiyya*, els musulmans d'arreu del món realitzen la sagrada pelegrinació. En la pelegrinació els homes han de vestir-se de blanc, coberts per

dues bandes de tela, una entorn la cintura i l'altra entorn el pit. En vestir-se tots de blanc amb l'anomenat *ihram* se simbolitza l'anul·lació de tota discriminació social o econòmica. Per a les dones no és obligat vestir-se de blanc (tot i que moltes hagin adoptat el costum) i es permeten els vestits tradicionals dels seus llocs d'origen; l'únic precepte és cobrir-se el cap en el decurs del pelegrinatge. Una vegada vestits adequadament, els pelegrins s'acullen a unes estrictes normes de conducta: no poden comportar-se de manera deshonest, arrogant o amenaçant, han de respectar extremadament la natura, han d'abandonar tot plaer material, no poden mantenir relacions sexuals ni tallar-se els cabells o les ungles. Un cop a la Meca, es giren vers la Ka'ba per pregar. Després, els pelegrins fan set voltes a la Ka'ba en el sentit contrari a les agulles del rellotge, tres a pas lleuger o corrent i quatre caminant. S'intenta besar la pedra negra que està encaixada a l'exterior de l'angle est de la Ka'ba, a l'alçada del pit, o en el seu defecte, davant una manifesta impossibilitat, se li envia petons en la distància. Aquest ritu s'anomena *tawaf*. Poques vegades s'entra a l'interior de l'edifici de la popularment anomenada "Casa de Déu". Després, es realitza el ritual de *sai* que consisteix a córrer set vegades els quatre-cents metres de distància entre els turons de Safa i Marwa en commemoració de la cursa d'Agar per cercar aigua per Ismael, el seu fill amb Abraham. Aquests rituals del *tawaf* i del *sai* conformen el "pelegrinatge menor" o *umra* (que recordem que no és obligatori tot i constituir una arrelada pràctica devocional). En el vuitè dia, inici pròpiament dit de l'*hajj*, els pelegrins viatgen per passar la nit als voltants de Mina. El dia novè, el més important, es va al mont Arafat, "de la misericòrdia", i els fidels hi reciten a l'uníson la pregària del migdia. Un cop acabada aquesta pregària, els fidels romandran tota la tarda drets, resant individualment per obtenir el perdó: és el *wuqf* o "estació dempeus". En acabar-se el dia d'Arafat, els pelegrins se'n van en una ràpida cursa o *ifada* cap a la plana de Muzdalifa, entre Arafat i Muna, on pernocten instal·lats en tendes. L'endemà retornen a Mina on romanen tres dies durant els quals es realitza el ritual de la lapidació de satanàs (*tarjim*) i se sacrifica un animal en record d'Abraham i Ismael (*Id al qurban*, la "festa del sacrifici"). Un cop realitzats aquests ritu-

als, el pelegrí retorna a l'estat profà, es banya, s'afaita i abandona els vestits de l'*ihram*. El pelegrí torna individualment a la Meca i farà el seu *tawaf* final a l'entorn de la Ka'ba. De retorn als llocs d'origen, molts musulmans passen per Medina per tal de visitar la tomba del Profeta així com pels llocs sagrats on va viure.

La Meca i Medina, "la ciutat del Profeta", antiga Yatrib, són els dos "sants llocs", *al-haramain*, veritables santuaris de l'islam. En el temps dels mamelucs i els otomans també es consideraven *al-haramain* Hebron i la ciutat de Jerusalem. Jerusalem, *al-Quds* en àrab, "la sagrada", és considerada una de les ciutats més santes de l'islam (per darrere de la Meca i Medina). A Jerusalem, a l'esplanada del Temple, s'erigiren dues mesquites. La *Qubat al-Sakhra* o "Cúpula de la Roca" es considera el monument més antic de l'islam (any 691) i l'última resta del Temple de Jerusalem (tradicionalment s'identifica amb el lloc del sacrifici d'Isaac i la tomba d'Abraham, tot i que els jueus la venerin a Hebron). L'altra mesquita és la d'Al-Aqsa, "allunyada", que commemora el viatge místic, *isra*, de Mahoma al cel, com es recull en l'Alcorà (17,1).¹³ Aquests enclavaments sagrats de l'islam són principalment reservats als fidels musulmans, que tanmateix han de realitzar una sèrie de ritus específics per tal de situar-se en estat de puresa, *ihram*.

A més d'aquests indrets sants per a tot musulmà, els xiïtes mostren una especial veneració per la mesquita de Kufa i per Nagaf, on respectivament fou assassinat i sepultat Alí, així com per la ciutat de Karbala, on Hussein, fill de Fàtima i Alí i considerat "Príncep dels màrtirs", morí a mans dels omeies.

Fixem-nos ara en l'edifici de la mesquita, que sempre haurà d'estar orientat cap a la Meca. No hi trobem una presència particular de Déu, sinó que només es tracta d'un espai d'oració i trobada. En aquest sentit, el significat del mot àrab és revelador: mesquita, *masjid*, significa "lloc de prostració". Els musulmans han de pregar en direcció a la Meca, així, per tal d'indicar on se situa la ciutat santa, es construeix una mena de nínxol (*mihrab*)

13. Ja hem vist com entre els sufís les tombes dels sants són indrets de pelegrinació. Sovint aquests llocs esdevenen centres de curació, com succeeix en moltes altres tradicions i especialment en la cristiana.

centrat en la *qibla* o mur que assenyalava l'orientació adequada, des d'on l'imam dirigeix la pregària. Moltes mesquites compten també amb un *mimbar*, púlpit des d'on es pronuncia el sermó del divendres. Des del minaret, el muetzí s'encarrega de cridar els fidels per tal de realitzar les cinc pregàries diàries. També hem de destacar que l'element "decoratiu" més específic de les mesquites és la cal·ligrafia, les inscripcions de l'Alcorà que es distribueixen arreu de l'edifici. La grafia és tan important que escriure el noms de Déu esdevé experiència de Déu.¹⁴

Per a un musulmà pregar és també orientar-se vers un punt espacial al qual milions de fidels s'adrecen. Dirigir-se vers la Ka'ba simbolitza la unitat i l'acord respecte l'objectiu i el sentit de la vida. Aquesta centralitat espacial es manté en el ritual funerari, en què es prescriu que el cos del difunt es recolzi sobre el costat dret, mirant a la Meca, com a preparació per al dia del Judici Final.¹⁵

Temps sagrat

Els musulmans han de portar a terme cinc oracions diàries, anomenades *salat*. Aquestes oracions obligatòries s'estableixen en hores fixes (*waqt*), solars i astronòmiques, és a dir les vint-i-quatre hores del dia, per tot això presenten petites variacions segons la durada menor o major del dia i de la nit depenent de l'estació de l'any en què ens trobem. Aquestes cinc oracions es distribueixen durant el dia: en sortir el sol, al migdia, mitja tarda, en pondre's el sol i a la nit. El temps de l'oració, que es pot fer tant a casa com a la mesquita, és assenyalat amb la crida que fa el muetzí des del minaret.

14. La recitació és central també en aquesta experiència d'allò diví: en el món musulmà s'acostumen a utilitzar rosaris de noranta-nou grans i altres de cent, on cada dena correspon als noranta-nou Noms divins més el Nom secret, que clou la seva essència. Aquests Noms de Déu poden classificar-se en dos grans grups, segons si reflecteixen la seva majestat (*jalal*) o la seva bellesa (*jamal*). També existeix un altre tipus de rosari amb cent denes anomenat *tasbeeq-o-zahra*. En aquest cas, s'utilitza en la repetició trenta-quatre vegades *Allahu akbar*, Déu és el més gran, trenta-tres vegades *Al hamdu illah*, lloat sigui Déu, i trenta-tres vegades *Subhan Allah*, glòria a Déu, per acabar amb la triple repetició de la bàsmala: *Bi-smi-lahi-r-rahmani-r-rahimi*.

15. El primer nucli de seguidors del Profeta s'orientava vers la ciutat de Jerusalem, però els nombrosos conflictes amb la comunitat jueva de Medina i l'oportunitat de donar una identitat diferenciada al grup emergent, féu que la posició en orar es reorientés vers la Ka'ba de la Meca (2,144), centre del món.

D'altra banda, el divendres dels musulmans, tot i que és un dia d'una certa solemnitat, no és certament equiparable al diumenge dels cristians o al *shabbat* dels jueus. L'oració del divendres al migdia ha de realitzar-se en la mesquita i inclou la predicació o *khutba*, que s'intercala en l'oració i se situa a mig camí entre el sermó pietós i l'al·locució politicsocial. El mes del ramadà seria el període temporal que condensa tota la significació teològica de la fe musulmana car en el seu decurs tot gira entorn a l'absolut de Déu.

L'islam utilitza un calendari lunar que comporta que les seves festivitats no es vinculin amb els cicles naturals: anualment, les celebracions es desplacen onze dies cap endavant i així, canvien d'estació. Les festivitats i commemoracions de l'islam es remeten només al contingut religiós i a la vida de la comunitat musulmana. Destacarem les quatre celebracions més representatives de l'any musulmà: en primer lloc trobem la ja esmentada "festa del sacrifici", el desè dia del mes *du-l-hiyya*,¹⁶ en què el cap de casa ha d'ofrir el sacrifici d'un animal, tal com fan aquell mateix dia els pelegrins que van a la Meca, en passar per la vall de Mina. El final del ramadà també és motiu de festa: és el conegut *id al fitr*, el primer dia del mes de *sawwal*. La tercera celebració correspon al començament de l'any musulmà, primer dia del mes de *muharram*. La quarta és la commemoració de l'aniversari del naixement del Profeta, el 12 de *rabí-l-àwwal*. El xiïsmes afegeix dues celebracions relacionades amb el martiri i el dol: dos dies de lamentacions per la mort d'Alí (19 i 21 del ramadà) i el gran dol d'Axura (el 10 del *muharram*), en record de la mort d'Hussein, fill d'Alí i tercer imam, mort també durant l'enfrontament contra els omeies.

Hem esmentat que els musulmans empren un calendari lunar, que comparativament té uns 10 o 11 dies menys que el calendari gregorià. Així, els mesos consten de vint-i-nou o trenta dies. Per establir l'equivalència entre ambdós calendaris se sol utilitzar el següent càlcul: a l'any corresponent del nostre calendari gregorià es resta la xifra 622 (any de l'Hègira, primer del calendari mu-

16. El nom dels mesos en àrab és *Muharram, Safar, Rabí-l-àwwal, Rabí ath-thani, Jumada al-ula, Jumada ath-thània, Ràjab, Xa'ban, Ramadan, Sawwal, Du-l-qa'da, Du-l-hiyya*.

sulmà) i el resultat es divideix per 0,97. Per exemple: $2007-622=1385$; $0,97=1427$, 8351. L'any musulmà 1427 correspon al nostre 2007.¹⁷

Ritus i pràctiques

Les cinc oracions rituals diàries o *salat*, amb un horari marcat al minut (*waqt*), conformen un dels cinc pilars de l'islam. A través de les oracions es mostra la total submissió a Al·là i s'entra en comunió amb Ell. Les cinc oracions recorden als musulmans que han d'agrair les benediccions de Déu i confiar-hi plenament (Alc 8,2; 22,35; 29,45). La realització d'aquestes oracions requereix una preparació encaminada a l'assoliment d'un estat de puresa legal. S'anomenen impureses majors (*janaba*) les derivades de qualsevol relació o acte sexual i del contacte amb sang i altres fluids, les quals s'eliminen mitjançant el bany complet del cos (*gusl*) que s'acompanya d'una declaració d'intencions (*niya*); les impureses menors s'originen en el contacte amb qualsevol taca i s'eliminen amb l'ablució de la cara, de les mans, dels avantbraços fins als colzes, i dels peus (és l'anomenat *wudu*). En els cèlebres *hammam* o "banys turcs" es practica el *gusl* purificador. Per tal de facilitar la realització del ritual ablutori del *wudu*, les mesquites compten amb fonts d'aigua, etc. Quan no es pot accedir a l'aigua pura, s'empra la sorra i la pols acompanyant els gests de rentat (és l'ablució seca o *taiammum*).

Aquestes cinc oracions obligatòries (sempre en àrab) són formades per diferents unitats anomenades *rak'a*, literalment "inclinació", que varien segons el moment: dues unitats a trenc d'alba, tres al crepuscle, i quatre al migdia, tarda i nit. Cada *rak'a* es compon de sis temps amb el repertori de postures corresponent. La primera *rak'a* (*qiam*) comença dempeus (en direcció a la *qibla*) amb les mans elevades a l'altura de les espatlles i amb la procla-

17. Com veiem, aquesta senzilla fórmula no ens dona un resultat exacte. Per saber exactament l'equivalència entre el calendari islàmic i el calendari gregorià són molt útils les següents sistematitzacions cronològiques: OCAÑA, M., *Nuevas tablas de conversión de datas islámicas a cristianas y viceversa*, Madrid, 1981; UBIETO ARTUR, A., *Tablas teóricas de equivalencia diaria entre los calendarios islámicos y cristianos*, Saragossa, 1984; MANZANO, M. A.; ZANÓN, J., *Nuevo conversor de fechas islámocristianas*, Alacant, 1995.

mació del *takbir*: “Déu és el més gran” (*Allahu akbar*). Després, s’inclina el cos en angle recte i es diu “lloat sigui el Senyor”. Tot seguit, el fidel es dreça tot dient “Déu escolta qui el lloa”, i repeteix *Allahu akbar*. Aleshores, es fa la “gran prostració”: genolls, mans i el front del fidel toquen el terra, i es repeteix tres vegades “lloat sigui l’Altíssim”. Un cop fet això, el fidel s’asseu sobre els talons i proclama novament el *takbir*, *Allahu akbar*. Finalment, es torna a realitzar la prostració. En acabar la *salat* se sol dirigir una súplica a Déu, per tal de rebre’n la benedicció. Cadascuna de les *salat* acostuma a durar una mitjana de cinc minuts, depenent del nombre de *rak’a* i de la cadència personal.

Com s’ha vist en l’apartat anterior, a la *salat* de divendres al migdia s’hi afegeix la *khutba*, la predicació o sermó. Els homes amb certes responsabilitats (caps de família, militars, càrrecs polítics, etc.) tenen l’obligació de congregar-se a la mesquita per a la pregària del divendres. La presència femenina és del tot facultativa.

Tot i l’obligatorietat i l’evident rigidesa en l’horari de les oracions, es mostra alhora una certa flexibilitat en circumstàncies especials com ara malalties greus o viatges.

A l’últim, volem fer referència a la lluna, que sovint es pren com a símbol de l’islam. Aquest simbolisme de la mitja lluna en quart minvant és divers: d’una banda, es podria tractar d’una al·lusió al calendari lunar (Alc 6,96; 10,5; 36,39; 55,4);¹⁸ de l’altra, s’argumenta que la lluna ens remet a la figura del Profeta: Mahoma, com la lluna que reflecteix la llum solar, no ha transmès la seva pròpia llum, sinó que és vehicle de la Llum de Déu i únicament la reflecteix.¹⁹

18. En aquest sentit, el començament de les celebracions és determinat per la presència de la lluna nova (per exemple, en el cas del mes del ramadà).

19. La lluna apareix freqüentment en l’Alcorà: 10,15; 14,37; 22,18; 41,37; 75,8-9. En època de l’Imperi otomà la lluna, acompanyada d’una estrella, esdevé emblema de banderes i estendards. Ja en el segle passat, el símbol de la lluna s’incorpora a la bandera de la República de Turquia (1923) i a la d’altres països de majoria musulmana (Tunísia, Pakistan, Azerbaidjan, Malàisia, etc.). D’altra banda, en l’islam és molt freqüent l’ús del color verd (també en les representacions de la lluna). Tot i que les explicacions divergeixen significativament, molts es remunten a l’Alcorà 18, 32 on es diu que els moradors del paradís duran un vestits de fina seda verda.

A Lleida²⁰

Referint-nos a la puixant comunitat islàmica de Lleida, ara per ara hi ha dos oratoris o “mesquites”. Tot i que és freqüent designar indistintament aquests espais com a mesquita o oratori, si ens guiem per un ànim rigorós hem de saber que a Lleida no hi ha actualment cap “mesquita” (ni a Catalunya). Per tal que una edificació pugui considerar-se una mesquita ha de comptar necessàriament amb tot un repertori d'elements arquitectònics específics, com ara el minaret des d'on el muetzi crida a les oracions (*adhan*). Els espais que trobem a Lleida, estrictament parlant, han de qualificar-se d'oratoris: locals o pisos que es condicionen, en la mesura que es pugui, com a llocs dignes per tal d'acollir els fidels musulmans, sobretot en la pregària solemne del divendres. Malgrat aquesta distinció, els mateixos musulmans de Lleida acostumen a parlar de “mesquita” (“per entendre'ns”, apunten). Per això en algun punt nosaltres també ens referirem als oratoris com a mesquites (sense perdre de vista que realment no ho són).²¹

El primer oratori que es va constituir a Lleida, l'any 1990, va ser la denominada “mesquita Omar”. Aquest oratori pren el nom del segon califa dels musulmans Omar Ibn al-Jattab (634-644), com hem vist, un dels denominats califes raxidun, “Ben Guiats”. La mesquita Omar té l'origen en l'Associació Islàmica de Lleida constituïda també aquell mateix any.²² L'Associació s'enclava en l'anomenada Federación de Comunidades de los Musulmanes de España. Davant del creixent nombre de musulmans que arribava a Lleida (sobretot a partir de mitjan i finals dels anys vuitanta), es va

20. En la preparació d'aquest apartat ha estat força important la consulta d'hemeroteca, especialment la referida als dos diaris de Lleida, *La Mañana* i *Segre* (podeu accedir a l'hemeroteca en xarxa d'aquest últim rotatiu a <<http://www.diarisegre.com/hemeroteca.html>>).

21. Per tal d'evitar qualsevol malentès, diré que entre els meus informants pertanyents a la comunitat musulmana de Lleida no hi són els imams dels dos oratoris. No és que hagi trobat cap dificultat per accedir a ells. Senzillament, en abordar la recollida de dades corresponents a aquesta secció, vaig considerar que en un treball de les característiques del que aquí presentem, treball que únicament pretén introduir-nos en el coneixement de la comunitat musulmana de Lleida, era més significatiu parlar amb els fidels “de base”. Entre les persones que amablement s'han prestat a parlar amb mi hi ha musulmans procedents de Mali, Costa de d'Ivori, Senegal, Gàmbia, Algèria i Marroc, així com persones de nacionalitat espanyola que mantenen estrets vincles amb la comunitat musulmana.

22. Segons les dades que figuren en el Registro de Entidades Religiosas del Ministerio de Justicia espanyol (consulteu Asociación Islàmica de Lérida y Provincia).

començar a pensar a “constituir” més que construir una mesquita. Així, fins a mitjan dècada dels noranta, la mesquita Omar aplegava tots els musulmans que eren a Lleida, majoritàriament originaris de l'Àfrica del nord i occidental. L'any 1996, es conforma una nova mesquita a la ciutat: els fidels poden elegir on assistir i en la mesquita Omar s'hi acabaren concentrant majoritàriament els musulmans procedents d'Àfrica occidental. Ara bé, formalment no existeix cap impediment per anar a una o l'altra mesquita, independentment de l'origen del fidel.²³ Actualment, la mesquita Omar s'ubica al carrer del Clavell, molt a prop del palau de la Paeria. L'oratori es troba distribuït en dos pisos, fet que modifica la concepció tradicional de l'espai d'oració musulmà. En el primer pis hi trobem la sala destinada a les ablucions rituals, una aula on s'imparteix classe d'islam a un grup de nens i nenes. L'espai restant es dedica a zona de pregària, on hi destaca una tarima des d'on l'imam fa els sermons del divendres (*khutba*). L'altre pis és destinat completament a la pregària. La mesquita Omar només roman oberta per a la celebració de les cinc oracions diàries, amb l'excepció del divendres, que és oberta durant tot el dia per tal d'acollir els fidels.

L'any 1996 s'obre un segon oratori a Lleida, al carrer Pau Claris (molt a prop del Clot de les Granotes): és el denominat Centre Islàmic Ibn Hazm. El nom del centre procedeix d'Abu Muhammad Ali Ibn Hazm (994-1063), andalusí polifacètic, histo-

23. Els informants insisteixen en aquest punt. L'afirmació és rotunda en totes les persones contactades: “tots som musulmans, tots pertanyem a la mateixa comunitat”. Això no vol dir, com és ben natural, que marroquins o gambians (per exemple) se sentin culturalment més propers als seus compatriotes respectius (en les entrevistes, aquest sentiment es revela en aspectes molt diversos com ara el fet de compartir una mateixa llengua o fins i tot uns mateixos costums culinaris). En parlar de la figura de l'imam, gran part dels informants destaquen la importància que té la seva actitud vers tota classe d'assumptes, per la influència que genera i el respecte que se li dedica en el si de la comunitat. De manera més específica, sobre les figures dels dos imams de Lleida hem esbrinat el següent: sembla que l'imam de la mesquita Omar, gambià i amb residència a l'Estat espanyol des de mitjan anys vuitanta, procedeix d'una família amb una arrelada tradició religiosa (és ben freqüent que aquesta circumstància es repeteixi en l'àmbit de l'Àfrica occidental). Tot i que l'imam es manifesta obertament seguidor de l'escola malikita (veieu més amunt el breu apunt sobre les escoles jurídiques del sunnisme), sempre se'ns puntualitza que la mesquita és oberta a tot musulmà, sigui quina sigui la seva tendència. Pel que fa al segon oratori, el seu imam no s'inscriu en cap escola i la seva única creença es remet a l'Alcorà i la sunna, tot defensant un retorn a les arrels de l'islam per extreure'n tota la llum. En aquest cas, l'imam procedeix d'una localitat de l'est del Marroc i va cursar estudis teològics (per bé que en el si de la seva família sembla que no existeix una tradició d'imams, com succeïa en el cas anterior).

riador, teòleg, poeta i filòsof.²⁴ Aquest nou oratori fou promogut per l'Associació d'Unió Islàmica de Lleida, també fundada l'any 1996. Quan el local del carrer Pau Claris esdevingué massa petit per acollir el creixent flux de fidels, es va decidir traslladar l'oratori a un espai més ampli. Així, el maig de l'any 2001, s'obre l'oratori del carrer del Nord. Aquesta ubicació, mantinguda actualment, no ha estat pas plàcida i les queixes veïnals han aflorat amb freqüència.²⁵ Gràcies a l'espai del local on s'ha establert la mesquita, tots els elements principals propis del conjunt religiós es troben situats en una única planta. L'espai principal es dedica al culte, i les dones que desitgen assistir a les oracions hi disposen d'una estança. Tenen també una sala on els caps de setmana es fan classes de religió musulmana a un grup ben nombrós de nens i nenes. L'oratori Ibn Hazm resta obert bona part de la jornada, a més de les hores de l'oració.²⁶

La comunitat islàmica de Lleida gaudeix d'una gran vitalitat que es tradueix en un important increment de fidels. Hem d'indicar que entre aquests grups de musulmans no hi hem trobat cap musulmà convers, tot i percebre entre certs sectors un creixent interès en l'islam.

Amb la progressiva implantació de la comunitat musulmana a la nostra ciutat, alguns carrers han canviat significativament la seva fesomia amb l'aparició de botigues on es venen aliments permesos per la fe musulmana o *halal*. La categoria de *halal* o legal és l'oposada a *haram* o prohibit, que designa els aliments considerats impurs. Essencialment, els musulmans s'abstenen de menjar carn de porc i beure alcohol, alhora que hi ha una certa discussió entorn de la puresa o impuresa d'aliments com

24. Les seves obres més difoses a Occident són els seus escrits sobre allò que avui anomenariem "religions comparades", *Kitab al fisal fi-l-milal wa-l-ahwa' wa-l-nihal*, i un tractat sobre l'amor, *Tawq al-hamama*.

25. Ens remetem a allò assenyalat en la nota 20.

26. Algunes de les persones entrevistades han apuntat (de vegades insistentment) la possibilitat de constituir un nou oratori que se sumaria als dos ja existents. En aquest sentit, cal tenir present que en l'islam, qualsevol persona, com aquell qui diu, grup o associació pot conformar una mesquita, ja que no existeix una jerarquia que decideixi sobre aquest assumpte específic. Consulteu el treball de GARRETA, J.; *Els musulmans a Catalunya*, Lleida, 2000.

ara aus, marisc o animals carnívors.²⁷ La carn apta per al consum s'ha d'haver sacrificat en nom d'Al·là, tallant (*zabiha*) el coll de l'animal sense trencar l'espina dorsal (així, sense seccionar el cap) ni espellar-lo fins que estigui totalment dessagnat, mort.²⁸ Aquesta carn es comercialitza en les botigues *halal*, on també trobem altres productes tradicionals i que, indirectament, serveixen de punt d'informació i trobada per als musulmans d'un mateix barri.²⁹

A l'últim voldríem indicar que a més dels dos oratoris esmentats, a Lleida hi ha implantades les *turuq* Qadiriya, Mouridiya i Tijanya, integrades per persones procedents de l'Àfrica occidental.³⁰ Com hem vist abans, atès que l'existència d'aquestes organitzacions és un tema controvertit per a l'ortodòxia islàmica, els seus integrants procuren ser discrets a l'hora de mostrar la seva adhesió a una determinada confraria. Ara bé, els informants destaquen que el més important de tot és “ser un bon musulmà, practicar totes les obligacions de l'islam”. Per exemple, en el cas de la *tariqa* Tijanya, la que presenta una organització més sòlida a la nostra ciutat, es destaca que l'adepte ha de considerar el xeic Sidi Ahmad Tijani, el fundador de la confraria, com el servidor d'Al·là, com el camí vers Déu: només d'aquí ha de néixer l'estima pels seus ensenyaments. A més de complir amb els preceptes de

27. Alc, 2,173; 2,219; 5,3; 5,5; 5,91; 6,145; 16,115; 2,219. Tota classe de peix amb escates es considera comunament *halal*, en alguns grups el marisc, així com els animals amfibis (per exemple, les granotes), estan taxativament prohibits. Es rebutja el consum d'aus rapinyaires i d'animals carnívors (els animals que només s'alimenten de peix no s'inclouen en aquesta categoria). Per a més informació sobre productes halal i la seva certificació, visiteu <www.institutohalal.com>.

28. Ens han explicat detalladament com s'ha de practicar la incisió al coll, en els vasos sanguinis i la tràquea, sense afectar la columna, per tal de drenar tota la sang de l'animal, considerada impura: si l'espina dorsal es veïés afectada pel tall, l'animal podria patir una parada cardíaca i la sang s'estancaria en els vasos sanguinis.

29. En aquest sentit, l'encarregat de la botiga resulta una persona, ni que sigui involuntàriament, molt ben informada de tot allò que passa.

30. Vetgeu les explicacions anteriorment formulades a l'entorn de les *turuq* o confraries. Per entendre la importància a l'Àfrica d'aquestes organitzacions, consulteu els treballs de BALTA, P. (dir.): *Islam: Civilización y sociedades*, Madrid, 1994; BALTA, P.; *El Islam*, Barcelona, 1996 (així com BALTA, P. “Les particularités de l'islam au Maghreb”, *Clio*, maig de 2002 (accés a <www.clio.fr/BIBLIOTHEQUE>), COULON, C.; *Le marabout et le prince, l'Islam au Sénégal*, Paris, 1981. També els treballs inclosos en EPALZA, M. de (dir.): *L'Islam d'avui, de demà i de sempre*, Barcelona, 1994, especialment el capítol de Rafael Crespo i Albert Roca intitulat “L'Islam a l'Àfrica subsahariana”. L'autora agraeix a Annick Abidal l'accés al manuscrit de la seva futura tesi doctoral *Reproduint el poder: les turuq i els immigrants senegalesos a Espanya*. Pel cas francès, consulteu la tesi doctoral de GASAMA, F., *L'immigration senegalaise en France de 1914 à 1993 : Étude de l'implantation et du rôle des confréries musulmanes*, Universitat Charles de Gaulle – Lille 3, Lille, 2005.

l'islam, els tijani han de recitar uns *dikr* específics, anomenats *wird* ('lletanies' que es reciten en àrab, diàriament, un cop al matí i un altre a la tarda) i *wadzifa* (un cop al dia, a la tarda). Divendres, després de la *wadzifa*, s'ha de recitar el *dikr la illaha illa Allah* (és a dir, "no hi ha més déu que Déu"). En divendres també, se celebra la reunió comunitària o *hadra*, o bé, segons les èpoques i la previsió d'assistents, es reuneixen mensualment en el domicili d'un integrant de la confraria. En aquestes trobades, els integrants de la *tariqa*, a més de posar en comú els seus problemes, resen durant llarg temps (recitació de *dikrs* propis de la *tariqa*). Aquestes confraries són dirigides per un mestre, també anomenat popularment morabit o marabut en català, cap espiritual que dóna consells, fa pregàries, elabora amulets, talismans, etc.³¹

Litúrgia i activitats

Pel que fa a les cerimònies que celebren els musulmans en els diferents moments de la vida, només oferirem unes breus pinzellades. Per exemple, en néixer una criatura, el pare li xiuxiueja a l'orella la "crida a l'oració": "Al·là és el més gran; declaro que no hi ha més déu que Déu (Al·là); declaro que Mahoma és el seu profeta; veniu a pregar; veniu a la salvació; Al·là és el més gran; no hi ha més déu que Déu".³² El nom de l'infant, però, només s'imposarà en el setè dia després del naixement. Els noms s'extrauen de l'Alcorà: Muhammad, i les seves variacions, és un dels preferits juntament amb els formats per un dels noms de Déu, com ara Abd al-Rahman, "servent del Compassiu", o Abd Allah, "servent d'Al·là"; entre les nenes són també freqüents noms associats a la casa del Profeta com és el cas de Kadija, la seva primera esposa, Aixa, la segona muller, o Fàtima, la seva filla, esposa d'Alí. Alg-

31. Originàriament un morabit era un asceta que romania confinat en una ràpita (*ribat*, monestir islàmic fortificat), on s'ensinistrava militarment. Aquest terme també s'aplica a la figura tradicional del bruixot, que practica rituals animistes per tal de guarir o ajudar les persones que requereixen la seva intervenció (en aquest sentit, la màgia vinculada a l'efusió de sang i la màgia dels nusos [màgia simpàtica] són formes particularment freqüents).

32. En la crida a l'oració o *adhan* dels xiïtes s'hi intercala "declaro que Alí és protegit per Al·là" i l'exhortació "vine al millor acte". A més a més, alguns musulmans tenen el costum de donar una mica de mel amb un dàtil a l'infant perquè la llepi. Es tracta de costums que obeeixen a tradicions locals més que a creences estrictament religioses.

nes famílies conserven la tradició de tallar els cabells del nounat, pesar-los i donar-ne l'equivalent en diners (abans el contravalor era en plata) que es destina al sosteniment dels pobres, i es lliura normalment a la mesquita. Segons els informants, sembla que gran nombre de les famílies musulmanes implantades a Lleida mantenen aquest costum. La celebració es clou amb el sacrifici d'un xai en nom del nou membre.³³

D'altra banda, el matrimoni musulmà, *nikah*, tot i estar supervisat per la llei islàmica, no presenta el component religiós que, per exemple, trobem en el cas catòlic: el casament entre musulmans pot realitzar-se a la mateixa casa dels nuvis o bé a la mesquita i l'actuació de l'imam es redueix a ser un testimoni que dona fe de l'acte d'unió, escenificat pel representant de la núvia, pare o germà, i el nuvi. El matrimoni se segella amb un contracte en què s'estipulen clarament els drets i deures de cadascuna de les parts (pagament del dot que la núvia rebrà de part del marit, transmissió d'herències, etc.). Després de lligar aquesta part contractual, vénen les celebracions, més o menys fastuoses segons el nivell adquisitiu de les famílies però on no hi falta el menjar en abundància i els millors regals per als nuvis. Tot i que els musulmans poden contraure matrimoni amb la gent del Llibre (jueus i cristians, pel fet de ser monoteistes), amb la condició que els fills siguin educats en la fe musulmana, alguns es mostren força contraris a les unions mixtes, adduint que les implicacions culturals d'un i altre durien al fracàs conjugal.³⁴

Pel que fa als rituals funeraris, quan un musulmà mor se li renta el cos tres vegades:³⁵ amb aigua ensabonada, amb aigua i

33. Si aquest sacrifici no pogués realitzar-se en el setè dia, pot fer-se més tard (fins i tot, s'apunta la possibilitat de fer-lo quan el nen o nena arribi a la majoria d'edat). La carn del xai sacrificat es distribueix amb una finalitat caritativa, per bé que es reserva l'anomenada *walima* per tal d'elaborar un menjar ritual. Un cop més aquesta tradició no neix de cap precepte alcorànic. Igualment succeeix en el cas de la circumcisió: tot i que l'Alcorà no l'obliga, es troba àmpliament difosa entre els musulmans i s'associa a la purificació, *tahara*. No existeix una edat estipulada per realitzar-la (però hauria de practicar-se abans de la pubertat) i les celebracions associades varien molt segons el lloc d'origen: a tall d'exemple, al Marroc, entre les famílies benestants, és freqüent llogar un cavall (o un camell) per passejar el circumcidat.

34. En referència al controvertit tema de la poligàmia, practicada àmpliament al llarg de la història de l'islam, compareu Alc 4,3 i 4,129.

35. Aquells que són considerats "màrtirs", morts en combat per la causa musulmana, no han de rentar-se: s'han d'enterrar com han mort, nets perquè han estat banyats en la seva pròpia sang.

amb perfum, sense alcohol, mesclat amb aigua (aigua de roses, càmfora, etc.). Aquest ritual és realitzat per dues o tres persones, homes o dones depenent si el difunt és d'un o altre sexe, o bé pel cònjuge. Els musulmans entrevistats recorden com abans tenien força més dificultats a l'hora de realitzar aquest acte a l'hospital. En els últims anys, la tasca dels mediadors culturals ha ajudat molt i ara, reconeixen, es fa un esforç per respectar els seus costums.³⁶ Després del rentat, el cos del difunt s'asseca i s'embolcalla tres vegades (o cinc en el cas de les dones) amb l'anomenat *kafan*, un llençol blanc de teixit senzill, preferentment cotó o lli. Dues bandes de tela uneixen les mans del difunt, com es fa en les *salat*. El cos es recolza sobre la banda dreta i el cap s'orienta vers la Meca. Un cop agençat el cadàver, es recita les pregàries funeràries (*janazah*).³⁷ Segons la tradició musulmana, el cos del difunt s'hauria d'enterrar directament al terra, en una fossa orientada vers la Meca, amb la cara també en aquella direcció, i lluny d'infidels. A Lleida, sovint, l'enterrament es fa en nínxols, raó per la qual l'orientació corporal adient no pot garantir-se (condició ineludible per tal de despertar en el dia del Judici Final).³⁸ Entre els musulmans el dol no hauria de perllongar-se més enllà de tres dies per tal de no afectar el desenvolupament normal de la vida quotidiana. En el cas concret de la vídua, el temps de dol s'estableix en quatre mesos i deu dies.³⁹ En el decurs d'aquest període, la dona ha de vestir sobriament, prescindint del maquillatge i de joies ostentoses. Els homes no estan subjectes a aquestes restriccions i, si han esdevinguts vidus, socialment és ben acceptat que es casin a curt termini. En complir-se set dies de la mort del difunt, és costum d'oferir un

36. L'esforç de l'administració queda reflectit en iniciatives com ara la *Guia per al respecte a la pluralitat religiosa en l'àmbit hospitalari*. Generalitat de Catalunya, 2005.

37. Normalment es llegeixen les sures de l'Alcorà que versen sobre la mort i el judici de Déu (vegeu Alc 36,81-83). Aquesta recitació pot tenir lloc a la llar, a la mesquita o ja en el mateix cementiri.

38. La prohibició de les nostres lleis d'enterrar sense taüt fa que els musulmans disposin unes fustes o coixins a l'entorn del cap del difunt per tal d'assegurar la posició correcta. D'altra banda, el cas dels difunts que volen ser enterrats en el seu lloc d'origen ha generat noves tipologies de taüts: les lleis de bona part dels països del Magreb prohibeixen l'obertura de ferretres provinents de l'estranger i s'ha fet molt comú l'ús d'un taüt amb finestra que permet veure si el difunt manté la posició adequada (un cop més, ajudat de fustes i coixins).

39. Vegeu Alc 2,234. Si la dona està embarassada, aquest període d'espera o dol conclou en el moment d'alletar l'infant. Les persones entrevistades insisteixen que el dol no és per fer patir més la vídua sinó que simplement és un temps per recordar l'espòs, pregar per ell i preparar el futur.

àpat per la seva ànima, i al mateix temps com a agraïment als més propers per l'acompanyament en el dol.⁴⁰ Els musulmans també solen donar almoines a les mesquites en memòria de la persona difunta ja que es creu que l'ànima és presonera dels seus deutes fins que no els satisfaci completament. Així, l'almoina va encaminada a l'alliberament de l'ànima del difunt i és un acte molt meritori entre els fidels musulmans. En tot el ritual funerari la consigna és l'extremada senzillesa, que té la seva traducció final en la modèstia dels cementiris musulmans. La mort és decisió de Déu i no és més que el canvi inevitable d'una manera de vida a una altra.

40. Els musulmans xiïtes acostumen a mantenir el dol durant quaranta dies, com també ho fan a partir de l'*Axura* en record de la mort de Hussein.

Comunitat de la Fe Bahá'í

Bahá'í és la fe dels deixebles de Mirza Husayn 'Ali Nuri (1817-1892), anomenat Bahá'u'lláh, que vol dir 'Glòria de Déu'. Bahá'u'lláh, el profeta fundador de la fe, en un principi havia estat seguidor del reformista Mirza Ali Muhammad (1819-1850), que va adoptar el títol de Bab, 'porta' en àrab.

Principis doctrinals

El terme *Bahá'í* s'empra tant per designar la fe com la persona que forma part de la comunitat. Els *bahá'ís* no utilitzen els termes "bahá'isme" o "bahá'ista": es defineixen simplement com a *bahá'ís*, seguidors de la Fe *Bahá'í*. Tot i haver nascut en un marc islàmic, la Fe *Bahá'í* subratlla la unitat bàsica de totes les religions. Segons els ensenyaments *bahá'ís*, Déu es manifesta a través d'una cadena de profetes mitjançant una revelació progressiva; en aquest procés s'hi inclouen les màximes figures del judaisme, del cristianisme i de l'islam. Així, Déu és transcendent però es reflecteix a través d'aquesta sèrie constant de profetes que s'inicia amb Adam i prossegueix amb els profetes jueus i cristians, Zoroastre, Mahoma i el Bab. Creuen en uns cicles llargs de la història en què Déu es reflecteix de la manera que més convé a cadascú. Pels *bahá'ís* totes les religions amb profetes contenen una veritat intrínseca i queden incloses en la fe. Els preceptes morals que proclama la religió fan que els seus seguidors tinguin la necessitat de provar de millorar el món. Els *bahá'ís* aspiren a la unitat de la humanitat, la unió de la ciència i la religió, la igualtat dels sexes, la supressió de prejudicis, l'eliminació de la pobresa i la riquesa extremes i l'imperi d'una llei universal. La fe *Bahá'í* ha estat considerada com una heretgia per alguns musulmans, per la qual cosa esdevé objecte de persecució.

Dels texts de Bahá'u'llàh en destaquem *El llibre de les lleis*, altrament conegut com a *Llibre més sagrat*, que estableix les lleis i regulacions, i *El llibre de la certesa*, on hi trobem els principis fonamentals de la seva doctrina. Pels bahá'ís aquests escrits del fundador conformen la Revelació per a la nostra era, i per tant es consideren "inspirats". Doctrinalment, la Fe Bahá'í s'aixeca sobre cinc pilars bàsics: primer, la unitat de Déu, la unitat de la religió i la unitat de la humanitat, conformen els tres principis bàsics de la Fe; segon, Déu roman incognoscible en la seva essència però la seva paraula és revelada a través dels seus missatgers; tercer, Déu és Un malgrat que la humanitat el designi amb noms diferents; quart, Déu ha revelat la seva paraula en els diferents períodes de la història a través de profetes o missatgers, anomenats pels bahá'ís "Manifestació de Déu"; cinquè i últim, Bahá'u'llàh és la Manifestació de Déu per a la nostra època. A aquest cos doctrinal se li han d'afegir els ensenyaments espirituals i socials del fundador. Per exemple, es defensa la necessitat d'una investigació independent de la veritat, deixant de banda la superstició i les inèrcies de la tradició. S'afirma la unitat de la humanitat com a principi central i doctrina fonamental de la Fe. Pel que fa a les religions, s'accepta que els fundadors de totes les religions anuncien una mateixa veritat. Es condemnen els prejudicis religiosos, racials, de classe o nacionalitat. També es preconitza l'adopció d'un idioma auxiliar universal i la institució d'un tribunal internacional per tal d'arbitrar disputes entre nacions. La justícia ha d'esdevenir el principi rector de la societat humana. En aquest sentit, la religió universal s'erigeix en baluard per a la protecció de pobles i nacions. L'objectiu suprem és l'establiment de la pau universal permanent.¹

Els bahá'ís, fidels al seu principi de lleialtat als governs i a l'afirmació de Bahá'u'llàh segons la qual l'objectiu de les nacions ha de ser la unificació de tota la humanitat, no s'identifiquen ni militen en cap partit polític, tot i poder votar o acceptar càrrecs institucionals que no tinguin un contingut directament polític. La

1. Cf. *Els Bahá'ís. Una presentació de la Fe Bahá'í i de la seva comunitat mundial*, Editorial Bahá'í, Terrassa, 1992; *La Fe Bahá'í. La nueva religión mundial*, Editorial Bahá'í, Terrassa, 1995.

comunitat bahá'í tradicionalment s'ha preocupat per les relacions internacionals de cooperació i solidaritat: la Comunitat Internacional Bahá'í és reconeguda com a organització no governamental per les Nacions Unides, col·labora amb el seu Consell Econòmic i Social, amb l'UNICEF i l'OMS i ha endegat nombrosos projectes sanitaris, educatius i de desenvolupament social i econòmic.

A l'últim, no podem passar per alt la càrrega simbòlica que pels *bahá'ís* té la seu central del moviment a Haifa. Cada any milers de pelegrins procedents d'arreu visiten els llocs més significatius de la Fe Bahá'í. Aquest moviment de persones i les trobades que es duen a terme en el centre contribueixen molt especialment a la cohesió de la comunitat.

A casa nostra

Si parlem amb un *bahá'í*, veurem com posa l'accent en l'àmplia difusió de la seva fe i la diversitat dels seus membres. Efectivament, els *bahá'ís* són presents arreu del món i la seva literatura es publica en més de vuit-cents idiomes.² A Catalunya, els *bahá'ís* hi són presents des de fa més de cinquanta anys: es calculen que són uns vuit-cents membres, amb centres administratius a Girona, Barcelona, Terrassa, Tarragona i Reus, i amb comunitats sense local propi —es reuneixen en domicilis particulars, en seixanta localitats catalanes (entre elles fins fa ben poc temps Lleida), que s'agrupen en dinou consells o assemblees.

Pel que fa a la nostra ciutat, en l'últim any, sembla que els *bahá'ís* que hi havia, per distints motius (laborals, personals, etc.), han acabat traslladant-se a altres llocs de la nostra geografia. Així, a data d'avui, a la ciutat de Lleida no hi ha un nombre suficient de creients que permeti la constitució d'una assemblea local (mínim de nou persones). Podem indicar però, que en les llistes de l'organització referents a la província de Lleida hi ha inscrites 38 persones que es distribueixen en set localitats: Lleida, Mollerussa, els Alamús, Bellpuig, l'Espluga Calba, Fondarella i Tàrrega.

2. Per a més dades oficials i informació general, vegeu <www.bahai.com> i <www.bahaidream.com>.

Organització

La Fe *Bahá'í* s'organitza en dos tipus bàsics d'institucions: les destinades a protegir la comunitat i contribuir a la seva expansió (bàsicament, les “Mans de la Causa” i el “Cos de Consellers”) i les que tenen la responsabilitat de prendre decisions quant a la vida i els objectius comunitaris (l'Assemblea Espiritual local i estatal, i la “Casa Universal de Justícia”). Membres i responsables del moviment destaquen que els integrants de tots aquests organismes presten un servei durant un temps determinat, retornant després al seu lloc habitual dins la comunitat. D'altra banda, les seves atribucions no inclouen cap funció que poguéssim titllar de “sacerdotal”.

Litúrgia i activitats

Les trobades dels *bahá'ís* tenen com a eix central la pregària i la lectura dels texts sagrats, així com la consulta sobre activitats organitzades per la comunitat i el mer gaudi de la companyia dels germans. Les celebracions s'encaminen a fomentar l'esperit de fraternitat entre els membres i la seva participació en els afers comunitaris.

128

El calendari *bahá'í*, de caràcter solar i creat pel Bab, consta de dinou mesos, cadascun dels quals té dinou dies, als quals s'han d'afegir quatre dies “intercalars” o bé cinc en el cas d'anys bissextils. L'any s'inicia el 21 de març, primer dia de la primavera. Els dies commemoratius de la Fe són el primer dia de l'any (21 de març); els 21 i 29 d'abril, i el 2 de maig, Festa del Ridvan; el 23 de maig, dia de la declaració de la missió del Bab; 29 de maig, dia de la mort de Bahá'u'llàh; 9 de juliol, dia del martiri del Bab; 20 d'octubre, dia del naixement del Bab; i 12 de novembre, dia del naixement de Bahá'u'llàh.

Importants en el calendari ritual dels *Bahá'í* són els primers dia de cada mes, que és quan celebren la “Festa dels Dinou Dies”. La Festa comença amb la lectura de pregàries i meditació sobre els texts de Bahá'u'llàh, però també hi afegeixen texts d'altres religions revelades; després els fidels es dediquen a fer consultes sobre qüestions de la comunitat i el tresorer presenta el seu infor-

me. L'última part de la festa té un caràcter més social: a més de compartir menjar i beguda s'organitzen distintes activitats artístiques, jocs, etc. Aquesta festa se celebra en domicilis particulars dels fidels o en els centres comunitaris.

El temple *bahá'í* és concebut com a espai de meditació, de recerca espiritual per a creients de totes les religions. El temple segueix la mateixa pauta arreu del món: es tracta d'edificis grans, de planta circular i amb una cúpula. Tenen nou entrades que simbolitzen les nou "fes principals". D'aquests temples o "Cases d'Adoració" n'hi ha set repartits per tot el món.³ Normalment, el temple té associats al seu entorn escoles o hospitals.

Pel que fa els rituals, la Fe *Bahá'í* és senzilla. No hi ha ni sacraments, ni sacerdots, ni ritus d'acceptació, car ser membre de la comunitat és obert a tot aquell que professi fe en Bahá'u'lláh i accepti la seva doctrina. El ritu fúnebre es redueix a la lectura d'una oració col·lectiva prèvia a l'enterrament. Els cadàvers han de ser enterrats, si és possible, en el seu propi cementiri, sense incinerar, llevat que la llei ho imposi formalment. En referència al matrimoni, que com veurem més endavant és considera "fortalesa per al benestar", tampoc no hi ha un ritual excessivament elaborat: per contraure matrimoni cal l'autorització de l'assemblea, que se n'assebentarà si els pares concedeixen el seu consentiment i designarà els testimonis. A la cerimònia s'hi recitaran les pregàries i lectures espirituals elegides pels nuvis.

129

La ritualització de les cerimònies *bahá'í* és mínima perquè així ho estipulaven les lleis de Bahá'u'lláh. Així, la fórmula que propicia la socialització dels membres se centra més aviat en la realització de cursos de creixement espiritual que permeten aprofundir en els ensenyaments de la Fe *Bahá'í*. Els cursos poden ser de diferent durada, des d'intensius fins a anuals, amb trobades setmanals.

Hi ha pocs rituals, però la vida quotidiana és regida per una sèrie d'actes de realització obligada. Per exemple, Bahá'u'lláh va establir l'obligació diària de la pregària, qualsevol de les tres pregàries que ells consideren obligatòries, i que té lloc en privat. Les

3. Delhi (Índia), Kampala (Uganda), Samoa, Chicago, Panamá, Sidney i Frankfurt.

mateixes pregàries que es reciten en els actes comunitaris, escrites per Bahá'u'lláh, poden emprar-se en la pregària individual. Hi ha també un període de dejuni que s'encamina a l'examen personal del propi desenvolupament espiritual. Aquest dejuni s'estableix per un període de dinou dies anuals, durant els quals no es pot ingerir cap aliment sòlid ni líquid des de l'alba fins al vespre. Les relacions sexuals prematrimonials són prohibides i el matrimoni és especialment aconsellat com a institució social i espiritual bàsica. Alhora, es desaconsella formalment el divorci. Drogues, excepte si és per prescripció mèdica, i alcohol estan prohibits en tant que es considera que dificulten el desenvolupament espiritual.⁴

4. Malgrat conèixer l'existència d'un pis al centre de la ciutat on està establerta l'organització Sukyo Mahikari, no ha estat possible mantenir entrevistes amb els responsables. Esperem recollir l'abast real del grup Sukyo Mahikari de Lleida en un proper estudi. Per a més informació, consulteu CLARKE, P. B., *Japanese New Religions in the West*, Londres, 1994, així com la pàgina oficial del grup a Europa, <<http://www.sukyomahikarieurope.org>>.

Bibliografía a l'abast¹

- ABUMALHAM, M., *El Islam*, Madrid, 1999.
- ADLER, J. A., *Religiones chinas*, Madrid, 2005.
- AUGÉ, M., *Dios como objeto. Símbolos-cuerpos-materias-palabras*, Barcelona 1996.
- BALTA, P. (dir.), *Islam: Civilización y sociedades*, Madrid, 1994.
- El Islam*, Barcelona, 1996.
- BASSET, J. C., *El Diálogo Interreligioso*, Bilbao, 1999.
- BATAILLE, G., *Teoría de la Religión*, Madrid, 1975.
- BERGER, P. L., *El dosel sagrado. Para una teoría sociológica de la religión*, Barcelona, 1999.
- BONNEFOY, Y. (ed.), *Diccionario de las mitologías y las religiones*, Barcelona, 1996-2002.
- BRAMON, D., *Obertura a l'islam*, Barcelona, 2001.
- BRANDON, S. G. F., *Diccionario de las religiones comparadas*, Madrid, 1975.
- CAILLOIS, R., *El hombre y lo sagrado*, México, 1942.
- CAZENEUVE, J., *Sociología del rito*, Buenos Aires, 1971.
- CHADWICK, H.; EVANS, G. R., *La iglesia cristiana. Veinte siglos de historia*, Barcelona, 1990.
- CHEVALIER, J., *El sufismo y la tradición islámica*, Barcelona, 1989.
- Diccionario de los símbolos*, Barcelona, 2000.
- CIRLOT, J. E., *Diccionario de símbolos*, Madrid, 2002.
- CLEARY, T., *Antología zen. Cien historias de iluminación*, Madrid, 1996.
- CORBIN, H., *El hombre de luz en el sufismo iranio*, Madrid, 2000.
- CORTÉS, J.; JIMÉNEZ, T.; SERRA, J., *L'Islam*, Lleida, 2003.
- DELUMEAU, J. (ed.), *El hecho religioso. Enciclopedia de las grandes religiones*, Madrid, 1995.
- DESHIMARU, T., *Preguntas a un mestre zen*, Lleida, 2005.
- DEVANANDA, S., *Meditación y mantras*, Madrid, 1984.

1. En aquest apartat volem oferir un recull de bibliografia realment a l'abast de tothom. Per aquest motiu, hem elaborat una bibliografia bàsica en català i castellà.

- DÍAZ, C., *Manual de Historia de las Religiones*, Bilbao, 1997.
- DÍAZ-SALAZAR, R.; Giner, S. (eds.), *Religión y Sociedad en España*, Madrid, 1993.
- DÍEZ DE VELASCO, F., *Introducción a la historia de las religiones*, Madrid, 2002.
- La historia de las religiones. Métodos y perspectivas*, Madrid, 2005.
- DÍEZ DE VELASCO, F.; GARCÍA-BAZÁN, F. (eds.), *El estudio de la religión*, Madrid, 2002.
- DUCH, L., *Religió i món modern. Introducció a l'estudi dels fenòmens religiosos*, Barcelona, 1984.
- Antropologia de la religió*, Barcelona, 1997.
- DUMORTIER, B., *Atlas de las religiones. Creencias, prácticas y territorios*, Barcelona, 2003.
- DURKHEIM, E., *Les formes elementals de la vida religiosa*, Barcelona, 1987.
- EBERHARD, F. K.; DIENER, M. S.; *Diccionario de la sabiduría oriental*, Barcelona, 1993.
- ELIADE, M., *Tratado de historia de las religiones*, Madrid, 1981.
- Historia de las creencias y las ideas religiosas*, 4 vols., Barcelona, 1999.
- Nacimiento y renacimiento. El significado de la iniciación en la cultura humana*, Barcelona, 2001.
- El chamanismo y las técnicas arcaicas del éxtasis*, México, 2001.
- ELIADE, M.; Kitagawa, J. M. (eds.), *Metodología de la historia de las religiones*, Barcelona, 1996.
- ELIADE, M.; Couliano, I. P., *Diccionario de las Religiones*, Barcelona, 1992.
- EPALZA, M. De (dir.), *L'Islam d'avui, de demà i de sempre*, Barcelona, 1994.
- ESTRUCH, J., *Los protestantes españoles*, Barcelona, 1968.
- Secularització i pluralisme en la societat catalana d'avui*, Barcelona, 1996.
- (ed.), *Les noves formes de religiositat*, Barcelona, 2001.
- ESTRUCH, J.; GÓMEZ i SEGALÀ, J.; GRIERA, M. M.; IGLESIAS, A., *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*, Barcelona, 2004.
- FLOOD, G., *El hinduismo*, Madrid, 1998.
- GALLUD, E., *El hinduismo*, Madrid, 2000.
- GARCÍA CALVO, A., *De Dios*, Zamora, 1996.
- GARRETA, J., *La integració en l'estructura social de les minories ètniques: gitanos i immigrants extracomunitaris a les províncies de Lleida i Osca*, Lleida, 1999.
- Els musulmans a Catalunya*, Lleida, 2000.
- GAVILÁN, E., *Sociología de la religión*, Madrid, 1997.
- GELLNER, E., *La sociedad musulmana*, Mèxic, 1986.
- GÓMEZ CAFFARENA, J. (ed.), *Religión*, Madrid, 1993.

- GÓMEZ I SEGALÀ, J., "Quanta quanta diversitat. Problemes pràctics en l'estudi de les comunitats religioses a Catalunya", dins *Quaderns-e, Institut Català d'Antropologia*, 7, 2006. <<http://www.icanthropologia.org/quaderns-e/07/Gomez.htm>>.
- GONZÁLEZ PASTOR, J., *El protestantisme a Catalunya*, Barcelona, 1968.
- GORDON, M. S., *Entender el Islam*, Barcelona, 2004.
- GRIERA I LLONCH, M. M., "Recomposicions del protestantisme català: de la dictadura al tombant de segle", dins *Quaderns-e, Institut Català d'Antropologia*, 7, 2006. <<http://www.icanthropologia.org/quaderns-e/07/Griera.htm>>.
- HARPUR, J. (ed.), *Atlas de las religiones del mundo*, Madrid, 1994.
- HARRIS, M., *Vacas, cerdos, guerras y brujas*, Madrid, 1980.
- HARVEY, P., *El budismo*, Madrid, 1998.
- IBARS SAMANIEGO, L., "Los Testigos de Jehová: algunas anotaciones", dins *Quaderns-e, Institut Català d'Antropologia*, 7, 2006. <<http://www.icanthropologia.org/quaderns-e/07/Ibars.htm>>.
- JOMIER, J., *Para conocer el Islam*, Estella, 1989.
- KASPER, W., *El Dios de Jesucristo*, Salamanca, 1985.
- KNOTT, K., *Introducción al hinduismo*, Madrid, 1999.
- König, F., *Diccionario de las religiones*, Barcelona, 1964.
- KRISHNA, G., *Kundalini. El yoga de la energía*, Barcelona, 1993.
- KÜNG, H., *Credo. El Símbolo de los Apóstoles explicado al hombre de nuestro tiempo*, Madrid, 1995.
- El cristianismo*, Madrid, 1997.
- LUCAS, J. S., *Interpretación del hecho religioso. Filosofía y fenomenología de la religión*, Salamanca, 1982.
- MANZANO, M. A.; ZANÓN, J., *Nuevo conversor de fechas islámocristianas*, Alicante, 1995.
- MARDONES, J. M., *Para comprender las nuevas formas de la religión*, Estella, 1995.
- MARTÍN VELASCO, J., *Introducción a la fenomenología de la religión*, Madrid, 1978.
- El fenómeno místico. Estudio comparado*, Madrid, 1999.
- MELLONI I RIBAS, X., *L'U en la multiplicitat. Aproximació a la diversitat i unitat de les religions*, Barcelona, 2003.
- MORRIS, B., *Introducción al estudio antropológico de la religión*, Barcelona, 1995.
- NEWBY, G. D., *Breve enciclopedia del Islam*, Madrid, 2004.
- O'BRIEN, J.; PALMER, M., *Atlas Akal del estado de las religiones*, Madrid, 2000.
- OCAÑA, M., *Nuevas tablas de conversión de datas islámicas a cristianas y vice-versa*, Madrid, 1981.

- OTTO, R., *Lo santo*, Madrid, 1998.
- PANIKKAR, R., *El silencio de Buddha. Una introducción al ateísmo religioso*, Madrid, 1996.
- La experiencia filosófica de la India*, Madrid, 1997.
- PAREJA, F. M., *La religiosidad musulmana*, Madrid, 1975.
- PIKAZA, X., *Hombre y mujer en las religiones*, Estella, 1996.
- El fenómeno religioso*, Madrid, 1999.
- POUPARD, P. (ed.), *Diccionario de las religiones*, Barcelona, 1987.
- PUECH, H. C. (ed.), *Historia de las religiones*, 12 vols., 1977-1982.
- RAPPAPORT, R. A., *Ritual y religión en la historia de la humanidad*, Madrid, 2001.
- RIES, J. (ed.), *Tratado de antropología de lo sagrado*, Madrid, 1995.
- SÁDABA, J., *Dios y sus máscaras*, Madrid, 1993.
- SAN ROMÁN, T., *La diferencia inquietante. Viejas y nuevas estrategias culturales de los gitanos*, Barcelona, 1997.
- SALADRIGAS, R., *Las confesiones no católicas de España*, Barcelona, 1971.
- SARDAR, Z.; Wyn Davies, M., *Inshallah. Comprender l'islam*, Barcelona, 2004.
- SCHUON, F., *Comprender el Islam*, Barcelona, 1987.
- SCHWIMMER, E., *Religión y cultura*, Barcelona, 1982.
- SEGURA I MAS, A., *Aproximació al món islàmic. Des dels orígens fins als nostres dies*, Barcelona, 2000.
- SUZUKI, D. T., *Budismo zen*, Barcelona, 1993.
- TORRADEFLOT, F., *Diàleg entre les religions. Textos fonamentals*, Madrid, 2001.
- TREBOLLE, J., *La Biblia judía y la Biblia cristiana*, Madrid, 1998.
- UBIETO ARTUR, A., *Tablas teóricas de equivalencia diaria entre los calendarios islámicos y cristianos*, Zaragoza, 1984.
- VAN DER LEEUW, G., *Fenomenología de la religión*, México, 1964.
- VAN GENNEP, A., *Los ritos de paso*, Madrid, 1986.
- VILAR, J. B., *Intolerancia y libertad de culto en la España contemporánea. Los orígenes del protestantismo español actual*, Madrid, 1994.
- WAARDENBURG, J., *Significados religiosos: una introducción sistemática a la ciencia de las religiones*, Bilbao, 2001.
- WAINES, D., *El Islam*, Madrid, 1997.
- WEBER, M., *Ensayos sobre sociología de la religión*, 3 vols., Madrid, 1983.
- L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*, Barcelona, 1984.
- WILSON, B., *Sociología de las sectas religiosas*, Madrid, 1970.

ZIMMER, H., *Mitos y símbolos de la India*, Madrid, 1995.

ZUBIRI, X., *El problema filosófico de la historia de las religiones*, Madrid, 1993.

Breu recull de pàgines a la xarxa

Hinduisme

Hinduism Today: <<http://www.hinduismtoday.com>>

Hindu Universe: <<http://www.hindunet.org>>

Budisme

Budisme - actualitat: <<http://www.bouddhisme-actu.com>>

Buddha Dharma Education Association Inc.-Buddhanet: <<http://www.buddhanet.net>>

Budisme tibetà: <www.budismotibetano.net>

Comunidad Dzogchen: <<http://www.dzogchen.es>>

Comunidad Budista Nyingma Tersar: <<http://www.nyingmatersar.org>>

DharmaNet International: <<http://www.dharmanet.org>>

Ressources bouddhiques-Buddhist Ressources: LinksPitaka: <<http://www.pitaka.ch>>

Université Bouddhique Européenne: Centre francophone d'étude et d'enseignement sur le bouddhisme: <<http://www.bouddhisme-universite.org>>

Cristians

e-cristians: <<http://www.e-cristians.net>>

Església Evangèlica Espanyola: <<http://www.iee-es.org>>

Koinonia: <<http://www.servicioskoinonia.net>>

Orthodox News: <<http://orthodoxnews.com>>

Patriarcat Ecumènic de Constantinoble: <<http://www.ecupatriarchate.org>>, <<http://www.ec-patr.org>>

Vaticà: <<http://www.vatican.va>>

Islam

Ahl ul-Bait: <<http://www.islam-shia.org>>

Ahlul Bayt Digital Islamic Library Project: <<http://al-islam.org>>

Assemblea Mundial d'Ahl ul-Bait: <<http://www.ahl-ul-bayt.org>>

Comunitat Islàmica a Espanya: <<http://www.cislamica.org>>

Fundación de Cultura Islámica: <<http://www.funci.org>>
Internet Islamic History Sourcebook: <<http://www.fordham.edu/halsall/islam/islamsbook.html>>
Verde Islam. Revista de Información y Pensamiento. Federación Española de Entidades Religiosas islámicas: <<http://www.webislam.com>>
Astronomy for Islam: <<http://moonsighting.com>>
Islamic City (mesquita virtual, radio, etc.): <<http://www.islamicity.com>>
Islamic Finder: <www.islamicfinder.org>
Islamic Law: Myths and Realities: <<http://www.iol.ie/%7eafifi/Articles/law.htm>>
Islam On Line: <<http://www.islamonline.net>>
Oumma: <<http://oumma.com>>
Ummah: <<http://www.ummah.net>>

Baháisme

Bahá'í International Community: Statement Library: <<http://www.bic-un.bahai.org>>
Comunitat Bahá'í a Espanya: <www.bahai.es; <www.bahaidream.com>
The Bahá'ís: The International Web Site of the Bahá'ís Faith: <www.bahai.org>

136

Altres tradicions religioses no presents a Lleida

Judaisme

Comunidad israelita de Barcelona: <<http://www.cibonline.org/home.asp>>
Comunitat Jueva de Catalunya: <<http://www.atid.es>>
Judaism 101: <<http://www.jewfaq.org/index.htm>>
Reform Judaism: <<http://www.rj.org>>
Shamash – The jewish Network: <<http://www.shamash.org>>
Tarbut – Lleida (Associació cultural): <www.tarbut.es>

Taoisme

Centre of Traditional Taoist Studies: <<http://www.tao.org>>

Sikhisme

Sikh Network: <<http://www.sikhnet.com>>
The Sikhism Home Page: <<http://www.sikhs.org>>
Sikh: <<http://www.sikh.net/>>
History of the Sikhs: <<http://www.sikh-history.com>>

Texts religiosos

Internet Sacred Text Archive: <<http://www.sacred-texts.com>>

Religare: Bibliothèque des religions de l'humanité: <<http://www.religare.org>>

World Scripture: A comparative anthology of sacred texts: <<http://origin.org/ucs/ws/ws.cfm>>

Calendaris interreligiosos

Interfaith Calendar: Primary sacred times for world religions: <<http://www.interfaithcalendar.org>>

Altres pàgines d'interès

Portals genèrics sobre religions

Adherents.com: National & World Religion Statistics-Church Statistics-World Religions: <www.adherents.com>

Beliefnet: Inspiration. Spirituality. Faith: <<http://www.beliefnet.com>>

Consell Ecumènic d'Esglésies: <<http://www.wcc-coe.org>>

Forum on Religion & Ecology: <<http://environment.harvard.edu/religion/main.html>>

Multifaith and Religion Sites: <<http://www.conjure.com/religion.html>>

Multifaithnet (University of Derby): <<http://www.multifaithcentre.org/>>

Ontario Consultants on Religious Tolerance: <www.religioustolerance.org>

Religious Worlds: Information source for religion, religions, religious studies: <<http://www.religiousworlds.com>>

Virtual Religious Index: <<http://virtualreligion.net/vri>>

Notícies relacionades amb assumptes religiosos

BBC World Services: <<http://www.bbc.co.uk/religion/news/index.shtml>>

International Coalition for Religious Freedom: <<http://www.religiousfreedom.com/News/News.htm>>

Religoscope: <<http://www.religion.info>>

World Wide Religion News: <<http://www.wwrn.org>>

Yahoo Religion News: <http://news.yahoo.com/fc/world/religion_news>

Projectes de diàleg interreligiós

Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós: <www.audir.org>

Centre Spiritualité et Religion de Montréal: <www.interspirituel.org>

Conferència Mundial Sobre Religió i Pau: <<http://www.wcrp.org>>

Consell per al Parlament de les Religions del Món: <<http://www.cpwr.org>>

Consell Pontifici per al Diàleg Interreligiós: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/index.htm>

Diàleg Interreligiós Monàstic: <<http://www.monasticdialog.org>>

Temple de la Comprensió: <<http://www.templeofunderstanding.org>>

L'ensenyament religiós a l'escola

Auburn Theological Seminary Center for Multifaith Education: <<http://www.auburnsem.org>>

The Religious Education Site: <<http://www.reonline.org.uk>>

The Religious Directory: <<http://www.theredirectory.org.uk/>>

Secularisme

Ateus de Catalunya: <www.ateus.org>

British Humanist Association: <<http://www.humanism.org.uk>>

International Humanist and Ethical Union: <<http://www.iheu.org>>

138

Llibertat religiosa

Centre de liaison et d'information concernant les minorités spirituelles: <<http://www.clims.ch>>

Centre Interreligiós de Barcelona: <http://www.bcn.es/centre_interreligios/>

Direcció general d'Afers Religiosos: <www.genocat.cat/vicepresidencia/afersreligiosos>

Dirección General de Asuntos Religiosos–Ministerio de Justicia: <<http://www.mjusticia.es>>

International Coalition for Religious Freedom: <<http://www.religiousfreedom.com/>>

International Religious Liberty Association: <<http://www.irla.org/>>

Adreces a Lleida

Associació Cultural Zen de Lleida: carrer Cavallers, 11, 2n 2a, 25002 Lleida. Tel.: 973 280 976 <<http://zen.lleida.org>>.

Associació Espiritual Mundial Brahma Kumari: carrer Magdalena, 2, 1r 2a, 25007 Lleida. Tel.: 649 954 191 <www.aembk.org>; <lleida@aembk.org>.

Bisbat de Lleida: carrer del Bisbe, 1, 25002 Lleida. Tel.: 973 268 628. Fax: 973 272 972 <www.bisbatlleida.org>; <bisbatlleida@bisbatlleida.org>.

Comunitat Budista Nyingma Tersar-Centre de Yoga Arya Tara: plaça de las Missions, 4, 25001 Lleida. Tel.: 973 262 050.

Comunitat de la Fe Bahá'í: Tel.:618330390 Tel.:913 881 385. Fax: 913 881 155. <www.bahai.com>; <www.bahaidream.com>; <www.bahai.es>; <info@bahai.es>; <aen.ayudante@bahai.es>.

Comunitat ortodoxa: parròquia de la Mare de Déu del Carme: rambla de Ferran, 33, 25007 Lleida. Tel.: 973 237 162.

Església Adventista del Setè Dia: carrer Valcalent, 14, 25006 Lleida. Tel.: 973 261 077. <www.adventist.org>; <www.unionadventista.es>; <jpeiro@unionadventista.es>.

Església Cos de Crist-organització REMAR: passeig de Ronda, 31, 25003 Lleida. Tel.: 973 271 185 <www.remar.org>.

Església de Déu: polígon industrial Entrevies, carrer Llorenç Agustí, nau 8, 25001 Lleida.

Església de la Bíblia Oberta: carrer Sícoris, 14-16, 25001 Lleida. Tel.: 973 216 841. <www.bibliaabierta.org>.

Església dels Sants dels Últims Dies: carrer Periodista Trapa, 18 (cantonada carrer Enric Farreny, 42), 25199 Lleida. Tel.: 973 254 358 <www.lds.org>; <www.mormon.org>; <www.sud.org.es>.

Església Evangèlica Baptista de Lleida: avinguda. Alcalde Porqueres, 43, 25005 Lleida. Tel.:973 233 267. <www.iebllleida.com>; <iglesia@iebllleida.com>.

Església Evangèlica de Filadèlfia: camí de la Mariola, s/n, 25003 Lleida. <filadelficos@hotmail.com>; <ministerio@hotmail.com>. Plaça dels Gramàtics, 2, baixos, 25001 Lleida. Príncep Joan Carles, 18, 25003 Lleida. Carrer Reial, 3, 25001 Lleida.

Església Evangèlica Pentecostal de Lleida-Assemblees de Déu: carrer Indíbil i Mandoni, 39, 25003 Lleida. Tel.: 973 260 430. <iglesialleida@wanadoo.es>.

Mesquita Ibn Hazm: carrer del Nord, 31, 25007 Lleida.

Mesquita Omar: carrer del Clavell, 2, 25007 Lleida.

Testimonis cristians de Jehovà: carrer Les Roses, 6, 25001 Lleida. <www.testigos.org>; <www.watchtower.org>.

Autora del recull:

S. H. SCHNABEL

Índex

Presentació	3
Pròleg	5
Agraïments	7
Introducció	9
Quadre sinòptic de les tradicions religioses	14
Hinduisme	19
Budisme	33
Cristianisme	51
Islam	97
Comunitat de la Fe Bahá'í	125
Bibliografia consultada	131
Breu recull de pàgines a la xarxa	135
Adreces a Lleida	139

COL·LECCIÓ QUADERNS IREL

Directors: Ramon Prat i Carles Sió

1. MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA
(exhaurit)

*La sal de la Terra. Estudiants cristians
en la Universitat i la societat.*

2. M. CARME AGUSTÍ I BARRI (exhau-
rit)

*El Pessebre: Icona de la recerca humana.
Una resposta a la crisi religiosa actual.*

3. AMADEU BONET I BOLDÚ

*Vers un laïcat col·laborador de Déu en
la creació.*

142

4. MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA
L'aposta de la fe.

5. RAMON PRAT I PONS (exhaurit)

Ser cristià avui. Una experiència.

6. JESÚS GARCÍA

Presó i reinserció. Realitat o utopia?

7. AGUSTÍ BORRELL

*Jesús de Natzaret. A la recerca d'una
biografia.*

8. JORDI FONT

*El fet religiós, vehicle de salut i vehicle
de malaltia?*

9. FRANCESC GAMISSANS, o.f.m.

Chesterton, la persona i el pensament.

10. ANTONIETA MATEUS I GORGUES

Humanisme i religió.

11 i 12. JOSEP MARTÍ CRISTÒFOL

*Lectura metafísica-teològica de la poesia
d'en Màrius Torres.*

13. FRANCESC GAMISANS, o.f.m.

*El papa Joan XXIII, paradigma de
bondat i pau.*

14. CARLES SIÓ I ROCA

Progressem èticament?

15. JOAN JESÚS MORAL

Fenomenologia i discerniment.

16. DIVERSOS AUTORS

*40è aniversari del Concili Ecumènic
Vaticà II. Balanç i perspectiva.*

17. JOAQUÍN RECASENS MURILLO,
FRANCISCÀ

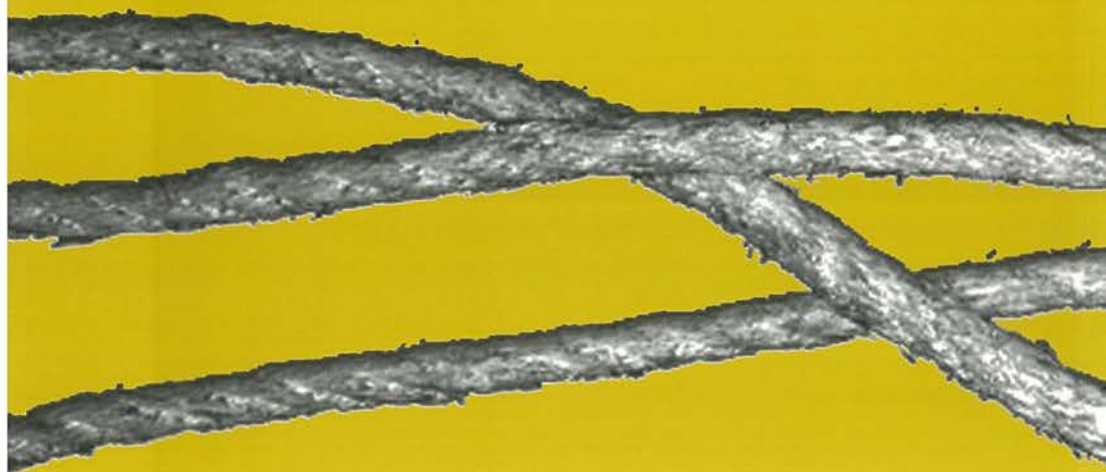
*Creació i ecologia. Festa divina, com-
promís humà.*

18. M. CARME AGUSTÍ I BARRI

*Autoconeixement i experiència de la
bondat de Déu: la pregària.*

19/20. N. M. FARRÉ I BARRIL

*Les religions de Lleida: creure en la
diversitat.*

Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida. IREL.

Canonge Brugulat, 22
Tel. i fax 973 28 15 38
25003 Lleida
www.irelleida.org
irel@telepolis.com

